

การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมภายในวัด
อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

MANAGEMENT FOR THE CONSERVATION OF SCULPTURES
WITHIN TEMPLES IN BANG PA IN DISTRICT,
AYUTTHAYA PROVINCE

พระครูสุกิจพัฒนวิธาน (เอนก นิยมโท)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๔

การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมภายในวัด
อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พระครูสุกิจพัฒนวิธาน (เอนก นิยมโท)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Management for the Conservation of Sculptures
within Temples in Bang Pa-in District,
Ayutthaya Province

Phrakhrusukitphatthanawithan (Anek Nimmado)

A Research Paper Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2021

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

- ชื่อสารนิพนธ์** : การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมภายในวัด
อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ผู้วิจัย** : พระครูสุกิจพัฒนวิธาน (เอนก นิยมโท)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
- คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์**
- : พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ. ดร., ป.ธ. ๖,
พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ),
พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ)
  - : พระปลัดระพี พุทธิสารโ, ผศ. ดร., พธ.บ. (การสอนสังคมศึกษา)
ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชีย), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๔

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ ๑. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๒. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓. เพื่อศึกษา ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรม ของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการสำรวจด้วยแบบสอบถามซึ่งมีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๐๓ กับกลุ่มตัวอย่าง คือ พระสงฆ์ของคณะสงฆ์อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๑๙๔ รูป ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้คือค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๘ รูปหรือคน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาสรุปเป็นความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า

๑. พระสงฆ์ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมภายในวัดอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๐$, $S.D. = ๐.๘๐๗$)

๒. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า พระสงฆ์มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรม ของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรม ของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย และมีระดับการศึกษานักธรรมต่างกัน

มีความคิดเห็นต่อการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรม ของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

๓. ปัญหา อุปสรรค การบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรม ของวัดในอำเภอ บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ๑) ด้านการดูแลรักษา คือ ไม่มีกองทุนเฉพาะสำหรับใช้ ในการดูแลปะติมากรรม ที่มีอยู่ในพื้นที่วัด ขาดความรู้ที่ถูกต้องในการปะติมากรรมที่ตั้งอยู่ในพื้นที่วัด ไม่ค่อยมีการกำจัดวัชพืชที่ขึ้นตามปะติมากรรม ๒) ด้านการปกป้องคุ้มครอง คือ ขาดอุปกรณ์และ เครื่องมือในการทำงานขาดประสบการณ์และความเข้าใจในการทำงานรวมถึงขาดผู้ที่มีความรู้ความ เชี่ยวชาญในการการปกป้องคุ้มครองปะติมากรรม ๓) ด้านการเสริมความมั่นคง คือ นโยบายการ ปรับปรุงส่งเสริมวัฒนธรรมไทยถึงแม้ผลงานทางด้านการอนุรักษ์ ปะติมากรรมยังไม่เกิดขึ้นอย่างเป็น รูปธรรมไม่มีแผนแม่บท ๔) ด้านการใช้ประโยชน์ คือ ให้คุณค่ากับปะติมากรรมน้อยเกินไป

ข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการดูแลปะติมากรรม ภาครัฐควรเข้า มามีส่วนร่วมและให้การสนับสนุนให้ความรู้ในการทะนุบำรุงดูแลรักษาปะติมากรรม ควรมีการ ถ่ายทอดองค์ความรู้ในการดูแลรักษาปะติมากรรมภายในพื้นที่อำเภอบางปะอิน มีการรวมกลุ่มเพื่อ หยิบยืมเครื่องมือและอุปกรณ์ในการทำงาน ควรเร่งรัดให้มีการกำหนดแนวทางไว้เป็นหลักปฏิบัติ พระสงฆ์ในพื้นที่ควรมีคำแนะนำบอกต่อเพื่อให้คนรุ่นหลังเห็นความสำคัญของปะติมากรรม

Research Paper Title : Management for the Conservation of Sculptures within Temples in Bang Pa-in District, Ayutthaya Province

Researcher : Phrakhrusukitphatthanawithan (Anek Nimmado)

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Research Paper Supervisory Committee

: Phramaha Krisada Kittisobhano, Asst. Prof. Dr., Pali VI, B.A. (Buddhist Management), M.A. (Buddhist Management), Ph.D. (Buddhist Management)

: Phrapalad Rapin Bhudtisaro, Asst. Prof. Dr., B.A. (Social Teaching), M.A. (Asian History), Ph.D. (Buddhism)

Date of Graduation : July 7, 2021

Abstract

Objectives of this research were: 1. To study the level of monks' opinions on the conservation management of sculptures in the temples at Bang Pa-in district, Ayutthaya Province, 2. To study comparison of monks opinions on the conservation management of sculptures in temples at Bang Pa-in district. Ayutthaya Province, classified by personal factors and 3. To study problems, obstacles and suggestions for conservation management of sculptures in the temples at Bang Pa-in District, Ayutthaya Province.

Methodology was the mixed methods: The quantitative research by survey method, data were collected with questionnaires with a total confidence value of 0.903 from 194 samples who were monks at Bang Pa-in District, Ayutthaya Province and analyzed with social science ready-made programs The statistics used were frequency, percentage, average, standard deviation, t-test, F-test with one way analysis of variances. The qualitative research, data were collected from 8 key informants by in-depth interviews and analyzed b content descriptive interpretation.

Findings were as follows:

1. The monks' opinions on the conservation management of the sculptures in monasteries at Bang Pa-in District, Ayutthaya Province, by overall, at high level (= $\bar{X}$ 3.80, S.D. = 0.807).

2. The results of the research hypothesis testing were found that monks with different ages had different opinions of the conservation management of the sculptures in monasteries at Bang Pa-in District, Ayutthaya Province, accepting the set

hypothesis. The monks with different Buddhist Lent did not have different opinions of the conservation management of the sculptures in monasteries at Bang Pa-in District, Ayutthaya Province, rejecting the set hypothesis. The monks with different Dhamma education levels had different opinions of the conservation management of the sculptures in monasteries at Bang Pa-in District, Ayutthaya Province, accepting the set hypothesis.

3. Problems, obstacles of conservation management of the sculptures in monasteries at in Bang Pa-in District Ayutthaya Province were found that: 1) Maintaining aspect; there was not specific fund for maintaining the sculptures in the monasteries. Lack of correct knowledge to maintain the sculptures in the monasteries and there was not clearing weeds that grew on the sculptures. 2) Conservation aspect; lack of tools and equipment to maintain and lack of appropriate knowledge, experiences and experts for the conservation of the sculptures, 3) Stability promotion; there was not concrete Thai culture conservation policy with master plan. 4) Benefit use; there was too low value appreciation for the sculptures in monasteries.

4. Recommendations: There should be fund allocation for the sculptures conversation. Government should seriously support, share knowledge for the sculptures conservation. There should be sharing the knowledge and know-how to conserve the sculptures in monasteries at Bang Pa-in district. There should be a network of working groups to share tools and equipment. The guideline for the sculptures conservation should be accelerated. The monks in the area should transfer information and inform the young generation to see and appreciate the importance of the sculptures.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากพระมหาสมปурณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พระเมธีธรรมาจารย์, รศ.ดร. ประธานกรรมการที่ปรึกษา และพระมหาสุนันท์ สุนันโท, ผศ. ดร. กรรมการ ที่ปรึกษา ตลอดจนคณาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้องหลายท่าน ที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขสารนิพนธ์จนสำเร็จด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณและ ขอเจริญพรไว้ ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คณะผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาการศึกษา ถ่ายทอดองค์ความรู้ การศึกษา ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยเป็นอย่างดี ตลอดจนเพื่อนนิสิตทุกท่าน ที่คอยให้กำลังใจและคำปรึกษาดีๆ ที่มอบให้ผู้วิจัยตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส, ดร. รศ.ดร. สุรินทร์ นิยมานุกร ผศ.ดร. อนุวัต กระจ่าง อาจารย์ ดร. สุภัทรชัย สีสะไบ อาจารย์ ดร.นิกร ศรีราช อาจารย์ประจำ คณะสังคมศาสตร์ ที่ได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบแบบสอบถามและให้คำปรึกษา แนะนำ ในการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามอันเป็นประโยชน์แก่การทำสารนิพนธ์จนสำเร็จด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูสิริชัยมงคล รองเจ้าคณะอำเภอพระนครศรีอยุธยา เจ้าอาวาสวัดใหญ่ชัยมงคล พระครูสุธีปริยัตยาภรณ์ เจ้าคณะอำเภอบางปะอิน เจ้าอาวาสวัดชุมพลนิกายารามวรวิหาร ที่เมตตาให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยเป็นอย่างดี และขอกราบขอบพระคุณ พระครูประทีปนิดิธรรม เจ้าอาวาสวัดไทรธรรมนาว่า ที่ดูแลอุปถัมภ์ค่าใช้จ่ายในการศึกษาตลอดหลักสูตรของการศึกษา รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ได้ช่วยเหลือชี้แนะทักษะแนวทางที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการวิจัยอย่างต่อเนื่อง

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอเจริญพรขอขอบคุณญาติธรรมทุกท่านที่ได้ให้ความเมตตาอนุเคราะห์ สนับสนุนช่วยเหลือส่งเสริมให้ผู้วิจัยได้รับการศึกษาเพิ่มเติมองค์ความรู้ และกำลังใจจากทุกท่าน ดังกล่าว ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความเอื้อเฟื้อเป็นอย่างยิ่ง คุณค่าสิ่งดีงามและประโยชน์ได้อันจะพึงมีจากสารนิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอนอบน้อมถวายเป็น พุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา กตเวทิตาคุณ แก่ บิดามารดา ครูอุปัชฌาย์ อาจารย์ ญาติสนิทมิตรสหายทั้งหลาย และผู้มีคุณูปการทุกท่าน

พระครูสุกิจพัฒนวิธาน (เอนก นิยมโท)

๗ กรกฎาคม ๒๕๖๔

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญแผนภาพ	ฐ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๓
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๔
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๕
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ	๖
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์	๙
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับปะติมากรรม	๑๔
๒.๔ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย	๒๑
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓๗
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๔๙
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๕๐
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๕๐
๓.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ	๕๑
๓.๓ การวิจัยเชิงคุณภาพ	๕๕

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า	
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๕๘	
๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๕๙	
๔.๒ ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการ เพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัด พระนครศรีอยุธยา	๖๑	
๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารการจัดการ เพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัด พระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๗๒	
๔.๔ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอ บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๘๗	
๔.๕ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรคและ ข้อเสนอแนะที่มีต่อการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรม ของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๘๘	
๔.๖ องค์ความรู้	๙๗	
๔.๕.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๙๗	
๔.๕.๒ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย	๑๐๐	
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๑๐๑	
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๐๒	
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๐๔	
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๑๓	
๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๑๑๓	
๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ	๑๑๓	
๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	๑๑๔	
บรรณานุกรม	๑๑๕	
ภาคผนวก	๑๒๐	
ภาคผนวก ก	หนังสือของความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ เครื่องมือวิจัย	๑๒๑
ภาคผนวก ข	หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความ เที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Try Out)	๑๒๕
ภาคผนวก ค	หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๒๗
ภาคผนวก ง	หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๒๙

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง		หน้า
ภาคผนวก		
ภาคผนวก จ	แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๓๒
ภาคผนวก ฉ	แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๓๕
ภาคผนวก ช	รูปภาพสัมภาษณ์	๑๓๗
ประวัติผู้วิจัย		๑๔๒

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๒.๑	สรุปแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ	๙
๒.๒	สรุปแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการอนุรักษ์	๑๓
๒.๓	สรุปแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของประติมากรรม	๒๑
๒.๔	สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ	๓๙
๒.๕	สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์	๔๓
๒.๖	สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประติมากรรม	๕๘
๓.๑	แสดงข้อมูลกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยจำนวนพระสงฆ์ในอำเภอ บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๕๒
๔.๑	แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม	๕๙
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มี ต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอ บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม	๖๑
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มี ต่อปัจจัยการบริหาร 4 M ในภาพรวม	๖๒
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มี ต่อปัจจัยการบริหาร 4 M ด้านคน (Man)	๖๓
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มี ต่อปัจจัยการบริหาร 4 M ด้านเงิน (Money)	๖๔
๔.๖	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มี ต่อปัจจัยการบริหาร 4 M ด้านเครื่องมือ (Materials)	๖๕
๔.๗	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มี ต่อปัจจัยการบริหาร 4 M ด้านการจัดการ (Management)	๖๖
๔.๘	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มี ต่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัด พระนครศรีอยุธยา ในภาพรวม	๖๗

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๙	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการดูแลรักษา	๖๘
๔.๑๐	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปกป้องคุ้มครอง	๖๙
๔.๑๑	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการเสริมความมั่นคง	๗๐
๔.๑๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการใช้ประโยชน์	๗๑
๔.๑๓	การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามอายุ	๗๒
๔.๑๔	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการบริหารจัดการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม	๗๔
๔.๑๕	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการบริหารจัดการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามอายุ ด้านการเสริมความมั่นคง	๗๕
๔.๑๖	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการบริหารจัดการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามอายุ ด้านการปกป้องคุ้มครอง	๗๖

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๑๗	การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามพรรษา	๗๗
๔.๑๘	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามพรรษา ด้านการดูแลรักษา	๗๘
๔.๑๙	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามพรรษา ด้านการใช้ประโยชน์	๗๙
๔.๒๐	การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม	๘๐
๔.๒๑	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม โดยภาพรวม	๘๒
๔.๒๒	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านการดูแลรักษา	๘๓
๔.๒๓	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านการใช้ประโยชน์	๘๔

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๒๔	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรมด้านการปกป้องคุ้มครอง	๘๕
๔.๒๕	ผลการทดสอบสมมติฐานที่ ๑-๓	๘๖
๔.๒๖	ปัญหา และอุปสรรค เกี่ยวกับการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน	๘๗
๔.๒๗	การนำเสนอการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรม ของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการดูแลรักษา	๙๐
๔.๒๘	การนำเสนอการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรม ของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปกป้องคุ้มครอง	๙๒
๔.๒๙	การนำเสนอการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรม ของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการเสริมความมั่นคง	๙๔
๔.๓๐	การนำเสนอการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรม ของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการใช้ประโยชน์	๙๖

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๒.๑	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๔๙
๔.๑	องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๙๘
๔.๒	องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย	๑๐๐

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

๑.๑.๑ ความเป็นมา

วัดทางพระพุทธศาสนาเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญต่อพุทธศาสนิกชนทั่วไป เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอด ศิลธรรม จริยธรรม ศิลปกรรม วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ไปสู่ชุมชน หรือจะเรียกได้ว่า วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน จากอดีตวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นสถานที่ที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้ใช้ เป็นสถานศึกษาอบรมให้มีความรู้ด้านวิชาชีพ ตำราแพทย์แผนไทย และศิลปกรรมแขนงต่างๆ วัดจึงเป็นศูนย์กลางการบริหารและการปกครอง รวมทั้งสถานที่บำเพ็ญบุญ บำเพ็ญกุศล ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย และเป็นสถานที่สงเคราะห์ทางจิตใจให้แก่ประชาชน รวมทั้งเป็นแหล่งคำสอนสำคัญอย่างหนึ่งในสังคมประเทศไทย ที่มีส่วนกำหนดกรอบแนวคิดปัญญา ความเชื่อ ความรู้ ในการดำรงชีพด้วยความบริสุทธิ์ และเป็นแหล่งบันดาลใจในการศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ รวมถึงการสร้างสรรค์งานศิลปะ^๑ เป็นแหล่งรวมของศิลปกรรมที่มีค่า ทั้งงานด้านศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งแบ่งประเภทงานศิลปะเป็น จิตรกรรม ปะติมากรรม และสถาปัตยกรรม เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ จิตรกรรมฝาผนัง และปะติมากรรม ซึ่งงานศิลปกรรมต่างๆ เหล่านี้ นับเป็นมรดกทางวัฒนธรรม อันล้ำค่า และเป็นเสมือนเอกลักษณ์ของความเป็นชาติไทย ปัจจุบันวัดมีสถานที่สำคัญ ประกอบไปด้วย ศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นอารยธรรมและความเจริญของชาติอันเป็นแหล่งรวมที่สามารถศึกษาย้อนกลับได้ในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม รวมทั้งความเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐาน รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สวยงาม สงบตามหลักพระพุทธศาสนา

ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นั้น ถือได้ว่าเป็นนครแห่งประวัติศาสตร์ของชาติไทยมีศิลปะที่รับใช้พระพุทธศาสนาของวัดที่ยิ่งใหญ่และมีชื่อเสียงมากมาย ไม่ว่าจะเป็นด้านจิตรกรรม ปะติมากรรม สถาปัตยกรรม จึงได้กลายเป็นเอกลักษณ์ของเมืองอันเป็นที่รู้จักทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศและความเป็นเมืองเก่าที่มีวัดและศิลปะที่รับใช้พระพุทธศาสนา ด้านจิตรกรรม ปะติมากรรม สถาปัตยกรรม อยู่มากมายนี้เองทำให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่ายิ่งของประเทศไทย

๑.๑.๒ ความสำคัญของปัญหา

ในด้านปะติมากรรมที่เห็นอย่างเด่นชัดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน คือปะติมากรรมลอยตัวอันได้แก่พระพุทธรูป ลายหน้าบรรณ ภายในวัดวาอารามต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวัดราษฎร์ หรือวัดหลวง

---

^๑ วิไลรัตน์ ย้งรอด และธวัชชัย องค์กรวุฒิเวทย์, ถอดรหัสภาพผนังพระจอมเกล้า-ขวัญอินโขง, (นันทบุรี : บมจ. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๙), หน้า ๖.

ซึ่งถือได้ว่าเป็นแหล่งข้อมูลที่ทรงคุณค่า ในการศึกษาองค์ความรู้และคติธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนารวมถึงบริบทสังคมชุมชนต่างๆ จากปะติมากรรม ความมุ่งหมาย ในการสร้างงานปะติมากรรมนอกเหนือไปจากการประดับตกแต่งอาคารให้เกิดความสวยงามแล้วยังใช้เป็นสื่อในการอธิบายเรื่องราวทางศาสนาแก่ศาสนิกชนทั่วไปด้วย ทั้งการปั้น การหล่อ การแกะสลัก ปะติมากรรมในตัวอาคารและนอกอาคารทางศาสนา เช่น พระอุโบสถ มีปะติมากรรมนูนสูง ปะติมากรรมนูนต่ำ และปะติมากรรมลอยตัว องค์พระพุทธรูป ซึ่งปั้นไว้เป็นลายหน้าบัน ลายเสา ตัวอย่าง เช่น งานเพดานของอาคาร ซึ่งสมมติเป็นท้องฟ้า มักนำเอางานแกะสลักดวงดาว หรือกลุ่มดาว มีลักษณะเป็นงานที่ทำกันเป็นประเพณีสืบต่อกันมา เป็นเวลาช้านานหลายร้อยปี หรือสามารถนับได้ว่าตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นงานปะติมากรรมจึงเป็นงานที่สำคัญทางด้านศิลปะที่ควรอนุรักษ์ไว้ เนื่องจากผ่านกาลเวลาย่อมมีสภาพ ชำรุด ทрудโทรม ตามกฎแห่งพระไตรลักษณ์ สรรพสิ่งทั้งปวงย่อมมีความเสื่อมแปรเปลี่ยนไปเป็นธรรมดา ฉะนั้นจึงต้องรู้จักการบริหารจัดการในการอนุรักษ์ให้คงอยู่ คงสภาพได้นานเท่าที่จะนานได้ เพราะถือได้ว่าเป็นสิ่งที่บรรพบุรุษของไทยได้สร้างผลงานทางปะติมากรรมขึ้นมาจำนวนมาก ผลงานเหล่านี้เป็นหลักฐานที่สะท้อนความเชื่อและวัฒนธรรมของคนไทยมาแต่ในอดีต แสดงให้เห็นความสามารถทางศิลปะของคนไทยที่สามารถสร้างผลงานอันงดงามละเอียดปราณีต และมีแบบอย่างเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวไทยควรภาคภูมิใจอย่างยิ่งเราควรช่วยกันดูแลรักษาและทำนุบำรุงผลงานปะติมากรรมของไทยให้อยู่ในสภาพที่ดีจะเห็นได้ว่า ปะติมากรรมนั้นเป็นงานศิลปะที่มีคุณค่าและประโยชน์หลายด้านบรรพบุรุษของไทยได้ริเริ่มและวางแผนงานปะติมากรรมมานานแล้วเป็นเอกลักษณ์ของไทยได้อย่างชัดเจน และสร้างสรรค์งานด้านศิลปะที่รับใช้พระพุทธศาสนา สืบทอดให้แก่อนุชนคนรุ่นหลัง ไม่ว่าจะเป็นงานปะติมากรรม ซึ่งนอกจากทำขึ้นเพื่อประดับตกแต่ง อาคาร วัด โบสถ์ พระอุโบสถ งานดังกล่าวยังเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนา เพื่อให้เป็นข้อคิดของศาสนิกชนที่เข้ามาประกอบศาสนกิจ เป็นต้น

จากความเป็นมาและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาซึ่งมีพระสังฆาธิการ และพระสงฆ์ผู้อยู่ในพื้นที่โดยตรง เป็นผู้ดูแล ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง ในการอนุรักษ์ปะติมากรรมต่างๆ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นแหล่งที่ชาวไทยและชาวต่างชาติให้ความสนใจ ผู้วิจัยซึ่งได้เล็งเห็นถึงความสำคัญจากประเด็นดังกล่าว จึงได้ศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลต่างๆ มาประกอบ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอินจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้งานศิลปะ ด้านปะติมากรรม รวมถึงวัฒนธรรมประเพณีของชาติไทย ได้เป็นที่รู้จักแพร่หลายไปทั่วโลก อีกทั้งยังเป็นข้อมูลและหลักฐานเพื่อประกอบการศึกษาสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาในงานศิลปะด้านปะติมากรรมนี้ เพื่ออนุรักษ์มรดกอันมีคุณค่าของชาติสืบต่อไปอีกด้วย

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาอยู่ในระดับไหน

๑.๒.๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

๑.๒.๓ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรม ของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีอะไรบ้าง

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๓.๓ เพื่อศึกษา ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรม ของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหา ๒ ด้าน คือ

๑. ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการตามทฤษฎีหลักการบริหารด้วย 4M ได้แก่ ๑) Man หรือคน ๒) Money หรือ เงิน ๓) Materials หรือ วัตถุดิบ และ ๔) Management หรือ การจัดการ^๒

๒. ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับแนวคิดการอนุรักษ์ปะติมากรรม ประกอบด้วย ๑) ด้านการดูแลรักษา ๒) ด้านการปกป้องคุ้มครอง ๓) ด้านการเสริมความมั่นคง และ ๔) ด้านการใช้ประโยชน์^๓

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือพระสงฆ์ ในอำเภอบางปะอิน ซึ่งมีประชากรทั้งหมดจำนวน ๓๓๗ รูป

^๒หลักการบริหารด้วย 4 M, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : https://www.ban1gun.com87_2963.html [๓๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๓].

^๓กรมศิลปากร, แนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับพระสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๕๕), หน้า ๑๕๑.

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ กำหนดพื้นที่ในการศึกษาเฉพาะวัดในเขตอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วยวัด ๑) วัดชุมพลนิกายาราม ๒) วัดวิเวกวาญ์พัต ๓) วัดนิเวศธรรมประวัติราชวรวิหาร ๔) วัดโปรดสัตว์ ๕) วัดบางเคียนวิเชียรฉาย ๖) วัดธรรมนาวา

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

เริ่มดำเนินการวิจัยตั้งแต่มีนาคม ๒๕๖๓ ถึง พฤษภาคม ๒๕๖๔ รวม ๑๒ เดือน

๑.๕. สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ พระสงฆ์ที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอ บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

๑.๕.๒ พระสงฆ์ที่มีพรรษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอ บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

๑.๕.๓ พระสงฆ์ที่มีการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอ บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การบริหารจัดการ หมายถึง ระบบขั้นตอนการดูแลอนุรักษ์ปะติมากรรมตาม การอนุรักษ์ หมายถึง การดูแลรักษา การปกป้องคุ้มครอง การเสริมความมั่นคง และการใช้ประโยชน์ปะติมากรรม

ปะติมากรรม หมายถึง การปั้น การหล่อ และการแกะสลักภายในวัด

พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งทางปกครองคณะสงฆ์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้แก่ เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรม ของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๗.๔ องค์ความรู้จากการวิจัยนำไปเป็นฐานของมูลให้คณะสงฆ์ในการบริหารการ
จัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรม ของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๒) ศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) ศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภายใต้แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับปะติมากรรม
- ๒.๔ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ ซึ่งมีนักปราชญ์ นักวิชาการและนักการศึกษาได้กล่าวถึง “การบริหารจัดการ” ไว้ ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายของการบริหารจัดการ

ในการศึกษาความหมายของการบริหารและการบริหารจัดการ ควรทำความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารเป็นเบื้องต้นก่อน กล่าวคือ สืบเนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ซึ่งหมายถึงมนุษย์โดยธรรมชาติย่อมอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ไม่อยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่อาจมีข้อยกเว้นน้อยมากที่มนุษย์อยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง เช่น ฤๅษี การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มของมนุษย์อาจมีได้หลายลักษณะและเรียกต่างกัน เป็นต้นว่า ครอบครัว (family) เผ่าพันธุ์ (tribe) ชุมชน (community) สังคม (society) และประเทศ (country) เมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่มย่อมเป็นธรรมชาติอีกทีในแต่ละกลุ่มจะต้องมี “ผู้นำกลุ่ม” รวมทั้งมี “แนวทางหรือวิธีการควบคุมดูแลกันภายในกลุ่ม” เพื่อให้เกิดความสุขและความสงบเรียบร้อย สภาพเช่นนี้ได้มีวิวัฒนาการตลอดมา โดยผู้นำกลุ่มขนาดใหญ่ เช่น ในระดับประเทศของภาครัฐ ในปัจจุบันอาจเรียกว่า “ผู้บริหาร” ขณะที่การควบคุมดูแลกันภายในกลุ่มนั้น เรียกว่า การบริหาร (administration) หรือการบริหารราชการ (public administration) ด้วยเหตุผลเช่นนี้

มนุษย์จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงจากการบริหารหรือการบริหารราชการได้ง่าย และทำให้กล่าวได้อย่างมั่นใจว่า "ที่ใดมีประเทศที่นั่นย่อมมีการบริหาร" คำว่า "การบริหาร" นั้น นอกจากใช้คำภาษาอังกฤษว่า "Administration" ยังมีคำอีกคำหนึ่งที่ใช้แทนกันได้ คือ คำว่า "Management" ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายเหมือนกันแต่ทางวิชาการจะเลือกใช้คำว่า "Administration" ก็ด้วยเหตุผล ๒ ประการ คือ เหตุผลประการแรก เมื่อไม่ต้องการใช้คำว่า "ผู้จัดการ" ซึ่งมีความหมายแคบจำกัดลงไปว่าเป็นผู้บริหารงานขององค์กรแห่งใดแห่งหนึ่ง หรือหน่วยงานในหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น ดังนั้น เมื่อพูดถึงการบริหารงานโดยทั่วไปหรือการบริหารราชการ จึงนิยมใช้คำว่า "Administration"

ผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงานที่จะทำให้ชนะใจลูกน้อง ธรรมชาติสำหรับผู้บริหารงาน คือ จะต้องมีความหนักแน่นมั่นคงและสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำตามความชำนาญของแต่ละบุคคล และรู้จักกระจายอำนาจให้แก่ลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเอง ดังนั้นผู้บริหารงานที่ดีจึงเป็นผู้ที่คอยดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลในองค์กร^๑ ใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่างๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่างๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์กร การตระหนัก ความสามารถ ความต้องการ ความถนัด และความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์กร ควบคู่ไปด้วย^๒ การใช้ศาสตร์และศิลปะการนำเอาทรัพยากรการบริหาร (Administrative Resource) มาประกอบกันตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และเห็นว่าการบริหารมีลักษณะเด่นเป็นสากลอยู่หลายประการ คือ

- ๑) การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์
  - ๒) การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ
  - ๓) การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน
  - ๔) การบริหารมีลักษณะการดำเนินการเป็นกระบวนการ
  - ๕) การบริหารเป็นการดำเนินการร่วมกันของกลุ่มบุคคล
  - ๖) การบริหารอาศัยความร่วมมือ ร่วมใจของบุคคล ฉะนั้นจึงต้องอาศัยความร่วมมือ (Collective Mind) เพื่อให้เกิดความร่วมมือของกลุ่ม (Group Cooperation) อันจะนำไปสู่พลังรวมกลุ่ม (Group Effort) ในอันที่จะทำให้ภารกิจบรรลุวัตถุประสงค์
  - ๗) การบริหารมีลักษณะการร่วมมือกันดำเนินการอย่างมีเหตุผล
  - ๘) การบริหารมีลักษณะเป็นการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
  - ๙) การบริหารไม่มีตัวตน (Intangible) แต่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์^๓
- จากความหมายของการบริหารดังกล่าวมา มีความสัมพันธ์ของกันและกันระหว่างการบริหารสู่การบริหารจัดการ ซึ่งเป็นคำที่ใกล้เคียงกันแต่แตกต่างกันในทางปฏิบัติ การบริหารจัดการ

^๑พระมหาวิฑูชัย วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี), **คนสร้างงานสำเร็จ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐), หน้า ๒๕-๓๒.

^๒พะยอม วงศ์สารศรี, **องค์กรและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๒), หน้า ๓๖.

^๓สมพงษ์ เกษมสิน, **การบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๔๑.

ซึ่งหมายถึง กระบวนการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง^๔ เป็นงานของหัวหน้าหรือผู้นำที่จะต้องกระทำเพื่อให้กลุ่มต่างๆ ที่มีคนหมู่มากมาอยู่รวมกัน โดยอาศัยองค์ประกอบหรือปัจจัยต่างๆ ที่จำเป็นต่อการบริหาร และวิธีการปฏิบัติ ตลอดจนหมายถึงการทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้อาศัยบุคคลอื่นๆ^๕ กระบวนการจัดการระบบและการแก้ไขปัญหาโดยใช้แนวทางบวก (Positive Approach) เพื่อให้สังคมได้รับผลประโยชน์ที่เป็นธรรม การจัดระบบต้องอาศัยโครงสร้างทางการเมืองและการศึกษาเข้ามาเป็นตัวแปร^๖

สรุปว่าการบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการทางการบริหารการจัดการในด้านต่างๆ ของสังคม องค์การ หน่วยงาน ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของบุคคลตั้งแต่ ๒ ขึ้นไปแล้วร่วมกันทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุผลตามเป้าหมายของสังคม องค์การ หน่วยงานนั้นๆ ที่กำหนดโดยอาศัยกระบวนการรวมถึงทรัพยากรที่มีอยู่ของสังคม องค์การ หน่วยงาน โดยใช้หลักการบริหารจัดการผ่านทรัพยากรที่มีอยู่ของสังคม องค์การ หน่วยงานนั้นๆ กล่าวคือ เงิน วัสดุ อุปกรณ์ และบุคลากรอย่างเหมาะสม และคุ้มค่า การบริหารจึงเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการชักจูงให้คนหันมาช่วยเหลืองานขององค์การเพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันในการทำงานให้ได้รับผลสำเร็จตามจุดหมายที่วางไว้ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ โดยที่ผู้บริหารต้องเป็นทั้งหัวหน้าผู้นำและผู้ประสานงานที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้กระบวนการที่มีลักษณะการดำเนินงานซึ่งสืบเนื่องและใช้ทรัพยากรที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพในการจัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จของสังคม องค์การ หน่วยงานนั้นๆ

---

^๔เสนาะ ตีเขาวี, **หลักการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๓.

^๕ชูบ กาญจนประกร, **หลักรัฐประศาสนศาสตร์** (เอกสารโรเนียว) คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ. ๒๕๑๐, เอกสารประกอบคำบรรยาย ๒๕๐๖, หน้า ๑๐ - ๑๒.

^๖เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๗.

ตารางที่ ๒.๑ สรุปแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

นักวิชาการ	แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
พระมหาภูมิจัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี), (๒๕๕๐, หน้า ๒๕-๓๒.)	ผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงานที่ทำให้ชนะใจลูกน้อง ธรรมะสำหรับผู้บริหารงาน
พะยอม วงศ์สารศรี, (๒๕๕๒, หน้า ๓๖.)	กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์กร
สมพงษ์ เกษมสิน, (๒๕๒๖, หน้า ๔๑.)	กระบวนการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง
เสนาะ ตีเยาว์, (๒๕๕๑, หน้า ๓.)	หัวหน้าหรือผู้นำที่จะต้องกระทำ เพื่อให้กลุ่มต่าง ๆ ที่มีคนหมู่มากมาอยู่ร่วมกัน
ชูป กาญจนประกร, (๒๕๐๖, หน้า ๑๐-๑๒.)	องค์ประกอบหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการบริหาร และวิธีการปฏิบัติ ตลอดจนหมายถึงการทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้อาศัยบุคคลอื่น ๆ
บุญทัน ดอกไธสง, (๒๕๔๐, หน้า ๙๗.)	กระบวนการจัดการระบบและการแก้ไขปัญหาโดยใช้แนวทางบวก (Positive Approach) เพื่อให้สังคมได้รับผลประโยชน์ที่เป็นธรรม

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาในเรื่องความหมายของการอนุรักษ์ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญในการศึกษาการอนุรักษ์ปะติมากรรม ดังมีรายละเอียดดังนี้

๒.๒.๑ ความหมายของการอนุรักษ์

การอนุรักษ์มีความหมายอยู่หลายระดับ ซึ่งเป็นได้ทั้งในระดับท้องถิ่นถึงระดับสากล ในระดับท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัด และประชาชนเป็นผู้ดำเนินการโดยในแต่ละระดับก็มีแนวคิดในการทำงานอยู่หลายวิธี ในระดับสากลจะเกี่ยวข้องในทางวิชาการซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยเฉพาะทางโดยมีอาทิ เช่น กรมศิลปากร องค์กรศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก และสภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ หรือ อีโคโมสเป็นองค์กรที่มีส่วนร่วมกำหนดรับผิดชอบงานเหล่านี้

สภาการโบราณสถานระหว่างประเทศของไทย หรือ อีโคโมสไทย ได้ร่างกฎบัตรประเทศไทยโดยระบุว่า การอนุรักษ์และการจัดการมรดกวัฒนธรรม มีความเป็นมา พัฒนาการของการอนุรักษ์

ปัญหาของการอนุรักษ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องมีสาระสำคัญของความหลากหลายของสถาปัตยกรรม โบราณสถานและมรดกวัฒนธรรมในประเทศไทย มีหลักการว่าการอนุรักษ์ควรเป็นข้อเสนอแนะที่เป็นหลักการอย่างกว้าง ๆ เพื่อให้หน่วยงานหรือส่วนที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ปฏิบัติให้เหมาะสมต่อเงื่อนไขเฉพาะของแต่ละแห่งโดยไม่ระบุระเบียบวิธีปฏิบัติ ในการอนุรักษ์ และการจัดการมรดกวัฒนธรรมไม่ควรละเลยที่จะมองถึงความสัมพันธ์กับมรดกทางธรรมชาติที่เป็นสิ่งแวดล้อมของสถาปัตยกรรม โบราณสถานและมรดกวัฒนธรรมเหล่านั้นด้วย เพื่อให้การอนุรักษ์และการจัดการมรดกวัฒนธรรม เป็นไปในแนวทางมาตรฐานเดียวกัน ข้อเสนอแนะควรเป็นการบูรณาการข้อกำหนดระเบียบ วิธีปฏิบัติ ด้านการอนุรักษ์และการจัดการมรดกวัฒนธรรม ที่เป็นภารกิจของหน่วยงานภาครัฐต่างๆ เข้าด้วยกัน เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และการกระจายอำนาจ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย รวมถึงมีการจัดการที่ดี โดยคำนึงถึงกรอบประเพณี และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย สิทธิความเท่าเทียมของความเป็นมนุษย์ การมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ พระราชบัญญัติกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง กฎบัตรและแนวปฏิบัติในระดับนานาชาติในประเทศไทย “การอนุรักษ์โบราณสถาน ยึดถือความหมายตามคำจำกัดความในระเบียบกรมศิลปากร ว่าด้วยการอนุรักษ์โบราณสถาน ซึ่งได้อธิบายความหมายของการอนุรักษ์ว่า การอนุรักษ์ หมายความว่า การดูแลรักษาเพื่อให้องค์คุณค่าไว้ และให้หมายรวมถึงการป้องกัน การรักษา การสงวน และการบูรณะโบราณสถานด้วย

ปัจจุบันมีกองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ทำหน้าที่ในการเสนอแนะนโยบายและโครงการด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ซึ่งเป็นไปตามนโยบายของรัฐ ดังนั้นอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมเพื่อทำหน้าที่กำกับดูแล กำหนดแนวทางแผนปฏิบัติการ มาตรการในการควบคุม ป้องกันและแก้ไขปัญหาการอนุรักษ์ รวมทั้งวางแผนการอนุรักษ์เฉพาะพื้นที่คุ้มครองเพื่อการอนุรักษ์ ประสานงาน ประเมินผล ติดตามและตรวจสอบ การดำเนินงานให้เป็นไปตามแนวทาง มาตรการและแผนปฏิบัติการด้านการอนุรักษ์ ซึ่งได้ให้ความหมายของการสงวนรักษา และการอนุรักษ์ ไว้ดังนี้

การสงวนรักษา หมายถึง การรักษาไว้ในสภาพเดิมเพื่อนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมตามช่วงเวลาที่กำหนดไว้

การอนุรักษ์ หมายถึง การรักษาความสำคัญและหลักฐานในการเป็นเครื่องชี้ให้เห็นวิวัฒนาการ ความรุ่งโรจน์ของศิลปวัฒนธรรมไว้ โดยปรับสภาพให้เข้ากับสภาพสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อให้ประชาชนในสังคมสามารถสร้างสรรค์สิ่งที่มีคุณค่าในด้านศิลปกรรมในปัจจุบันและอนาคต

^๗กรมศิลปากร, คู่มือถวายเป็นความรู้แด่พระสังฆาธิการในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์สมพันธ์จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๕๗.

ต่อไปได้ อีกทั้งยังมีความสอดคล้องกับนักวิชาการ/แหล่งข้อมูลท่านอื่น ๆ ก็ได้ให้ความหมายของ“การอนุรักษ์เพิ่มเติมไว้ว่า

การอนุรักษ์ เป็นเรื่องความรู้ในคุณค่าของความงามแห่งงานศิลปกรรม ภูมิทัศน์ และสภาวะแวดล้อมรอบ ๆ แหล่งศิลปกรรมนั้น ๆ

การอนุรักษ์ เป็นเรื่องของความเข้าใจในความเกี่ยวเนื่องและสัมพันธ์ของประวัติศาสตร์ ศิลปะ สถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนอารยธรรมของมนุษย์รวมทั้งสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์และบุคคลที่มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ

การอนุรักษ์ เป็นเรื่องของความเข้าใจที่จะสงวนรักษาหลักฐานและพยานทางวิชาการทางประวัติศาสตร์ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาต่อไปในอนาคต

การอนุรักษ์ เป็นเรื่องของความเข้าใจในการบำรุงรักษาสิ่งที่มีคุณค่า มีความสำคัญไม่ให้อายุสลายหายไปตามอายุขัยของสิ่งนั้น หรือถูกทำลายโดยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์

การอนุรักษ์ หมายถึง การได้หรือการศึกษาการเก็บรักษาวัตถุโบราณและสมบัติของชาติอย่างมีประสิทธิภาพ คงประโยชน์นานที่สุด สูญเสียน้อยที่สุด หรือพยายามให้คงสภาพเดิมได้จะเป็นการดีที่สุด^๙

การอนุรักษ์สามารถที่จะปรับปรุงตกแต่ง สิ่งที่เป็นอยู่เดิมให้พัฒนาดีขึ้น แต่ลักษณะการปรับปรุงตกแต่งต้องยังคงลักษณะคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และมีความสอดคล้องผสมกลมกลืนและเป็นส่วนหนึ่งของสภาพการณ์ สังคม ในชุมชนปัจจุบัน^{๑๐}

การอนุรักษ์ ไม่ใช่การอนุรักษ์ในลักษณะที่แตะต้องไม่ได้ แต่จะต้องอนุรักษ์ในลักษณะที่สามารถผสมกลมกลืนกับชีวิตและเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน^{๑๑}

ซึ่งการอนุรักษ์ นั้นไม่เพียงแต่การเก็บอาคารเพื่อการรักษาเท่านั้น^{๑๒} หากหมายถึงการถนอมดูแลรักษาทุกสิ่งจากตัวอาคารถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และบรรยากาศ ในจินตภาพอันมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โดยเชื่อว่าเมืองไม่ใช่เป็นเพียงผลงานที่แสดงในพิพิธภัณฑ์ หากแต่เป็นศูนย์กลางของความมีชีวิตที่ดำเนินต่อไป ซึ่งต้องศึกษาค้นคว้าและนำคุณค่าที่ได้เผยแพร่กลับไปสู่สังคม

^๙วิจิตร สิ้นสิริ และนิล เอี่ยมสำอาง, แบบฝึกหัดรวบยอด ส. ๑๐๒ ประเทศของเรา สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๐), หน้า ๓๗.

^{๑๐}Colin Buchanan. and Partners., **Bath: A Study in Conservation, Report to the Mir. and Local Government. and Bath City Council**, (London: HMSO., 1968), p. 127.

^{๑๑}พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส, “การพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

^{๑๒}พระมหาเสถียร ถาวรธมโม, “การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๑๓}สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, เอกสารการบรรยายประกอบวิชา ๑๐๔๓๐๐ การอนุรักษ์ศิลปกรรม ภาคการศึกษาที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๔๒ สาขาวิชาศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ในการอนุรักษ์และจัดการมรดกวัฒนธรรม, รวบรวมโดย วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง, การอนุรักษ์และการจัดการมรดกวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑.

อย่างกว้างขวางอีกครั้ง เป็นการยกระดับสังคมให้หันมาสนใจในมรดกศิลปะและวัฒนธรรม หลักสำคัญของการอนุรักษ์ในยุคแรกคือการสงวนรักษา (Preservation) เช่น การศึกษาโครงสร้างชนิดและส่วนประกอบของวัตถุ การหาสาเหตุของการชำรุด การกำจัดสิ่งที่ก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายวิธีการสงวนรักษาให้มีสภาพคงทนต่อไปได้ การเก็บรักษาและการจัดแสดง^{๑๓}ดังมีรายงานสัมมนาที่เกี่ยวกับ Civic Trust ที่ Royal Festival Hall ได้ให้หลักการเพื่อการอนุรักษ์ไว้ว่า

๑. เพื่อเก็บรักษาส่วนที่ดีของเมืองและสร้างส่วนที่ไม่ดีขึ้นใหม่ ให้สอดคล้องกับของเก่าที่ดีขึ้น

๒. เพื่ออนุรักษ์อาคาร กลุ่มอาคารและบริเวณที่เกี่ยวข้อง

๓. เพื่อการคิดหาประโยชน์ใช้สอยใหม่ๆ ให้กับอาคาร

๔. จะต้องพิสูจน์ได้อย่างแน่ใจว่าที่นั้นๆ มีความสำคัญควรแก่การอนุรักษ์อย่างไม่ต้องสงสัย

๕. จะต้องทำให้ประชาชนหันมาสนใจสิ่งนี้ด้วย

ในปัจจุบันเป็นยุคของการพัฒนาประเทศให้เจริญรุดหน้าเท่าเทียมกับอารยประเทศ สิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ควรคำนึงถึงเป็นหลักในการพัฒนาโดยไม่ทำลายและต้องพยายามที่จะรักษาดุลยภาพระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนาให้เหมาะสม^{๑๔} ในการที่จะปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักการได้ จำเป็นต้องเข้าใจในหลักการเสียก่อน การอนุรักษ์กับการพัฒนานั้นไม่ใช่สิ่งตรงข้ามอันแยกออกจากกัน แต่จะต้องถือว่าการพัฒนากับการอนุรักษ์เป็นส่วนอันสอดประสานกัน ดังกล่าว เป็นอันหนึ่งอันเดียว ดังเกลียวเชือก ซึ่งหากยอมรับในข้อความตกลงคำกล่าวนี้ย่อมสรุปเป็นหลักการได้ คือ

๑. พึงจัดความเชื่ออย่างผิวเผิน ที่ว่าการพัฒนากับการอนุรักษ์เป็นสิ่งขัดกัน

๒. พึงเข้าใจให้ถูกต้องว่า แท้ที่จริงการพัฒนากับการอนุรักษ์นั้นเป็นส่วนประกอบต่อกันและกัน

๓. พึงกำหนดว่าไม่มีขบวนการพัฒนาอันใดที่ถือได้ว่าสมบูรณ์หากขาดข้อพิจารณาในด้านการอนุรักษ์รวมอยู่ด้วยกันอย่างดุลยภาพ

การยอมรับในข้อที่ว่ามรดกด้านอารยธรรมที่เป็นสถาปัตยกรรมอันล้ำค่าของโลก ซึ่งมนุษย์ทุกชาติทุกภาษาต่างเป็นเจ้าของและปกป้องรักษา ฉะนั้นเราทุกคนต้องมีหน้าที่คุ้มครองป้องกันสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ให้รอดพ้นจากอันตรายร้ายแรงนานัปการ ซึ่งได้แก่การพังทลายอันเกิดจากการละเลยไม่เอาใจใส่ หรือผลพิษในอากาศหรือสาเหตุอื่น ๆ อีกมากมายโดยเฉพาะการพิจารณาอย่างรอบคอบในเรื่องการรื้อทำลาย เพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อมีการพัฒนาแผนใหม่ คือการสร้างอาคารใหม่เพื่อเชิดชูอาคารเก่าให้ชัดเจน โดยต้องขึ้นอยู่กับความสามารถของสถาปนิกกว่ามีความสามารถเพียงใด หนทางหนึ่งในการอนุรักษ์ให้ได้ผลนั้นคือการดัดแปลง นำเอาสถาปัตยกรรมต่าง ๆ และโบราณสถาน นำมาใช้ในลักษณะการอย่างใหม่ที่ดีขึ้นกว่าเดิมและเกิดความสอดคล้องกับสภาพการณ์

^{๑๓}Middieton Michale, *Conservation in Action A Progress Report on What is Being Done in Britain 's Conservation area, Based on Civic Trust Conference Held at the Royal Festival Hall*, (London: Civic Trust, 1972), p 8.

^{๑๔}นิจ วิทยุธีระนันท์, *เอกสารการสอนชุด วิชาภูมิศาสตร์สิ่งแวดล้อม*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓), หน้า ๓๑๙.

ในปัจจุบัน แต่กิจการดังกล่าวจะสำเร็จได้ ก็ต่อเมื่อสามารถรักษาหลักการของการอนุรักษ์ไว้ได้ คือผลของการดัดแปลงจะต้องยังคงไว้ซึ่งลักษณะส่วนใหญ่และรายละเอียด ส่วนสำคัญของสถาปัตยกรรมหรือโบราณสถานนั้น เช่นเดียวกับคงไว้ซึ่งคุณค่าทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม และคงไว้ซึ่งคุณค่าทางประวัติศาสตร์โบราณคดีและวิชาที่เกี่ยวข้อง

สรุปได้ว่า การอนุรักษ์สามารถที่จะปรับปรุงตกแต่ง สิ่งที่เป็นอยู่เดิมให้พัฒนาดีขึ้น แต่ลักษณะการปรับปรุงตกแต่งต้องยังคงลักษณะคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และมีความสอดคล้องผสมกลมกลืนและเป็นส่วนหนึ่งของสภาพการณ์ สังคม ในชุมชนปัจจุบัน

จากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการที่ให้ความหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ผู้วิจัยจึงได้ประมวลความรู้และสรุปสาระสำคัญ ได้ดังตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๒ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการอนุรักษ์

นักวิชาการ	แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์
Colin Buchanan, and Partners, (1968, p. 127.)	การอนุรักษ์ นั้นไม่เพียงแต่เป็นการเก็บอาคารเพื่อการรักษา เท่านั้น หากหมายถึงการถนอมดูแลรักษา ทุกสิ่งจากตัวอาคารถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และบรรยากาศ ในจินตภาพอันมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์
พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส, (๒๕๕๘, หน้า ๒๓.)	การอนุรักษ์สามารถที่จะปรับปรุงตกแต่ง สิ่งที่เป็นอยู่เดิมให้พัฒนาดีขึ้น แต่ลักษณะการปรับปรุงตกแต่งต้องยังคงลักษณะคุณค่าทางประวัติศาสตร์
พระมหาเสถียร ถาวรธมโม, (๒๕๕๕, หน้า ๔๒.)	การอนุรักษ์ ไม่ใช่การอนุรักษ์ในลักษณะที่แต่ต้องไม่ได้ แต่จะต้องอนุรักษ์ในลักษณะที่สามารถผสมกลมกลืนกับชีวิตและเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน
Middieton Michale, (1972, p. 8.)	หลักการเพื่อการอนุรักษ์ มี ๕ คือ ๑. เพื่อเก็บรักษาส่วนที่ดีของเมืองและสร้างส่วนที่ไม่ดีขึ้นใหม่ ให้สอดคล้องกับของเก่าที่ดีขึ้น ๒. เพื่ออนุรักษ์อาคาร กลุ่มอาคารและบริเวณที่เกี่ยวข้อง ๓. เพื่อการคิดหาประโยชน์ใช้สอยใหม่ ๆ ให้กับอาคาร ๔. จะต้องพิสูจน์ได้อย่างแน่ใจว่าที่นั้น ๆ มีความสำคัญควรแก่การอนุรักษ์อย่างไม่ต้องสงสัย ๕. จะต้องทำให้ประชาชนหันมาสนใจสิ่งนี้ด้วย

ตารางที่ ๒.๒ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการอนุรักษ์ (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์
Sandys Ducan, (1979, pp. 4-7).	มรดกด้านอารยธรรมที่เป็นสถาปัตยกรรมอันล้ำค่าของโลก ซึ่งมนุษย์ทุกชาติทุกภาษาต่างเป็นเจ้าของและปกป้องรักษา ฉะนั้นเราทุกคนต้องมีหน้าที่คุ้มครองป้องกันสิ่งต่างๆ เหล่านี้ให้รอดพ้นจากอันตรายร้ายแรงนานัปการ
กรมศิลปากร, (๒๕๔๖, หน้า ๕๗.)	การอนุรักษ์ หมายความว่า การดูแลรักษา เพื่อให้คงคุณค่าไว้ และให้หมายรวมถึงการป้องกัน การรักษา การสงวน และการบูรณะ
นิจ หิณูชีระนันท์, (๒๕๕๒, หน้า ๑๑.)	การพัฒนาการอนุรักษ์เป็นส่วนอันสอดคล้องประสานกัน สรุปเป็นหลักการได้ ๓ คือ ๑. พึงจัดความเชื่ออย่างผิวเผิน ที่ว่าการพัฒนาการอนุรักษ์เป็นสิ่งขัดกัน ๒. พึงเข้าใจให้ถูกต้องว่า แท้ที่จริงการพัฒนาการอนุรักษ์นั้นเป็นส่วนประกอบต่อกันและกัน ๓. พึงกำหนดว่าไม่มีขอบเขตการพัฒนาอันใดที่ถือได้ว่าสมบูรณ์หากขาดข้อพิจารณาในด้านการอนุรักษ์รวมอยู่ด้วยกันอย่างดุลยภาพ
วีรุฒิ โอตระกุล, (๒๕๕๒, หน้า ๑๓๒.)	การอนุรักษ์ให้ได้ผล คือการดัดแปลง นำเอาสถาปัตยกรรมต่าง ๆ และโบราณสถาน นำมาใช้ในลักษณะการอย่างใหม่ที่ดีขึ้นกว่าเดิมและเกิดความสอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน
สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, (๒๕๕๒, หน้า ๑๑.)	การอนุรักษ์ เป็นการยกระดับสังคมให้หันมา สนใจในมรดกศิลปะและวัฒนธรรม หลักสำคัญของการอนุรักษ์ในยุคแรกคือการสงวนรักษา (Preservation)

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับปะติมากรรม

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาในเรื่องความหมายของปะติมากรรม ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญในการศึกษาการอนุรักษ์ปะติมากรรม ดังมีรายละเอียดดังนี้

ในยุคที่โลกต้องหมุนไปอย่างรวดเร็วศิลปะก็ย่อมต้องแปรเปลี่ยนไปตามยุคสมัย แต่ถึงอย่างไรศิลปะที่ถูกสร้างขึ้นมานั้นย่อม ต้องตอบสนองอารมณ์และจิตใจของมนุษย์เป็นสำคัญ โดยเฉพาะงานปะติมากรรมแม้วิธีการสร้างสรรค์ผลงานรูปลักษณ์ และความงดงามได้เคลื่อนคล้อยไป

ตามยุคสมัย ล้วนได้รับแรงบันดาลใจในการสร้างผลงานและพื้นฐานของการสร้างสรรค์ จากช่างฝีมือในอดีตแทบทั้งสิ้นเมื่อย้อนกลับไปมองงานศิลปะในอดีต โดยเฉพาะศิลปะสาขาทัศนศิลป์ แขนงประติมากรรมไทยนั้น ถือเป็นศิลปกรรม อันทรงคุณค่าที่จับต้องได้ และสามารถสร้างความประทับใจและสะเทือนใจได้อย่างลึกซึ้ง คำว่า ประติมากรรม คำจำกัดความมีไว้หลากหลาย ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้อธิบายไว้ว่า หมายถึง ศิลปะสาขาหนึ่งในจำพวกวิจิตรศิลป์ ซึ่งเกี่ยวกับการแกะสลักไม้ หินอ่อน โลหะ ฯลฯ ให้เป็นรูปหรือลวดลายต่างๆ หรืออาจหมายถึงศิลปะการแกะสลักไม้ หิน หล่อโลหะ ชี้ผึ้ง ปั้นดินเหนียว ให้ปรากฏเป็นรูปทรง ๓ มิติ ดังนั้น ประติมากรรม จึงหมายถึง ผลงานทางศิลปะ ที่มองเห็นได้ในรูปแบบสามมิติ อันเกิดจากความคิด และจินตนาการ ด้วย วิธีการ ปั้น หล่อ แกะสลัก ฉลุหรือดุน อันเกิดจากวัสดุที่หลากหลาย และสามารถสร้างความประทับใจ หรืออาจเป็น ประโยชน์ในการใช้งานอย่างใดอย่างหนึ่ง ส่วนคำที่ใกล้เคียงกับประติมากรรม คือ ปฏิมากรรม ซึ่งหมายถึงรูปเปรียบเทียบหรือรูปแทนองค์พระพุทธรูปเจ้า คือ พระพุทธรูป เรียกย่อมาจากพุทธปฏิมาหรือพุทธปฏิมากรนั่นเอง^{๑๕}

ประติมากรรมในยุคแรกเริ่มมักจะสร้างเพื่อเป็นรูปเคารพเกี่ยวข้องกับความเชื่อ และศาสนา ต่อมาพัฒนาการของประติมากรรมได้สร้างขึ้นเพื่อการตกแต่งสถาปัตยกรรม และสิ่งแวดล้อมให้ เกิดความสวยงามด้วยการปั้นและแกะสลักเป็นลวดลายที่วิจิตรบรรจง รวมถึงการสร้าง ประติมากรรมเป็นอนุสาวรีย์รูปเหมือนของพระมหากษัตริย์ หรือบุคคลสำคัญ ในปัจจุบันการ สร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมเป็นไปอย่างแพร่หลาย ศิลปินมีอิสระในการคิด และการแสดงออก ทั้งรูปแบบและกลวิธี ทำให้ผลงานประติมากรรมมีการพัฒนาสร้างสรรค์ในรูปแบบ และแนวคิดที่ แปลกใหม่

ประติมากรรมไทย ผลงานทางศิลปะที่มีรูปทรง ๓ มิติ คือ มีความสูง ความกว้าง และความนูนหรือลึก เกิดขึ้นจากการปั้น หล่อ แกะสลัก ฉลุ หรือดุน ตั้งแต่โบราณมา บรรพบุรุษของไทย ได้สร้างผลงานทางประติมากรรมขึ้น เพื่อแสดงออกถึงจินตนาการ ความรู้สึก ความเชื่อ และความ ต้องการ ที่จะเล่าเรื่องราวต่าง ๆ รวมทั้งเป็นการแสดงออกของความสามารถทางด้านศิลปะ อันเป็น สุนทรียภาพของตนด้วย วัสดุที่ใช้ในการสร้างมักจะเป็น ดิน ปูน หิน อิฐ โลหะ ไม้ งาม้าง เขาสัตว์ กระดุก ฯลฯ เป็นต้น

งานประติมากรรมไทย มีทั้งแบบ นูนต่ำ นูนสูง และลอยตัว งานนูนต่ำและนูนสูงมักทำ เป็นลวดลายประกอบกับสถาปัตยกรรม เช่น ลวดลายปูนปั้น ลวดลายแกะสลักประดับตามอาคาร บ้านเรือน โบสถ์ วิหาร พระราชวัง ฯลฯ นอกจากนี้ ยังอาจเป็นลวดลายตกแต่ง งานประติมากรรม แบบลอยตัวด้วย สำหรับงานประติมากรรมแบบลอยตัว มักทำเป็นพระพุทธรูป เทวรูป รูปเคารพต่าง ๆ ตึกตาภาชนะดินเผา ตลอดจนจนถึงเครื่องใช้ต่าง ๆ ศิลปะประเภทนี้จะเรียกว่า ประติมากรรม ซึ่งมี ลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามสกุลช่างของแต่ละท้องถิ่น ประติมากรรมไทยเป็นผลงานการ สร้างสรรค์ของบรรพบุรุษ โดยประติมากรของไทยที่สร้างสรรค์ขึ้น เพื่อรับใช้สังคม ตอบสนองความ เชื่อสร้างความภูมิใจ ความพึงพอใจ และค่านิยมแห่งชาติภูมิของไทย ประติมากรรมไทยส่วนใหญ่ เน้น

^{๑๕}จตุจิ จนางคะกาญจน์, ประติมากรรมปูนปั้นความงามศาสตร์และศิลป์, (กรุงเทพมหานคร : วาดศิลป์, ๒๕๕๖), หน้า ๙.

เนื้อหาทางศาสนา มักปรากฏอยู่ตามวัดและวัง มีขนาดตั้งแต่เล็กที่สุด เช่น พระเครื่อง เครื่องรางของขลัง จนถึงขนาดใหญ่ที่สุด เช่น พระอัญนะ หรือพระอัฐาราส ซึ่งเป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่กลางแจ้ง มีทั้งประติมากรรมตกแต่ง ซึ่งตกแต่งศิลปวัตถุ ศิลปสถาน เพื่อเสริมคุณค่าแก่ศิลปวัตถุ หรือสถานที่นั้น จนถึงประติมากรรมบริสุทธิ์ ซึ่งเป็นประติมากรรมที่มีคุณค่า และคุณสมบัติเฉพาะสมบูรณ์ด้วยตัวของประติมากรรมเอง เมื่อพิจารณาภาพรวมของประติมากรรมไทย อาจแบ่งประติมากรรมออกเป็น ๓ ประเภทคือ ประติมากรรมรูปเคารพ ประติมากรรมตกแต่งและประติมากรรมเพื่อประโยชน์ใช้สอย

๒.๓.๑ ความหมายของประติมากรรม

ความหมายของประติมากรรม มีหลายทัศนะดังนี้ ประติมากรรมเป็นทัศนศิลป์แขนงหนึ่ง เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์รูปทรงที่มองเห็น (Visual form) มีลักษณะเป็นสามมิติ คือ มีความกว้าง ความยาว ความหนาหรือความสูง^{๑๖} ประติมากรรม คือสิ่งหนึ่งในการกระทำของมนุษย์ ซึ่งมีลักษณะ กินที่ในอากาศเป็นรูป ทรงต่าง ๆ มีทั้งที่ต้องการเรื่องของปริมาตร และไม่ต้องการ^{๑๗} ประติมากรรมในความหมายทางการปฏิบัติ หมายถึงการสร้างสรรครูปทรงในบริเวณวางด้วยวัสดุ เครื่องมือ และขบวนการ รูปทรงทางประติมากรรมมีลักษณะเป็น ๓ มิติ คือ มีความ กว้าง ยาว และหนาหรือสูง สามารถสัมผัสจับต้องลูบคลำได้ และยังสามารถมองเห็นได้รอบทุกด้านด้วย ^{๑๘}กล่าวโดยสรุป ประติมากรรมหมายถึง ศิลปะที่เป็นรูปทรง กินระวางเนื้อที่ในอากาศมีลักษณะเป็น ๓ มิติ สามารถสัมผัสโดยหาตรงด้วยการจับต้องได้ สร้างสรรค์ได้ด้วยการปั้น การแกะสลัก หรือการหล่อคำว่าประติมากรรมในภาษาไทยเขียนได้ ๒ แบบคือ ประติมากรรมและปฏิมากรรม ซึ่งทั้งสองคำมีความหมายแตกต่างกัน คำว่า ประติมากรรมหมายถึง รูปปั้นทั่วไป เช่น รูปคน รูปสัตว์ ฯลฯ ส่วนคำว่าปฏิมากรรม หมายถึง รูปปั้นที่เกี่ยวกับศาสนา เช่น รูปปั้นพระพุทธรูป สำหรับผู้สร้างผลงานหรือศิลปิน เรียกว่า ประติมากรหรือปฏิมากร

๒.๓.๒ ความเป็นมาของงานประติมากรรมไทย

งานประติมากรรมไทยนั้นต่างเป็นที่ยอมรับกันว่า มีเสน่ห์ และเอกลักษณ์ที่งดงามตราตรึง ประติมากรรมไทยบาง ชิ้นงานสามารถถ่ายทอดความรู้สึกอันละเอียดอ่อนและงดงาม จนยากที่ใครจะเลียนแบบได้ ถือว่าเป็นลักษณะเฉพาะ ในการสร้างสรรค์ผลงานโดยแท้จริง

ประติมากรรมไทย หมายถึง การสร้างงานของประติมากรไทยที่เกี่ยวกับการปั้น แกะสลักหล่อ และลักษณะอื่น ๆ โดยประติมากรรมอาจมีการรับอิทธิพลร่วมสมัยกับรูปแบบของชาติอื่น แต่ได้ผ่านการพัฒนาปรับแบบอุดมคติ อย่างที่สร้างเฉพาะสืบทอดกันมาอย่างยาวนานและสร้างขึ้นมาใหม่ มีความสอดคล้องกับศาสนา วัฒนธรรม และสงก เป็นที่ยอมรับของสังคมไทยและคนไทยทั่วไป โดยแบ่งออกได้เป็น ๒ รูปแบบ ได้แก่ ประติมากรรมไทยประเพณีและ ประติมากรรมร่วมสมัย

ประติมากรรมไทยประเพณี หมายถึง งานประติมากรรมที่แสดงให้เห็นถึง ความเป็นไทยอย่างชัดเจนส่วนใหญ่มุ่ง เน้นสนองทางศาสนาเป็นหลัก ทั้งในแง่ของ ความรู้สึก รูปลักษณ์ และการแสดงออก โดยสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึง ปัจจุบัน

^{๑๖}อารี สุทธิพันธุ์, ศิลปะนิยม, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรินติ้ง เฮาส์., ๒๕๓๕), หน้า ๔๑.

^{๑๗}กัจจ สุนพงษ์ศรี, ศิลปะ, (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์, ๒๕๒๒), หน้า ๑๐๑.

^{๑๘}พูลสวัสดิ์ มุมบ้านเช่า, ประติมากรรม (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาสน์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐.

ส่วนประติมากรรมร่วมสมัยนั้น หากพิจารณาคำว่าร่วมสมัย ตรงกับภาษาอังกฤษที่ว่า Contemporary ซึ่งมีการกำหนดใช้กันมาไม่นานในประเทศสหรัฐอเมริกา แต่เดิมรูปแบบผลงานศิลปะ ตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๙ จนถึงศตวรรษที่ ๒๐ มักเรียกว่า ศิลปะสมัยใหม่ หรือเป็นศิลปะที่สร้างหลังลัทธิอิมเพรสชันนิสม์มาจนถึงปัจจุบัน จุดที่ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้คำว่า ร่วมสมัย คือนับตั้งแต่การจัดงานที่ใช้ชื่อว่า นิทรรศการศิลปกรรมร่วมสมัย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๒

ประติมากรรมร่วมสมัยจึงเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่น่าเสนอเรื่องราวแตกต่างไป ประติมากรรมไทยประเพณีนำเสนอ เรื่องราวของชีวิตและเรื่องใกล้ตัวมากกว่า จึงสามารถสื่อสารได้อย่างตรงไปตรงมา และมีความเป็นตะวันตกเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

๒.๓.๓ ความงามและคุณค่าของงานประติมากรรมไทย

เมื่อผลงานประติมากรรมที่ถูกสร้างขึ้นอย่างวิจิตร งดงาม ไม่ว่าจะประพุทธรูป ลวดลายหรือรูปสัตว์ต่าง ๆ ส่งรูปแบบเกิดจากการคิดประดิษฐ์ โดยมีพื้นฐานมาจากธรรมชาติ แล้วนำมาสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อให้เกิดความงามอย่างมีอรรถกถาจากความกลมกลืนของรูปทรง จังหวะ และลีลาของเส้นที่อ่อนหวานและสวยงามอย่างลงตัว ตัวอย่างความ งดงามที่เห็นได้ชัด อาทิ พระพุทธรูปลีลา วัดมหาธาตุเชิงชัย ศรีสัชนาลัย, เทวรูปสำริด สุโขทัย, พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี และธรรมจักรที่เมืองศรีเทพ เพชรบูรณ์

งานประติมากรรมไทย นอกจากสามารถตอบสนองทางด้านจิตใจและอารมณ์แล้วยังแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึง คุณค่าต่อความเชื่อและศาสนา โดยเฉพาะงานประติมากรรมที่สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความเชื่อ อาทิ ประติมากรรม ตุ๊กตาเสียดบาล ศิลปะสมัยทวารวดี และใบเสมาภาคอีสาน และงานประติมากรรมที่ตอบสนองทางศาสนา อาทิ พระพุทธรูป และรูปเคารพต่างๆ

นอกจากนี้ งานประติมากรรมยังมีคุณค่าต่อประวัติศาสตร์ศิลปะ ซึ่งหลักฐานทางประวัติศาสตร์ศิลปะเหล่านี้สามารถ บ่งบอกเรื่องราวของยุคสมัยในอดีตทำให้เห็นภาพวัฒนธรรมประเพณีอันเก่าแก่ และความเป็นอยู่ในแต่ละยุคสมัยของ มนุษย์

ประติมากรรมที่สรรค์สร้างขึ้นบางชิ้นงานมิใช่จะต้องอยู่โดดเดี่ยว แต่เป็นประติมากรรมที่สร้างขึ้นเพื่องานตกแต่ง และเมื่อนำมารวมกับสถาปัตยกรรมแล้ว ความงดงามที่มีเฉพาะในโครงสร้างก็จะได้รับการเพิ่มเติม งดงามและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น อาทิ งานตกแต่งบานประตูและหน้าต่าง งานประติมากรรมจึงมีคุณค่าอย่างยิ่งต่องานสถาปัตยกรรม

๒.๓.๔ รูปแบบของประติมากรรมไทย

ประติมากรรมไทยมีรูปแบบเช่นเดียวกับศิลปะไทยสาขาอื่น ๆ คือ เป็นศิลปะแบบอุดมคติ เป็นลักษณะของสิ่งที่ปรุงแต่งประดิษฐ์คิดค้นให้มีความงดงามเหนือธรรมชาติ นอกเหนือจากลักษณะดังกล่าวนี้แล้วยังมีลักษณะเด่นจากประติมากรรมสากลอีก ๔ ประการ คือ

๑. เป็นประติมากรรมผิวเกลี้ยง ประติมากรรมไทยทั้งภาพ คนสัตว์ และลวดลายต่าง ๆ นิยมขัดแต่งผิวให้เกลี้ยงไม่แสดงความแตกต่างผิว เช่นเดียวกับประติมากรรมของชาติอื่น ความงามของประติมากรรมไทย แสดงออกโดยความสูงและความต่ำของผิว ประกอบกับช่องไฟและความอ่อนหวาน คดโค้งของเส้นรอบนอก ซึ่งก่อให้เกิดแสงและเงาในตัวประติมากรรม ผิวเรียบเกลี้ยง ได้แก่ ภาพลวดลายหน้าบันโบสถ์วิหารโดยทั่วไป จะปั้นหรือแกะสลักลวดลายแล้วขัดแต่งลวดลายทุกตัวเหมือนกันหมด แต่เนื่องจากระดับความสูงต่ำของลวดลายแต่ละตัวไม่เท่ากัน มีการซ้อนทับกัน จึงทำ

ให้เกิดลงตัวลายให้เห็นชัดเจน โดยไม่ต้องแสดงความแตกต่างของพื้นผิวของลายแต่ละตัว หากเป็น พระพุทธรูป หรือเทวรูป ชัดแต่เงาให้เรียบเกลี้ยงหมดทุกส่วนจนกล่าวกันว่าเกลี้ยงเหมือนกลา และกลมเหมือนกลิ้ง ความเกลี้ยงจนกระทั่งผิวขึ้น มันเป็นความงามอย่างหนึ่งของประติมากรรมไทย

๒. ไม่แสดงกระดูก กล้ามเนื้อ ในภาพคน หรือสัตว์ ภาพคน สัตว์ และตัวภาพอื่น ๆ ใน ประติมากรรมไทย เป็นภาพอุดมคติ จึงไม่แสดงกระดูกกล้ามเนื้อและเส้นเอ็นให้ ผุดขึ้นอย่างชัดเจน ทั้งนี้ มิใช่ว่าช่างไทยไม่เข้าใจเรื่องกายวิภาค แต่เป็นเพราะอุดมคติของไทยถือเอาความเกลี้ยงกลา กลมกลิ้งเป็นรูปร่างที่สวยงาม เช่น อุดมคติที่ว่า ใบหน้างามดังรูปไข่ แขนอ่อนดังวงช้าง นิ้วกลมเสมอ กันทั้งเล่มเทียบ ภาพที่ไม่แสดงลักษณะชัดของกายวิภาคนี้ มีเช่นเดียวกันทั้งประติมากรรม และจิตรกรรม แต่ก็ได้ทำให้ดูชัดเขิน เช่น พระ พุทธรูปของไทย แม้จะไม่แสดงกล้ามเนื้อเช่นเดียวกับรูปมนุษย์จริง แต่ก็ดูกลมกลืนเสมือนกล้ามเนื้อกระจายไปทั่วร่าง ให้ความรู้สึกแข็งแรงมั่นคง เช่นเดียวกับประติมากรรมภาพคนในศิลปะสากล

๓. ไม่นิยม ปั้น แกะสลักภาพคนเหมือน งานประติมากรรมไทยที่เหลือตกทอดมาแต่อดีต ล้วนแต่เป็นภาพอุดมคติหรือภาพประดิษฐ์ทั้งสิ้น ไม่ปรากฏว่านิยม ทำภาพคนเหมือน เช่นเดียวกับชาติอื่น ๆ จึงไม่ค่อยพบพระบรมรูปของอดีตพระมหากษัตริย์ เช่น รูปพ่อขุนรามคำแหง พระนารายณ์ หรือพระนเรศวร ที่สร้างไว้เหมือนพระองค์จริง มีอยู่บ้างเป็นแต่เพียงรูปแทน หรือพระพุทธรูปฉลองพระองค์ เช่น รูปพระเจ้าอู่ทอง ที่วัดพุทธไสยาสน์ ก็เป็นเพียงพระพุทธรูปองค์หนึ่ง ทั้งนี้ มิได้หมายความว่าคนไทยไม่มีความ สามารถในการสร้างรูปเหมือน แต่เกิดจากความเชื่อถือที่คนไทยไม่นิยมสร้างภาพคนเหมือนขึ้นไว้ประดับเคารพบูชา ประติมากรรมรูปคนเหมือนเพิ่งปรากฏขึ้นเมื่อ อิทธิพลตะวันตกแพร่เข้ามาเมื่อประมาณ ๑๐๐ ปีเศษนี้เอง

๔. ประติมากรรมมักแฝงอยู่ในสิ่งตกแต่งประติมากรรมไทย นอกจากพระพุทธรูปและ เทวรูปแล้ว ไม่ปรากฏผลงานใดอีกเลยว่าเป็นประติมากรรมอิสระ แต่กลับไปแฝงอยู่ในลักษณะ สิ่งตกแต่ง เช่น เช่นภาพสัตว์ที่ยืนเฝ้าหน้าอาคารสถานที่ ยักษ์ขนาดใหญ่ที่ยืนเฝ้าวัดวาอาราม ทั่วไป โขน เรือพระราชพิธี ส่วนประกอบราชรถบานประตู หน้าต่างโบสถ์วิหาร ชุมเรือนแก้ว พระพุทธรูป ลวดลายหน้าบัน ชุมประตู หน้าต่าง ตลอดจนฐานชุกชี เป็นต้น บรรดาสิ่งตกแต่งดังกล่าวนี้มี ประติมากรรมอยู่ทุกลักษณะ ตั้งแต่ภาพนูนต่ำ ภาพนูนสูง จนถึงภาพลอยตัว ทำด้วยวัสดุทุกชนิด และกรรมวิธีสำหรับการสร้างงานประติมากรรมทุกรูปแบบ

รูปแบบการถ่ายทอดประติมากรรม

รูปแบบของศิลปะในปัจจุบัน ทั้งจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ จะเห็นว่า มี ปรากฏให้เห็นอยู่หลายรูปแบบ บางรูป แบบก็เข้าใจได้ง่าย บางรูปแบบดูแล้วไม่เข้าใจว่าเป็นรูปอะไร ผลงานประติมากรรม หรือผลงานศิลปะ สามารถแบ่งรูปแบบของผลงานได้ ๓ รูปแบบ ดังต่อไปนี้

๑. รูปแบบเหมือนจริง (Realistic Style) รูปแบบเหมือนจริง คือ ผลงานประติมากรรม ที่พยายาม ลอกเลียนธรรมชาติตามที่ตามองเห็นให้เหมือนที่สุดเท่าที่จะ สามารถทำได้ เช่น รูปปั้นคน สัตว์ และสิ่งต่าง ๆ ที่พบเห็นอยู่ใน ธรรมชาติ การรับรู้และชื่นชมผลงานจึงสามารถรับรู้ได้ง่าย โดยการ ประเมินเปรียบเทียบกับสิ่งที่มีอยู่จริงในธรรมชาติ

๒. รูปแบบดัดแปลงใหม่ (Modulation Style) รูปแบบดัดแปลงใหม่ เป็นรูปแบบ ที่ผู้ออกแบบหรือศิลปิน ต้องการเปลี่ยนรูปทรงจากธรรมชาติ ให้แสดงความรู้สึก หรือความ งามตาม

ความคิดของผู้ออกแบบ โดยการสร้างสรรค์ส่วนต่าง ๆ ใหม่ ด้วยการเพิ่ม การตัดทอน การดัดแปลงในบางส่วน โดยอาศัยรูปทรงจากธรรมชาติผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์ของศิลปินในการเปลี่ยนแปลงรูปทรงประติมากรรมรูปแบบดัดแปลงใหม่ สามารถ รับรู้ได้ว่า เป็นรูปอะไร มีรูปทรงอย่างไร เพราะรูปทรงส่วนใหญ่ยังมีเค้าโครงของรูปทรงธรรมชาติ

๓. รูปแบบนามธรรม (Abstract Style) การถ่ายทอดรูปแบบนามธรรม ผู้ออกแบบหรือศิลปินจะ ไม่คำนึงถึงรูปทรงของธรรมชาติ แต่จะใช้รูปทรงที่คิดสร้างสรรค์ ขึ้นเอง เช่น รูปทรงเรขาคณิต หรือรูปทรงอิสระ นำมาประกอบกันให้เกิดความงามโดยใช้หลักการของการจัดภาพ มาจัดให้เกิดความพอดี ความสมบูรณ์อย่างมีเอกภาพผู้ออกแบบจะต้องมีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของศิลปะ และผู้ที่เข้าใจผลงานนามธรรมก็ต้องมีองค์ความรู้ทางองค์ประกอบศิลปะด้วยเช่นกัน

เนื้อหาของประติมากรรมไทย

เมื่อพิจารณาว่าประติมากรรมไทย สร้างด้วยเหตุผลหรือวัตถุประสงค์อย่างไร ก็จะเห็นว่าประติมากรรมสร้างขึ้น สอนองความต้องการด้านต่างๆ ทั้งวัตถุประสงค์อย่างเดียวหรือหลายอย่าง ซึ่งแยกได้จากเนื้อหาสาระของงาน เช่น

- แสดงเนื้อหาเกี่ยวกับรูปเคารพ ได้แก่ พระพุทธรูป เทวรูป รูปพระโพธิสัตว์ ธรรมจักร รอยพระพุทธรบาท และพระแท่น

- แสดงเนื้อหาเกี่ยวกับการแทนตัวบุคคล ได้แก่ รูปแทนหรือรูปฉลองพระองค์ของพระมหากษัตริย์ พระเถระ เกจิ อาจารย์ และปูชนียบุคคล

- แสดงเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนา ได้แก่ รูปพุทธประวัติ ชาดกตอนใดตอนหนึ่ง ประวัติศาสนา และรูปปรีศนาธรรม

- แสดงเนื้อหาเกี่ยวกับวรรณคดี ได้แก่ รูปตัวเอก ตัวสำคัญในวรรณคดี และรูปวิจิตรตามอรรถรสทางภาษา เช่น รูป แกะสลัก สัตว์ป่าหิมพานต์

- แสดงเนื้อหาเกี่ยวกับการประดับตกแต่งสถาปัตยกรรม ได้แก่ รูปแกะสลัก บานประตู หน้าต่าง หน้าบัน คันทวยักษ์ ลิง สิงห์ และครุฑแบกฐานเจดีย์

การแสดงออกของประติมากรรมตกแต่งของไทย

ช่างไทยโบราณมีฝีมือ ความคิด โดยเฉพาะความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในรายละเอียด จึงรังสรรค์งานที่ออกมาอ่อนช้อย และแตกต่าง มีการกำหนดส่วนสัดส่วนของช่องไฟ โดยเฉพาะการตกแต่งลวดลาย ซึ่งนอกจากจะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวแล้ว ยังมีหน้าที่และประโยชน์ใช้สอยด้านตกแต่งทั้งยังสะท้อนความเชื่อได้อย่างโดดเด่นโดยมีลักษณะต่างกัันดังนี้

๑. ประติมากรรมลวดลาย ลวดลายที่ปรากฏในงานประติมากรรมไทย เป็นลวดลายที่เกิดจากการคิดประดิษฐ์ขึ้นของช่างไทย ประติมากรรม ลวดลายของไทยที่ปรากฏแสดงให้เห็นเจตนาอันบริสุทธิ์ ลวดลายเหล่านี้มีเส้นสลบซับซ้อน ตัวลาย ทรงลาย ซ่อลายหรือ ถ้ามี่เถา ลายมีความคดโค้งอ่อนช้อยสัมพันธ์ซึ่งการสร้างอารมณ์อ่อนไหว พลิกพลิ้ว ไม่มีการหักงอหรือแข็งกระด้างไม่ว่าส่วนไหนก็ตามลวดลายส่วนใหญ่ของไทยได้รับความบันดาลใจจากสิ่งแวดล้อม จากธรรมชาติทั้งพืช สัตว์ และสิ่งอื่นๆ และมีการสร้างสรรค์มานานก่อนสมัยทวารวดี ลวดลายสมัยแรกๆ เลียนแบบอย่างจากธรรมชาติ เช่น ลายใบไม้ ลายพฤกษา ต่างๆ ต่อมาได้คลี่คลายมาเป็นลวดลายที่เป็นแบบ

ประดิษฐ์มีระเบียบแบบแผนมากขึ้น โดยเฉพาะตอนปลายสมัยอยุธยา และต้นสมัยรัตนโกสินทร์ ลวดลายจึงมีหลายประเภทและมีชื่อเรียกที่ยังแสดงให้เห็นถึงที่มาจากความบังดาลใจเหล่านั้น เช่น ลายเครือเถา ลายก้านแย่ง ลายกระจังตาอ้อย ลายกำมปู และลายกาบพรหมศร เป็นต้น ประติมากรรมลวดลายในแต่ละยุคสมัยมีความโดดเด่นแตกต่างกันไป แต่ก็ล้วนมีรากฐานมาจากศิลปะอินเดีย เฉพาะลายกระหนกผักกูดที่นิยมมากในศิลปะทวารวดี หลังจากนั้นได้คลี่คลายและพัฒนาเรื่อยไปลายที่มีลายกระหนกสะบัดพลิ้วไหวอย่างงดงาม มาสู่ยุครัตนโกสินทร์ เมื่ออิทธิพลจีน เข้ามามีบทบาทมากขึ้นทั้งในแง่ของงานประติมากรรมและจิตรกรรม แต่ก็ล้วนมีรากฐานมาจากศิลปะอินเดีย โดยลายและพัฒนาเรื่อยมา จนมาสู่ยุคอยุธยาตอน อิทธิพลจีนเข้ามาสู่ไทย ลวดลายดอกโบตั๋น จึงเข้ามามีบทบาทมากขึ้นทั้งในแง่ของงานประติมากรรมและจิตรกรรม

๒. ประติมากรรมตกแต่งสะท้อนความเชื่อ เป็นงานประติมากรรม ตกแต่งประดับศิลปะสถานหรือศิลปวัตถุ มีทั้งขนาดเล็กที่ประดับ ตามฐานเชิงชั้นต่างๆ และขนาดใหญ่ที่ประดับบริเวณพุทธสถาน โบสถ์ วิหาร มณฑป เจดีย์ พระปรางค์บุษบก ธรรมาสน์ ในพุทธ ศาสนา และปราสาทราชมณเฑียร พระที่นั่งของพระมหากษัตริย์ ประติมากรรมเหล่านั้นแม้เป็นเพียงประติมากรรมตกแต่ง แต่ก็แสดง ความหมายให้แนวคิดสะท้อนคติความเชื่อเกี่ยวกับพุทธศาสนา ที่ยึดถือคติไตรภูมิเป็นหลัก ดังตัวอย่าง ปูนปั้นที่วัดโลยม มีความเชื่อเกี่ยวกับพระสุเมรุ แกนกลางของจักรวาล โดยในรายละเอียดนั้นทำเป็น ภาพของพระพุทธองค์ประทับยืน ปางประทานอภัย อยู่ในซุ้มทรงปราสาท ด้านข้างของพระองค์มีราชรถอยู่ ๒ คัน โดยที่กัลลของราชรถมีรูปนกกยุงและกระต่ายปรากฏอยู่อันเป็นสัญลักษณ์ แสดงให้เห็นว่าเป็นราชรถของพระอาทิตย์ และพระจันทร์ ซึ่งโคจรอยู่รอบเขาพระสุเมรุ ซึ่งเป็นแกนกลางของจักรวาลอยู่ตลอดเวลา

๓. ประติมากรรมเล่าเรื่องถ้าจะกล่าวถึงงานประติมากรรมเล่าเรื่องนั้น ได้ใช้เทคนิคทางด้านปูนปั้นเพื่อบอกเล่าเรื่องราวที่จะสลักลงไป โดย ส่วนใหญ่แล้วมักจะนำเสนอเกี่ยวกับพุทธประวัติ หรือทศชาติ ตัวอย่างงานประติมากรรมเล่าเรื่องที่ งดงามทั้งทางด้านคติ และฝีมือ นั้นได้แก่ งานประติมากรรมเล่าเรื่องราวในเรื่องพุทธประวัติ วัดเจ็ดยอด ที่กล่าวถึงเหล่าเทวดาพากันมาชุมนุมท่ามกลางดอกไม้สวรรค์ที่โปรยปรายลงมา เพื่อแสดงความชื่นชมยินดี คราวที่พระพุทธองค์ตรัสรู้ ตรงกับความประสงค์ ในการสร้างเพื่อระลึกถึงการตรัสรู้ของพระพุทธองค์

ความเป็นมาของประติมากรรม มีประวัติ ความเป็นมาที่ยาวนานตั้งแต่สมัยยุคก่อนประวัติ ศาสตร์เริ่มตั้งแต่ยุคหินเก่า ยุคหินกลาง และยุคหิน ใหม่ จนถึงสมัยบาโรคและรอกโคโค ประติมากรรม ส่วนใหญ่สร้างขึ้นตามความเชื่อและความศรัทธา ส่วนประติมากรรมยุคบุกเบิกสมัยใหม่ เริ่มในศิลปะ ลัทธิอิมเพรสชันนิสม์ ศิลปินมีอิสระในการค้นหา แนวทางในรูปแบบใหม่ๆ ประติมากรรมมีรูปแบบที่ เปลี่ยนแปลงตามความเจริญของเทคโนโลยีและ สังคมสมัยใหม่

ตารางที่ ๒.๓ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของประติมากรรม

นักวิชาการ	แนวคิดเกี่ยวกับประติมากรรม
จงดี จนางคะกาญจน์, (๒๕๕๖, หน้า ๙.)	ผลงานทางศิลปะ ที่มองเห็นได้ในรูปแบบสามมิติ อันเกิดจากความคิดและจินตนาการ ด้วยวิธีการ ปั้น หล่อ แกะสลัก ฉลุ หรือคูน อันเกิดจากวัสดุที่หลากหลาย และสามารถสร้างความประทับใจ หรืออาจเป็น ประโยชน์ในการใช้งานอย่างใดอย่างหนึ่ง ส่วนคำที่ใกล้เคียงกับประติมากรรม คือ ปฏิมากรรม ซึ่งหมายถึงรูปเปรียบเทียบหรือรูปแทนองค์พระพุทธรูปเจ้า คือ พระพุทธรูป เรียกว่ามาจากพุทธปฏิมาหรือพุทธปฏิมากรรมนั่นเอง
อารี สุทธิพันธุ์, (๒๕๓๕, หน้า ๔๑.)	ความหมายของประติมากรรม มีหลายทัศนะดังนี้ ประติมากรรมเป็นทัศนศิลป์แขนงหนึ่ง เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์รูปทรงที่มองเห็น (Visual form) มีลักษณะเป็นสามมิติ คือ มีความกว้าง ความยาว ความหนาหรือความสูง
กำจร สุนพงษ์ศรี, (๒๕๒๒, หน้า ๑๐๑.)	ประติมากรรม คือสิ่งหนึ่งในการกระทำของมนุษย์ ซึ่งมีลักษณะกึ่งในอากาศเป็นรูป ทรงต่างๆ มีทั้งที่ต้องการเรื่องของปริมาตร และไม่ต้องการ
พูลสวัสดิ์ มุมบ้านเช่า, (๒๕๕๓, หน้า ๑๐.)	ประติมากรรมในความหมายทางการปฏิบัติ หมายถึงการสร้างสรรครูปทรงในบริเวณวางด้วยวัสดุ เครื่องมือ และขบวนการ รูปทรงทางประติมากรรมมีลักษณะเป็น ๓ มิติ คือ มีความ กว้าง ยาว และหนาหรือสูง สามารถสัมผัสจับต้องลูบคลำได้ และยังมองเห็นได้รอบทุกด้านด้วย

๒.๔ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่วิจัยเพื่อการศึกษาและเก็บข้อมูลสำคัญจากวัดที่มีประติมากรรมในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีจำนวน ๖ วัดที่สำคัญ ดังนี้

๑) วัดชุมพลนิกายารามราชวรวิหาร อำเภอบางปะอิน

วัดแห่งนี้เดิมชื่อ “วัดชุมพล” ภายหลังพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานนามว่า “วัดชุมพลนิกายาราม” วัดชุมพลนิกายารามเป็นพระอารามหลวงชั้นโทชนิดราชวรวิหาร ตั้งอยู่ใกล้กับ พระราชวังบางปะอิน ตำบลบ้านเลน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (เป็นโบราณสถานที่ขึ้นทะเบียนใน สำนักศิลปากรที่ ๓ พระนครศรีอยุธยา ลำดับที่ ๑๘ และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๕๒ ภาค ๒ ตอนที่ ๗๕ วันที่ ๘ มีนาคม ๒๔๗๘)

วัดชุมพลนิกายาราม เป็นอารามหลวงชั้นโท ตั้งอยู่ที่หัวเกาะบางปะอิน ตำบลบางเลน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอารามที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา และใกล้กับพระราชวังบางปะอิน วัดชุมพลนิกายารามนี้ สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง แห่งกรุงศรีอยุธยาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๑๗๓ ภายในอาณาบริเวณที่เคยเป็นที่ตั้งพระราชเคหาสนาเดิมของพระราชมารดาของพระองค์ และสมเด็จพระเจ้าปราสาททองเองได้ทรงพระราชสมภพที่นี่ อาณาเขตของวัดนี้ ทางทิศเหนือกว้าง ๑ เส้น ด้านทิศใต้กว้าง ๔ เส้น ยาว ๔ เส้น ในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ^{๑๙} วัดชุมพลนิกายาราม ได้รับการปฏิสังขรณ์ครั้งหนึ่ง โดยสมเด็จพระเจ้าราชวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมขุนสุเรนทรพิทักษ์ ระหว่างที่ทรงผนวชอยู่ที่วัดโคกแสง จากนั้นวัดชุมพลนิกายารามก็ได้รับการปฏิสังขรณ์อีก เข้าใจว่าเนื่องด้วยบ้านเมืองมีภัยสงครามทั้งจากการแย่งชิงราชสมบัติ และจากพม่าเข้าศึกจากภายนอกที่เข้ามารุกราน

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะทรงทำผาติกรรมไถ่ถอนพระนารายณ์ราชินีเวศน์ ที่ลพบุรี ซึ่งครั้งนั้นเป็นที่ธรณีสงฆ์ เพื่อจะทรงฟื้นฟูให้เป็นพระราชวังเดิม ดังนั้น จึงทรงซื้อที่นา ๔๐ ไร่ ๒ งาน ถวายเป็นที่ธรณีสงฆ์ ทรงทะนุบำรุงแทนเท่าเนื้อที่ของพระนารายณ์ราชินีเวศน์ นั่นคือเนื้อที่ของพระอาราม ๓ แห่ง คือ วัดชุมพลนิกายาราม ที่บางปะอินวัดเสนาสนาราม ที่อยุธยา และวัดกวีศรารามที่ลพบุรี สำหรับวัดชุมพลนิกายารามใน พ.ศ. ๒๔๕๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิสังขรณ์โดยโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนกระเบื้องมุงหลังคาเขียนภาพผนังด้านในใหม่ พื้นภายในเดิมปูด้วยกระเบื้องหน้าวัวเปลี่ยนเป็นปูด้วยหินอ่อน ภายในวัดชุมพลนิกายาราม มีอาคารศาสนาสถานที่น่าสนใจ คือ พระอุโบสถ พระวิหาร และพระเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง ซึ่งยังแสดงรูปแบบศิลปกรรมสมัยอยุธยา รัชกาลพระเจ้าปราสาททองอย่างเด่นชัด แม้ว่าจะได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ในสมัยรัตนโกสินทร์ และมีลักษณะรูปแบบศิลปรัตนโกสินทร์ สมัยรัชกาลที่ ๔ และรัชกาลที่ ๕ ผสมผสานอยู่ด้วยกันก็ตาม

สิ่งสำคัญภายในวัด

๑. พระอุโบสถเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนหลังคาลาด ๓ ชั้นมุงกระเบื้องเคลือบประดับช่อฟ้าใบระกาหางหงส์ มีมุขหน้าและมุขหลัง ภายในซุ้มประดิษฐานรูป พระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์ หน้าบันเป็นปูนปั้นรูปจตุสดมภ์ มีพลช้างพลม้า พลรถพลเดินเท้า เป็นขบวนรถเดินทัพ ผนังภายในมีภาพจิตรกรรมพระพุทธรูปประวัติของพระพุทธเจ้า ทั้ง ๗ พระองค์บริเวณพระอุโบสถล้อมรอบด้วยกำแพงแก้ว ๒ ชั้น ด้านหน้าทำเป็นรูปเจดีย์ขนาดเล็ก ลักษณะแบบย่อมุมไม้สิบสอง พระประธานในพระอุโบสถมี ๗ องค์ เป็นพระพุทธรูปปั้น มีพระนามว่าพระวิปัสสี พระสิขี พระเวสสภู พระกกุสันธะ พระโกนาคมน์ พระกัสสปะ และพระสมณโคดม และพระอัครสาวก ๔ องค์ ๒. พระวิหาร เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน หลังคาลาด ๒ ชั้นมุงกระเบื้องเคลือบประดับช่อฟ้าเป็นรูปครุฑจับนาค ทั้ง ๒ ด้าน หน้าบันปูนปั้นลายดอกไม้อยู่ด้านหลังพระอุโบสถ ระหว่างพระเจดีย์ ๒ องค์ ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปหล่อปางมารวิชัยและปางสมาธิ ๑๑ องค์

๓. พระเจดีย์ ๒ องค์ อยู่ด้านหลังพระอุโบสถลักษณะทรงเหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสองสร้าง ในสมัยพระเจ้าปราสาททอง

^{๑๙}กรมศิลปากร, ประวัติวัดชุมพลนิกายารามจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์, ๒๕๒๓), หน้า ๑.

๔. ศาลาการเปรียญ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ ชั้น หลังคาลาด ๒ ชั้นมุงกระเบื้อง

๕. หอระฆังเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนสร้างเมื่อปีพุทธศักราช ๒๑๗๓

เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน คือ พระครูสุธีปริยัตยาภรณ์ (สมพงษ์ อุทัย ป.ธ. ๗)^{๒๐}

๒) ประวัติวัดวิเวกวายุพัท

วัดวิเวกวายุพัท เป็นอารามหลวงชั้นโท เดิมชื่อวัด ช่อกลม ตั้งอยู่ที่ ตำบล คลองจิก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.๒๔๐๐ ด้วยพลังศรัทธาของชาวบ้านจิก เมื่อแรกตั้งมีเพียงกุฏิ ๒ หลัง ตั้งอยู่บริเวณตรงข้ามกับที่ตั้งวัดในปัจจุบัน และมีสถานภาพเป็นเพียงสำนักสงฆ์ ปี พ.ศ.๒๔๓๕ ได้ย้ายข้ามมาอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งนายเอี่ยม มีจิตศรัทธา ยกทีนาให้จำนวน ๑๑ ไร่ ทั้งนี้เนื่องจากที่ตั้งเดิมอยู่ตรงคังน้ำ ถูกน้ำเซาะตลิ่งพังจนเกือบถึงเสากุฏิ ในการย้ายวัดครั้งนี้ได้มีพระสุวรรณวิมลศีล (หนู) เจ้าอาวาสวัดสุวรรณดาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นผู้อำนวยการ โดยได้ขอความช่วยเหลือจากพระภิกษุเมฆ วัดกำแพง ผู้มีความรู้ความสามารถด้านการก่อสร้างมาเป็นผู้กำกับดูแล ซึ่งการก่อสร้างครั้งนี้ได้ก่อสร้างกุฏิเพิ่มขึ้น ๓ หลัง ศาลาการเปรียญ ๑ หลัง และพระอุโบสถ ๑ หลัง ตลอดระยะเวลาการก่อสร้างพระภิกษุเมฆได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความวิริยะอุตสาหะ ต่อเมื่อการก่อสร้างได้แล้วเสร็จท่านจึงได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดวิเวกวายุพัทแห่งนี้สืบมา^{๒๑}

ปี พ.ศ.๒๔๔๐ ในช่วงเวลาน้ำท่วม พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) ได้เสด็จมาประทับแรม ณ พระราชวังบางปะอิน และได้เสด็จโดยทางชลมารคมาประพาสที่วัดนี้เนื่องๆ เพราะวัดนี้ตั้งอยู่ในที่ที่เป็นรมณีสถานเป็นที่สำราญพระราชหฤทัยมาก พระองค์จึงทรงพระราชทานนามวัดนี้ใหม่ว่า “วัดวิเวกวายุพัท” และทรงเห็นว่าพระอธิการเมฆเจ้าอาวาสวัดนี้เป็นผู้ที่เอาใจใส่ในหน้าที่เป็นอย่างดียิ่ง ตลอดจนเป็นที่เคารพนับถือของพระภิกษุ-สามเณร และประชาชนทั่วไป จึงทรงพระราชทานสัญญาบัตรแต่งตั้งให้เป็น “พระครูวิเวกภิราม” ตลอดรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) ได้ทรงมีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ วัดวิเวกวายุพัทมาโดยลำดับ

สิ่งสำคัญภายในวัด

๑. พระราชทานทรัพย์อุดหนุนการก่อสร้างศาลาการเปรียญ กุฏิ และพระสถูป โดยพระราชทานนามว่า “ราชูทิศเจดีย์”

๒. ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้ย้ายพระอุโบสถเดิมจากวัดเบญจมบพิตร กรุงเทพมหานคร สร้างแทนพระอุโบสถหลังเดิมของวัดวิเวกวายุพัทซึ่งมีขนาดเล็กและต่ำแลดูไม่สง่างาม โดยพระองค์ได้พระราชทานพระราชทรัพย์เพื่อการดำเนินงานครั้ง ๙,๗๒๐ บาท และได้พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระพุทธรูปจากวัดท่าบวน แขวงเมืองพิเชียร มาประดิษฐานในพระอุโบสถแห่งนี้ พร้อมทั้งได้ทรงสร้างโหนดทั้ง ๕ ชั้น กางกันเป็นพุทธรูปด้วย

^{๒๐}กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, พระอารามหลวง เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๓๕๐-๓๕๒.

^{๒๑}ไพโรจน์ มงคล , ประวัติวัดวิเวกวายุพัท, (นนทบุรี : นิติธรรมการพิมพ์, ๒๕๒๘), หน้า ๖.

๓. ในปี พ.ศ.๒๕๑๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ ๙) และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินมาประกอบพิธียกฉัตรประจำองค์พระประธานในพระอุโบสถพร้อมทั้งได้พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ จำนวน ๒๐๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อสมทบกับเงินงบประมาณจากส่วนกลาง ๑๘๐,๐๐๐ บาท และเงินงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด ๕๐,๐๐๐ บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๔๓๐,๐๐๐ บาท เพื่อสร้างอาคารเรียนโรงเรียนวัดวิเวกวายุพัถ ซึ่งได้ก่อสร้างแล้วเสร็จเมื่อ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔ และพระราชทานนามว่า “อาคารวราชบพิตรนุเคราะห์” อีกทั้งราษฎรได้ร่วมบริจาคเงินโดยเสด็จพระราชกุศลเพื่อจัดตั้งกองทุนมูลนิธิวัดวิเวกวายุพัถอีกเป็นจำนวน ๑๔,๖๒๕ บาทด้วย

๔. ในปี พ.ศ.๒๕๒๘ มีการก่อสร้างศาลาการเปรียญ ฌมดินบริเวณวัดทั้งด้านหน้า-ด้านหลัง เพื่อยกพื้นให้สูงพ้นน้ำ ก่อสร้างฌาปนสถาน ศาลาธรรมสังเวช กุฏิ และพระอุโบสถ ดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบันขึ้นทดแทน โดยเริ่มก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๙ แล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๑

การก่อสร้างวิหารขึ้นทางทิศเหนือของพระอุโบสถอีกหลังหนึ่ง โดยการนำส่วนประกอบของพระอุโบสถหลังเก่า โดยเฉพาะบานประตู – หน้าต่าง ซึ่งทำด้วยไม้สักแกะสลักลวดลายงดงามมาประกอบเข้ากับวิหาร อันเป็นการอนุรักษ์ผลงานด้านศิลปะของบรรพชนไว้ให้อนุชนคนรุ่นหลังได้ศึกษาหาความรู้ แต่การก่อสร้างวิหาร

เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน คือ พระครูสิทธิญาณประยุต (เขาว์ ธรรมนิทา)

๓) ประวัติวัดบางเคียนวิเชียรฉาย

ตั้งอยู่ที่ ตำบล บางกระสัน อำเภอ บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งเป็นพระอารามมานานประมาณ ๒๐๐ ปีเศษ ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี บางสมัยก็เพ็ญฟู บางสมัยก็ทรุดโทรมเล่าสืบต่อกันมา^{๒๒}

สิ่งสำคัญภายในวัด

“หลวงพ่อก้าว” เป็นพุทธรูปองค์ประธานในอุโบสถอันเป็นเคารพสักการะบูชาของสาธุชนทั่วไป “หลวงพ่อก้าว” เป็นพระพุทธรูปแบบสุโขทัย ถูกค้นพบโดยชาวบ้านที่ออกสู่มปลาในหนองน้ำมีพื้นที่ประมาณ ๑๐ ไร่เศษ โดยชาวบ้านได้ช่วยกันที่จะนำองค์พระขึ้นจากน้ำ แต่ก็ไม่สามารถนำมาได้องค์พระไม่ขยับเขยื้อนเคลื่อนที่แต่อย่างใด ไม่ว่าจะใช้วิธีใด ๆ ก็ตามจนมือค้ำชาวบ้านจึงแยกย้ายกันกลับบ้านและในคืนนั้นเอง “หลวงพ่อก้าว” ได้มาเข้าฝันชาวบ้านคนหนึ่งว่าหลวงพ่อก้าวจะเสด็จมาเองโดยให้ทำโคกดินสูงพอควร หลวงพ่อก้าวท่านปักไม้ไว้ปรากฏว่ามีไม้ปักจริงตามฝัน ชาวบ้านจึงพร้อมใจกันขุดถมที่ดินให้เป็นโคกใหญ่พอประมาณ ทำแท่นประทับเสด็จเรียบร้อยแล้ว จึงนำดอกไม้ธูปเทียนบูชาองค์หลวงพ่อก้าวที่หนองน้ำดังกล่าว และบอกเล่าท่านว่าได้สร้างสถานที่เสด็จเรียบร้อยแล้ว อยู่มาถึงวันพระ ๑๕ ค่ำ เวลากลางคืนชาวบ้านได้ยินเสียงปี่พาทระนาดระโคมโหมแห่เสียงดังกึกก้องเป็นขบวนและในเวลารุ่ง ชาวบ้านก็ได้ไปดูบริเวณโคกดินที่สร้างไว้ก็พบองค์หลวงพ่อก้าวพระพุทธรูปมาประทับอยู่

^{๒๒}หนุ่ม สุขทน, กราบหลวงพ่อก้าว วัดบางเคียนวิเชียรฉาย จ.พระนครศรีอยุธยา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://cities.trueid.net/central/phra-nakhon-si-ayutthaya> [๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๓].

บนเนินดินชาวบ้านต่างก็ดีใจและแปลกใจกันเป็นอย่างมาก เส้นทางที่หลวงพ่อเสด็จประมาณ ๒ กิโลเมตรตลอดทางมีข้าวห่อด้วยใบบัว ทั้งใบบัวอยู่เกลื่อนตลอด ทางชาวบ้านสันนิษฐานว่า เทพดาที่เป็นบริวารของหลวงพ่อดีตามเสด็จมามากมาย ชาวบ้านจึงเรียกวัดนี้ว่าวัดเสด็จ ตั้งแต่นั้นมาชาวบ้านได้พากันกราบไหว้บูชาขอพระต่างๆ จากองค์หลวงพ่อกว่า “หลวงพ่อก้าว” ต่อมาภายหลังทางวัดได้ทำการหุ้มหลวงพระด้วยปูน มีความกว้างของหน้าตักขนาด ๔ ศอก ๑ คืบ สูง ๕ ศอกเศษ ทำการก่อสร้างอุโบสถถวายให้แก่หลวงพ่อสืบต่อมา ทางวัดและสาธุชนได้ร่วมใจกันเปลี่ยนชื่อวัดเป็นวัดบางเคียนวิเชียรฉาย ความศักดิ์สิทธิ์และอภินิหารของ “หลวงพ่อก้าว” นั้นมีมากมายจนเป็นที่ล่ำลือและเป็นเคารพสักการะของสาธุชนเป็นจำนวนมาก “หลวงพ่อก้าว” ถูกจัดเป็นหนึ่งใน ๒๐ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ของเมืองไทย

เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน คือ พระครูปลัดวรรณรบ ถาวร

๔) ประวัติวัดโปรดสัตว์

ตั้งอยู่ที่ ตำบล ขอนหลวง อำเภอ บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สร้างในสมัยเมืองอโยธยาเป็นราชธานีถาวรวัดพุทธโรคมลงไปมาก ต่อมา พ.ศ.๒๔๗๔ พระองค์เจ้าสนิทพงษ์พัฒนเดช ของเสนบดี พระทรงทหารเรือ (พระองค์เจ้าตุ้มพระโอรสในกรมหลวงวงษาฯ) ได้มาทอดพระเนตรเห็นถาวรวัดพุทธโรคม จึงจัดการสร้างขึ้นใหม่แต่รักษารูปทรงของเก่าไว้ (ผู้เขียนแบบแปลนคือ หลวงพิศาลศิลปกรรม) ปัจจุบันที่ปรึกษาอยู่ในศิลปะการ และถาวรวัดพุทธโรคมเสร็จเรียบร้อยในปี พ.ศ.๒๔๗๔ ต่อมาสมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมพระยาชัยนาทนเรนทรได้เสด็จมาที่วัดโปรดสัตว์ ทรงรับสั่งว่าจะนำอัฐิเจ้าจอมมารดา มาบรรจุในอุโบสถ ที่ฐานพระประธาน และทรงรับสั่งว่าจะสร้างศาลาทำน้ำที่พังไปแล้ว แต่พระองค์ท่านก็มาสิ้นพระชนม์ไปเสียก่อน แต่ได้รับสั่งไว้กับหม่อมเจ้าปิยะรังสิต พระโอรสท่านจึงเรียนกับเจ้าอาวาสว่า ศาลาทำน้ำก็มีมากพอสมควรแล้ว จึงบูรณะอย่างอื่น จึงจำเป็นเจ้าอาวาสจึงพามาดูหอสวดมนต์ จึงได้รับบริจาคทรัพย์ปฏิสังขรณ์หอสวดมนต์ ดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน^{๒๓}

สิ่งสำคัญภายในวัด

๑. อุโบสถ ภายในพระอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปประธานองค์ใหญ่ปางมารวิชัย พระนามว่า “พระพุทธรูปมิ่งมงคลรัตนโกฏิราช (หลวงพ่อดาววัดโปรดสัตว์)” และมีพระพุทธรูปอีก ๕ องค์ ในปางมารวิชัยและปางสมาธิประดิษฐานเรียงรายรอบจุดทิศของพระประธานเล่าขานกันว่า คนที่มากราบขอพรหลวงพ่อก้าวมักสมหวังจึงเห็นคนมาแก้บนเป็นประจำและว่ากันว่านำมนต์หรือน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณหน้าอุโบสถมีความศักดิ์สิทธิ์มากกว่ารักษาโรคภัยได้ดั่งนี้แล ชาวบ้านจึงเรียกว่าท่านว่าหลวงพ่อดาววัดโปรดสัตว์เปรียบดั่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้มาบังเกิดขึ้นมาแก่สัตว์โลกทั้งหลาย

^{๒๓}สำนักศิลปากรที่ ๓ พระนครศรีอยุธยา, โบราณสถานวัดโปรดสัตว์, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์, ๒๕๒๓), หน้า ๑.

๒. พระเจดีย์องค์ใหญ่หลังอุโบสถ เป็นเจดีย์ที่มีรูปทรงสมัยอยุธยา ภายในพระเจดีย์บรรจุอะไรไว้บ้างทางวัดมีอาจทราบได้ เพราะเจดีย์นี้สร้างมานานแล้ว

๓. พระธรรมวงศาธิราช (พระพุทธผู้เป็นราชาแห่งวงศ์ผู้ทรงธรรม) สร้างขึ้นเพื่อถวายเป็นพระกุศลแก่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย กับเจ้าจอมมารดาปราง (ใหญ่) ราชกุลบางช้าง เนื่องในโอกาสที่ทรงได้รับการยกย่องให้เป็นบุคคลสำคัญของโลก สาขาปราชญ์และกวี จากองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือ ในวาระครบรอบ ๒๐๐ ปี วันคล้ายวันประสูติ เมื่อ พ.ศ.๒๕๕๑ ทรงเป็นต้นราชสกุล “สนิทวงศ์” กรมหลวงวงศาธิราชสนิทเข้ารับราชการกำกับการกรมหมอ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกำกับดูแลด้านการสาธารณสุขและสุขอนามัยของราษฎรทั่วราชอาณาจักรสยามทรงได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยให้ปฏิบัติพระกรณียกิจ ในตำแหน่งที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน ตลอดจนเป็นประธานในการเจรจาทำสนธิสัญญากับต่างประเทศ โดยดำเนินนโยบายผ่อนปรนในเชิงการทูตส่งเสริมการสมานฉันท์ในสังคม ความเข้าใจและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทำให้กรมหลวงวงศาธิราชทรงเป็นที่รู้จักในเอเชีย ยุโรปและสหรัฐอเมริกา ทรงมีบทบาทในนโยบายการสร้างและนำเสนอของสยาม จนได้รับการยอมรับจากประชาคมโลก ส่งผลให้เกิดความสงบสุขในระดับภูมิภาคและระดับสากลในเวลาต่อมา เมื่อครั้งได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวให้เป็นแม่ทัพไปทำศึกกับหัวเมืองทางเหนือ ทรงพักทัพบริเวณวัดโปรดสัตว์ และได้ทำพิธีตัดไม้ข่มนาม ทรงตั้งสัตยาธิษฐานว่า เมื่อเสร็จการศึกษาแล้ว จะทรงกลับมาบูรณะพระอารามแห่งนี้ ในโอกาสนี้ ประชาชนชาวพระนครศรีอยุธยา ร่วมกับวัดโปรดสัตว์และสมาชิกราชสกุลสนิทวงศ์จึงได้ร่วมกันสร้าง “เจดีย์สถานพระพุทธธรรมวงศาธิราช” เป็นอนุสรณ์สถานและศาสนสถานเพื่อเป็นสิริสวัสดิ์พิพัฒนามงคลสืบไป เจดีย์สถานพระพุทธธรรมวงศาธิราชแห่งนี้ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลีกรมหมื่นสุทธนารีนาถ เสด็จเททองและวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่จันทร์ที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๗ ตรงกับวันแรม ๗ ค่ำ เดือน ๑๐ เวลา ๑๖.๕๙ นาฬิกา ลัคนาสถิตราศีมีนกรเป็นภูมิปาโลแห่งฤกษ์

๔. พระปางป่าเลไลยก์ มีอายุเก่าแก่หลายร้อยปี ประดิษฐานอยู่ในวิหารด้านซ้ายมือของอุโบสถอยู่ทางฝั่งทิศใต้ (ใกล้ต้นโพธิ์) ปัจจุบันพระปางป่าเลไลยก์รวมทั้งวิหารได้รับการปฏิสังขรณ์แล้ว ในส่วนของวิหารยังปรากฏว่าร่องรอยบริเวณส่วนฐานขององค์เดิม พระปางป่าเลไลยก์ก็เป็นพระพุทธอิริยาบถประทับนั่ง ห้อยพระบาททั้งสองบนฐานบัว พระหัตถ์ซ้ายวางคว่ำบนพระชานู (เข่า) ส่วนพระหัตถ์ขวาวางหงายบนพระชานู เป็นกิริยาทรงรับ ด้านขวามีพญาช้างป่าลีไลยกะถวายอุปัฏฐากโดยหมอบใช้วงถวายกระบอกน้ำแต่พระพุทธเจ้า ส่วนซ้ายมีพญาลิง ซึ่งบังเกิดศรัทธาและกุศลจิตตามพญาช้างป่าลีไลยกะ นั่งถือรวงผึ้งถวายน้ำผึ้งแด่พระพุทธเจ้า

๕. พระมหากัจจายนะ มีอายุเก่าแก่หลายร้อยปี ประดิษฐานอยู่ในวิหารด้านขวามือของอุโบสถฝั่งทิศเหนือ (วัดท่าเลไทย) ปัจจุบันบูรณปฏิสังขรณ์แล้ว พระมหากัจจายนะหรือพระภควัมบดี แปลว่า “ผู้มีความงามละม้ายเหมือนพระผู้มีพระภาคเจ้า” มีผิวกายประหนึ่งทองคำมาตั้งแต่กำเนิด

อุปสมบทโดย (พระพุทธเจ้าทรงบวชให้) ด้วยความที่ท่านเป็นผู้ที่มีผิวพรรณงดงาม จึงเป็นที่เสนาหาแก่ มนุษย์และเทพยดาทั้งหลาย เป็นเหตุให้เกิดความหลงไม่รู้จักสิ้น ท่านจึงเกิดความสลดสังเวช พิจารณารูปกายที่งดงามนี้เป็นเหตุแก่ทุกข์ ท่านจึงอธิษฐานจิตเปลี่ยนสรีระแล้วผลแห่งกุศลกรรมในอดีตชาติ ยังส่งผลให้ท่านมีลาภสักการะตลอดมิได้ขาด ท่านจึงเป็นพระอรหันตสาวกผู้มีความเป็นเลิศทางโศกทรัพย์และลาภสักการะเสมอกันกับพระสิวลี นอกจากนี้ท่านยังผู้จำแนกอรรถธรรมแห่งพระดำรัสที่ทรงตรัสโดยย่อให้พิสดาร ด้วยปัญญาอันล้ำเลิศของท่าน

๖. ใบเสมา และซุ้มประตูกำแพงแก้ว ใบเสมา รอบอุโบสถทั้ง ๘ ทิศ โดยตั้งอยู่บนฐานบัว ลูกแก้วอกไก่ ย่อมุมไม้สิบสองมีซุ้มเสมาแบบยอดแหลมประดับคลุมอยู่ ใบเสมาภาพนี้อยู่บริเวณด้านหน้าเจดีย์

๗. ซุ้มประตูกำแพงแก้วรอบอุโบสถมีจำนวนทั้งสิ้น ๖ ซุ้ม เป็นแบบสมัยอยุธยาตอนกลาง คาดว่าคงเคยปฏิสังขรณ์ในช่วงสมัยนั้นมาก่อน ปัจจุบันได้รับการบูรณะแล้ว ซุ้มประตูตามภาพด้านล่างนี้ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าอุโบสถ

เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน คือ พระสมุห์อำนาจ จินตกวี

๕) ประวัติวัดธรรมนาวา

วัดลำเรือแตกหรือวัดธรรมนาวา^{๒๔} ตามที่ปรากฏหนังสือประวัติได้เริ่มตั้งเป็นสำนักสงฆ์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๔ เนื้อที่ของวัดจำนวน ๑๖ ไร่ ได้รับบริจาค จากหม่อมราชวงศ์สุวพรรณ สนิทวงศ์ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๑๖ เขตวิสุงคามสีมากว้าง ๓๐ เมตร ยาว ๖๐ เมตร ทางกรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ได้สำรวจวัดต่าง ๆ ทั้งราชอาณาจักร เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๕ วัดธรรมนาวา ตั้งอยู่บนพื้นที่ราบเรียบ อยู่หมู่ที่ ๑๒ ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กังกัฒมานิกาย ในเนื้อที่ ๑๖ ไร่

พื้นที่ของวัดลักษณะเกือบจะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ตามโฉนดเลขที่ ๓๗๔ สารบาญเล่มที่ ๓ นำที่ ๗๕ โฉนดที่ดินฉบับนี้พระยาวิเศษโกชนา ขุนรักษานิกร โฉนดออกในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเก่าแก่มาก โดย ม.ล บัว สนิทวงศ์ มอบให้แก่วัดธรรมนาวาจำนวน ๑๖ ไร่ เมื่อวันที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๑๕

อาณาเขตปัจจุบัน ทิศตะวันออกติดที่กองมรดก ประตุน้ำชลประทาน ทิศตะวันตก ติดถนนสาธารณะและที่ดินที่เคยสร้างอุโบสถหลังเดิม ทิศเหนือติดที่ดินกองมรดก ทิศใต้ติดถนนคันกั้นน้ำของชลประทาน และโรงเรียนวัดธรรมนาวา

กำแพงมีรอบทั้ง ๔ ด้าน มีซุ้มประตูทางเข้า ซุ้มทางด้านทิศตะวันออก บุตรธิดาสร้างอุทิศให้พ่อแม่ แม่เยื่อนทางทิศใต้ นางยุพดี ศรีทินกร นางยุพดี ศรีทินกร สร้าง ทางทิศตะวันตก ด้านนอก ป้ายหินอ่อนจารึก ๗ ต.ค. ๔๓ ต.ช. ยุพชาติ ศรีทินกร นางยุพดี ศรีทินกร ตระกูลสี่บ้านและเครือญาติ

^{๒๔}คล้าย หอมกลิ่น, ประวัติวัดธรรมนาวา, (พระนครศรีอยุธยา : อักษรไทยการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๔.

๒๙ ก.ย. ๔๓ ด้านในอุทิศให้ คุณย่าเปลี่ยน ศรีบ้าน งบประมาณ ๓๘๐,๐๐๙ ประตู่ทั้ง ๒ ด้านนี้ โดยการร่วมศรัทธา ของนางฉวีศรี ศรีบ้าน

สิ่งสำคัญภายในวัด

๑) มีอุโบสถ ๑ หลัง กว้าง ๖ เมตร ยาว ๑๘ เมตร โครงสร้างเป็นคอนกรีต ก่อนที่จะมีอุโบสถหลังนี้ ทางวัดสมัยพระอาจารย์ลบ ปกครองดูแลประมาณ พ.ศ. ๒๔๘๔ ท่านมีความคิดริเริ่มสร้างอุโบสถ มุงด้วยกระเบื้องดินเผา โครงสร้างไม้เนื้อแข็งเริ่มสร้างอุโบสถหลังแรก เพื่อทำสังฆกรรมในวัดสำคัญ ได้จัดซื้อที่ดินนายม้วน เกื้อกุล จำนวน ๒ งาน ราคา ๑๐๐๐ บาท นายม้วนได้ถวายอีก ๒ งาน รวมเป็น ๑ ไร่ นายฉุย ฉวยม ได้บริจาคบ้านทรงไทยเฉพาะเครื่องบน หลังคามุงด้วยสังกะสี เส้าไม้ พื้นไม้ เนื้อแข็ง นับเป็นอุโบสถไม้หลังแรก ซึ่งต่อมาได้รื้อถอนอุโบสถหลังนี้ เมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ ซึ่งมีนายทองหล่อ ชมสมุทธร เป็นหัวหน้าการจัดการรื้อถอน สมัยพระอธิการพั้ว จนทวณโณ อุโบสถหลังใหม่เป็นคอนกรีต เครื่องบนเป็นไม้เนื้อแข็ง มีช่อฟ้าใบระกาสวยงาม หลังคาแบบ ๒ ชั้น มุงด้วยกระเบื้องเคลือบ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ สมัยพระอธิการคต โชติวิโร หน้าบันทิศตะวันออก นาย หน่าย นางผาด ยอดคู่ เป็นผู้สร้าง ทิศตะวันตก นางแมน นายบัว นางสว่าง นายเถิง เป็นผู้สร้าง สำหรับพื้นที่นายเว้ง นางกิมรัง แซ่เล่า พร้อมด้วยนายสุภาพ ตันจรรักษ์ บริจาคถมที่ดิน การก่อสร้างมี นาวาเอก ตรุณ ปุษปวรรณ อำนวยการสร้าง พร้อมด้วย คณะกองอากาศ ช.อ.ท.อ. ผู้อุปถัมภ์ก่อสร้างถวายกว้าง ๖ ม. ยาว ๑๘ ม. ได้ผูกพัทธสีมาฝังลูกนิมิต พ.ศ. ๒๕๓๓ ผู้บริจาคโดยได้จารึกไว้บนหินอ่อนติดผนังหน้าอุโบสถ

กำแพงอุโบสถ เริ่มแต่นายทองหล่อ ชมสมุทธร ได้จัดการชักชวนให้เทคอนกรีตรอบอุโบสถ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๐ แต่ก่อนนั้นการตักบาตรพระร้อย จะนิยมตักในลำคลองเชียงรากน้อยทิศใต้ของวัด ทั้งพระและพุทธศาสนิกจะอยู่ในเรือ เมื่อเทคอนกรีตแล้ว จึงมาตักบาตรรอบอุโบสถ

การสร้างกำแพงแก้วแบบอันลอย มีซุ้มทั้ง ๔ ทิศ กำแพงช่วงล่างจะมีช่องที่กำแพง และช่องหัวเสา สำหรับบรรจุอัฐิ กำแพงนี้กว้าง ๒๓.๕๐ ม.ยาว ๓๙.๕๐ ม. ซุ้มตะวันออกด้านหน้า นายเจือ นางทองสุข พร้อมบุตรธิดา สร้าง ตะวันตก นายจุล เทียนทอง และนางละมุล สร้างทิศใต้ นายเด่นพงษ์ ศิริเสรีวรรณ โรงเรียนยิงยศจนุสรณ์ สร้าง ทิศเหนือ นางวิภา (เจ้าหุ่ย) ศรีบ้าน พร้อมบุตรธิดา นางพเยาว์ รุ่งเรืองโสม นางพยงค์ สร้าง การก่อสร้างกำแพง สร้างเมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๓๕ สมัยพระอธิการแปลก อภิญาโณ

๒) ศาลาการเปรียญสร้างด้วยไม้กว้าง ๑๕ เมตรยาว ๒๐ เมตร ศาลาปรับปรุงหลังนี้ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอุโบสถ สร้างด้วยคอนกรีตทั้งหลัง มี ๒ ชั้น สร้างในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ สมัยพระอธิการพั้ว จนทวณโณ กว้าง ๑๖.๙๐ ม. ยาว ๓๒.๓๐ ม. ด้วยเงินของพุทธศาสนิกชน มีช่อฟ้า ใบระกา เฉพาะหน้าบ้านจารึก ชื่อ นายสะอาด นางหล้า รักธรรม ผู้สร้าง ปี พ.ศ. ๒๕๓๒ ผู้บริหารงานการก่อสร้างศาลาหลังนี้ คือ พระอาจารย์ แผ้ว นิรามโย จนสำเร็จ

ต่อมาทางวัดเห็นว่า ศาลาชั้นล่าง คับแคบ เพราะมีสาธุชนมาทำบุญกันมาก จึงขยายอาสนะสงฆ์ออกไปทิศใต้ กว้าง ๙.๙๒ ม. โดยผู้ใหญ่สมาน จิวกร่าง บริจาคเงิน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท ขยายจนเรียบร้อย

๓) ภูมิสงฆ์จำนวน ๘ หลัง ครึ่งตึกครึ่งไม้ ๑ หลัง ภูมิสงฆ์ที่ปรากฏอยู่ขณะนี้ปัจจุบัน เริ่มสร้างปรับปรุงใหม่ สมัยพระอธิการแปลก อภิญาโน เป็นกุกุคองกริตทั้งหมด พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้สร้างภูมิ ๒ ชั้น ทางทิศใต้ กว้าง ๕.๖๐ ม. ยาว ๙ ม. หลังแรกพุทธศาสนิกชน ร่วมบริจาคเงินทั้งสิ้น ๗๕๐,๐๐๐ บาท ทางทิศตะวันตก ๔ หลัง แต่ละหลังกว้าง ๕.๗๐ เมตร ยาว ๑๓.๕๐ เมตร หลังละ ๖ ห้องหลังที่ ๑ พ.จ.อ. มานพ นางมาลี จิวกร่าง หลังที่ ๒ นางลิ้ม นางทองดี จิวกร่าง หลังที่ ๓ อุบาสิกาลึก จิตรมิตรในราคาหลัง ๗๕๐,๐๐๐ บาท หลังที่ ๔ สร้างสมัยพระอธิการพิง กลยาโณ แม่เยื่อน ดอกไม้ ลูกหลานสมทบพร้อมทั้งวัสดุจากภูมิหลังเดิมซึ่งเป็นภูมิเจ้าอาวาส สร้าง พ.ศ. ๒๕๔๔

มีภูมิอีก ๒ หลัง หลังแรกตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหอฉันหอสดมนต์ เป็นภูมิ ชั้นเดียว สำหรับเก็บวัสดุ อีกหลังหนึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของอุโบสถ เป็นภูมิไม้ ๒ ชั้น เป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสมณเณร

พ.ศ. ๒๕๕๖ พระครูประทีปนิติธรรม ดำเนินการก่อสร้างภูมิที่วัดธรรมนาวา ๑ หลัง สร้างด้วยครึ่งไม้ครึ่งปูนลักษณะทรงไทยประยุกต์กว้าง ๓.๕๐ เมตร ยาว ๕ เมตร หลังคามุงกระเบื้อง สิ้นค่าก่อสร้างทั้งสิ้น ๓๐๐,๐๐๐ บาท

๔) มีหอสดมนต์ หอฉันหอสดมนต์ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของศาลาการเปรียญกว้าง ๗.๕๐ ม. ยาว ๑๒.๓๐ ม. แบบ ๒ ชั้น ชั้นล่างเป็นคอนกรีตมีห้องสำหรับเก็บวัสดุ ชั้นบนเป็นไม้ หลังคามีช่อฟ้า หอสดมนต์

๕) หอระฆังหอรฆังหลังใหม่ ตั้งอยู่ตรงมุมศาลาการเปรียญด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ สมัยพระอธิการแปลก อภิญาโน สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๒ นางสงวน ม้าวิไล พร้อมบุตรธิดา ผู้สร้าง

๖) ฉาปนสถาน (เมรุ) ชั้น ๑ หลัง คอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ ชั้น ก่ออิฐถือปูน ลักษณะเป็นทรงไทยประยุกต์ มีใบระกา หน้าบันประดับลวดลาย โดยชั้นยอดบนเป็นทรงมณฑปแปลง มีมุขยื่นสี่ด้านหลังคามุงกระเบื้องเกล็ดปลา กว้าง ๑๕ เมตร ยาว ๒๕.๐๐ เมตร สิ้นงบประมาณในการก่อสร้างแล้วเสร็จเรียบร้อยแล้ว เป็นจำนวนเงิน ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท (สิบล้านบาทถ้วน)

๗) ศาลาพลับพลา ๑ หลัง คอนกรีตเสริมเหล็กก่อก่ออิฐถือปูน ลักษณะสี่เหลี่ยมจัตุรัสทรงไทยประยุกต์ มีใบระกา หน้าบันประดับลวดลายหลังคาจั่วจตุรมุข มุงกระเบื้องเกล็ดปลา กว้าง ๑๕ เมตร ยาว ๒๕ เมตร สิ้นงบประมาณในการก่อสร้างแล้วเสร็จ เป็นเงินจำนวน ๓,๘๐๐,๐๐๐ บาท (สามล้านแปดแสนบาทถ้วน)

๘) พระประธานในอุโบสถ พระพุทธรูปปางต่างๆ จำนวน ๓๐ องค์

๙) พระสิวลีปูนปั้น พระสิวลี สูง ๗ เมตร รวมฐาน ด้านหน้าวัด สร้างเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ โดยมีพระครูประทีปนิติธรรม เจ้าอาวาสวัดธรรมนาวา เป็นประธานในการสร้าง และพุทธศาสนิกชนร่วมบริจาคทรัพย์สร้าง

๑๐) พระสังกัจจายน์ปูนปั้นนั่ง พระสังกัจจายน์สูง ๗ เมตร รวมฐาน ด้านหน้าวัด สร้างเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๕๕ โดยมีพระครูประทีปนิติธรรม เจ้าอาวาสวัดธรรมนาวา เป็นประธานในการสร้างและพุทธศาสนิกชนร่วมบริจาคทรัพย์สร้าง

เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน คือ พระครูประทีปนิติธรรม (บุญช่วย ฉวยประทุม)

๖) ประวัติวัดนิเวศธรรมประวัติ

ตั้งอยู่บนเกาะลอย ตำบล บ้านเลน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านตะวันตกของบางปะอิน เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรวิหาร บริเวณ บริเวณ วิสุคามสีมาอยู่ภายในกำแพงแก้ว ยาว ๑ เส้น ๔ วา ส่วนกว้าง ๑๖ วา ๖ นิ้ว มีเสาศิลา (สีมาทิศ) กำหนดเขตอยู่บนกำแพงแก้วทั้ง ๒ ด้าน ซึ่งขนานไปกับพระอุโบสถเป็นรูปสี่เหลี่ยม บริเวณวัดโดยตลอดมีแนวกำแพงรั้วเหล็กล้อมโดยรอบทั้งสี่ด้านตอนเหนือเป็นเขตพระอุโบสถ หลังพระอุโบสถตลอดตอนใต้เป็นที่สังฆาวาสประกอบด้วยศาลาการเปรียญ หอไตรโรงเรียนปริยัติธรรม และหมู่กุฏิถาวรวัตถุการก่อสร้างก่ออิฐถือปูนตามแบบศิลปะโคธิค ที่ชาวตะวันตก (ฝรั่ง) นิยมสร้างเป็นศาลาสถานในคริสต์ศาสนา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบพระวงศ์ ณ รัชการที่ ๕ ทรงพระราชทานนามพระอารามนี้ว่า วัดนิเวศธรรมประวัติ แลพระอารามนี้ได้ทรงบริจาคพระราชทรัพย์ ให้เจ้าพนักงานรับเหมาช่างชาวประเทศตะวันตก กะวางแผนที่แลแบบอย่างพระอุโบสถหมู่กุฏิมีพื้นฐานเป็นแบบอย่างช่างประเทศตะวันตกทั้งสิ้น ซึ่งทรงพระราชดำรัสให้สร้างโดยแบบอย่างเป็นของชาวต่างประเทศดังนี้ ไซ้จะมีพระราชหฤทัยเลื่อมใส นับถือศาสนาอื่นนอกจากพระพุทธศาสนานั้นห้ามมิได้ พระราชดำริให้ในพระประสงค์ จะทรงบูชาพระพุทธศาสนาด้วยของแปลกประหลาด และเพื่อให้อาณาประชาราษฎร์ทั้งปวงชมเล่นเป็นของประหลาด ไม่เคยมีในพระอารามอื่นแลเป็นของมั่นคงถาวร พอสมควรเป็นพระอารามหลวงในหัวเมือง ได้เสด็จพระราชดำเนินก่อพระฤกษ์พระอุโบสถแต่ ณ วันศุกร์ เดือน ๗ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีมะเส็ง นพศก พระพุทธศาสนกาล ๒๔๒๐ พรรษา จุลศักราช ๑๒๓๙ โรงพระอุโบสถในรวม ยาว ๗ วา ๓ ศอก ๖ นิ้ว กว้าง ๔ วา ๖ นิ้ว เบื้องหน้ามีซุ้มประตูเบื้องหลังเป็นหอรบซึ่งที่ตั้งพระเจดีย์ สูงแต่พื้นดินตลอดยอด ๑๒ วา ๓ ศอกคืบ ๓ นิ้ว ต่อหลังพระอุโบสถไป มีโรงที่ทำบุญ ฤจะเรียกว่าการเปรียญหลังหนึ่ง กุฏิใหญ่พื้น ๒ ชั้น ๒ หลัง กุฏิน้อยพื้นชั้นเดียว ๘ หลัง หอพระไตรปิฎกพื้นชั้นเดียวหลังหนึ่งศาลาและหมู่กุฏิหลังหนึ่ง ตึกแถวชั้นเดียวสำหรับศิษย์อยู่ยาวตามกว้างของพระอารามแถวหนึ่ง แลที่โรงเรือกับปิฎกกุฏิ ศาลาที่พักข้างพระอุโบสถหลังใหญ่ ศาลาน้อยตะพานน้ำ ๒ หลัง ทั้งกำแพงแก้วแลอื่นๆ ล้วนก่ออิฐถือปูนทั้งสิ้นแล้วบริบูรณ์ ครั้น ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๙ แรม ๑๓ ค่ำ ปีมะเส็ง นพศก ๑๒๓๙ เสด็จพระราชดำเนินมาทรงบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ในพระเจดีย์หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ลงรักปิดทองตั้งไว้บนหอรบซึ่งเบื้องหลังพระอุโบสถ แล้วทรงปลูกต้นพระมหาโพธิ์ ซึ่งมีพืชผลสืบเนื่องมาแต่ต้นพระมหาโพธิ์เดิม ที่ในเมืองพุทธคยาในมัธยมประเทศ ไว้ที่มุมกำแพงแก้วหน้าพระอุโบสถ ด้านตะวันตกในวันนั้นด้วยก่อแท่นฐานเป็นปริมณฑลควรเป็นที่บูชา แลโปรดเกล้าฯ ให้ช่างหล่อพระพุทธรูปคันธารราษฎร์ ยืนสำแดงพระอาการกวักพระหัตถ์เบื้องขวาเรียกฝน แล้วเชิญมาประดิษฐานไว้ในซุ้มมุมกำแพงแก้ว หน้าพระอุโบสถด้านตะวันออก แต่ ณ วันศุกร์ เดือน ๖ แรม ๘ ค่ำ ปีชวด สัมฤทธิศก ศักราช ๑๔๒๐ เป็นคู่กันกับพระมหาโพธิ์ มีแผ่นศิลาจารึกพระคาถา และบาลีไวยากรณ์กับทั้งคำแปลอธิบาย สำหรับสวดอธิฐานขอฝน ติดไว้ที่ฐานพระคันธารราษฎร์ด้วย เพื่อให้ราษฎร จะได้บูชานมัสการตั้งสัตยาธิษฐานขอฝนในต้นฤดูทำนาตามวิธีที่จารึกในแผ่นศิลาทั้ง ๔ แผ่นนั้น แลทรงหล่อพระพุทธรูป

ปฏิมากรนั่งสมาธิเพชร หน้าพระเพลากว้าง ๒๒ นิ้วกึ่ง สูงตลอดพระรัศมี ๓๖ นิ้วกึ่ง ทรงหล่อเสร็จแต่
 ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๑๒ แรม ๙ ค่ำ ปีฉลู นพศก ศักราช ๑๒๓๙ แล้วกะไหล่ด้วยทองทั้งพระองค์
 งามบริสุทธิ ถวายพระนามว่า พระพุทธรุณมถรรโรภาส แล้วโปรดให้หล่อรูปพระอรหันต์มหาสาวก
 ซึ่งมีนามประจำทิศทั้ง ๘ คือ พระสารีบุตรเถรทิศทักษิณ พระมหาโมคคัลลานะเถรทิศอุดร รูปพระอัคร
 สาวกทั้งสองพระองค์นี้กะไหล่ด้วยทองคำ พระอัญญาโกณธัญญะเถรทิศบูรพา พระมหากัสสปเถรทิศ
 อากเนย์ พระอุบาลีเถรทิศหริดี พระอนนทเถรทิศประจิม พระมหากัจจानะเถระ ทิศพายัพ
 พระราหุลเถร พุทธวโรรสทิศอีสาน และโปรดให้เจ้าพนักงาน แบ่งสร้างพระคัมภีร์ไตรปิฎก แต่พอควร
 ที่พระสงฆ์สามเณรต้องการศึกษาเล่าเรียน ทั้งพระวินัย พระสูตร พระอภิธรรม รวม ๑๑๙ พระคัมภีร์
 บรรจุหีบหนังเย็บเป็นเล่มสมมุติอาร์มแผ่นดินประจำ บรรจุหีบโลหะคัมภีร์หนึ่งข้างสองพระคัมภีร์ข้าง
 ตามมากและน้อย พระอารามนี้ได้ลงมือสร้าง ตั้งแต่ ณ วันศุกร์ เดือน ๓ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีชวด อัฐศกพระ
 พุทธศาสนกาล ๒๔๒๑ จุลศักราช ๑๒๔๐ เป็นสองปี ๒๒ วัน พระอารามก็สำเร็จบริบูรณ์
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระปรารภมหาราชการฉลองพระพุทธรุณปฏิมากร พระไตรปิฎก และ
 พระอาราม บำเพ็ญพระราชกุศลเป็นการใหญ่ ครั้น ณ วันเสาร์ เดือน ๔ ขึ้น ๙ ค่ำ ปีชลา สัมฤทธิศก
 ได้เชิญพระพุทธรุณปฏิมากร พระพุทธรุณมถรรโรภาส แลพระคัมภีร์ไตรปิฎกและรูปพระมหาสาวก
 พระราชาคณะฐานานุกรมอันดับวัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม ๘ รูป ลงเรือกลไฟแต่กรุงเทพฯ
 มาพักไว้ที่วัดเชิงเลนตรงบางไทรข้าม

ครั้น ณ วันจันทร์ เดือน ๔ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีชลา สัมฤทธิศก ได้ตั้งขบวนแห่แต่วัดเชิงเลน
 เชิงพระพุทธรุณมถรรโรภาส ตั้งบนบุษบกเรือพระที่นั่งไชยสุพรรณหงส์ พระธรรมคัมภีร์ไตรปิฎก
 ลงเรือเอกไชยผูกหลังคาสี รูปพระมหาสาวกลงเรือเอกไชยหลังคาสีอีกลำหนึ่ง พระราชาคณะ
 ฐานานุกรมลงเรือกราบมานทองแย่ง พระสงฆ์อันดับลงเรือกราบมานมัสรู้ แห่ขึ้นไปลำนำในระหว่าง
 เกาะบางปะอินนี้ เลี้ยวศิระชะเกาะข้างเหนือล่องลงมาจอดที่ตะพานฉนวนฝั่งเกาะข้างตะวันตกริมลำน้ำ
 ใหญ่ แล้วตั้งขบวนแห่บกเชิญพระพุทธรุณมถรรโรภาส ขึ้นพระยานูมาศ พระธรรมคัมภีร์ไตรปิฎก
 ขึ้นเสลี่ยงแปลงรูปพระมหาสาวกขึ้นเสลี่ยงโถง พร้อมด้วยเครื่องสูงกลองชนะคู่แห่ แห่แต่ฉนวนหน้า
 ไปโดยทางหน้าพระอุโบสถเชิญพระพุทธรุณมถรรโรภาส ขึ้นประดิษฐานเป็นประธานในพระอุโบสถ
 รูปพระมหาสาวก ๖ พระองค์ ตั้งรวมไว้บนหิ้งริมผนังในพระอุโบสถประจำตามทิศ แต่รูปพระอัคร
 สาวกทั้ง ๒ นั้น ควรจะตั้งตรงทิศหน้า ทิศหลัง พระอุโบสถ แต่ทิศทั้ง ๒ นั้น เฉพาะเป็นประตูด้านหนึ่ง
 บังแทนพระพุทธรูปด้านหนึ่งไม่มีที่ตั้ง จึงได้ตั้งไว้ในเบื้องขวาเบื้องซ้ายแห่งพระประธาน เหมือนสาวก
 ซึ่งเคยตั้งในพระอุโบสถอื่นๆ ต่อเวลาเมื่อผู้ต้องการจะอธิษฐานบูชา จะเชิญมาตั้งตามทิศ บนเตียงตั้งหรือ
 อาสนะอันใดก็ได้ มีแผ่นศิลาจารึกที่แสดงพุทธรุณ กับคำบูชารวมแห่งเดียวกัน ติดไว้ที่แท่นทางพระ
 พุทธรุณมถรรโรภาสแห่งหนึ่ง แผ่นศิลาจารึกบาลีแสดงคุณพระอัครสาวกทั้งสอง ติดไว้ในซุ้มภายใน
 ที่ตั้งพระอัครสาวกลงมาซุ้มละ ๒ แผ่น แผ่นคำบูชาจารึกไว้ที่หน้ากระดานพื้นศิลาในซุ้มชั้นล่างแห่ง
 พระอรรคสาวกทั้ง ๒ นั้น พระมหาสาวกอีก ๖ องค์ มีศิลาจารึกคำแสดงคุณติดไว้เบื้องบน คำบูชาติด
 ไว้ข้างล่างตรงหิ้งที่ตั้งพระมหาสาวกนั่นเอง ทุกองค์ เพื่อให้มหาชนบูชาอธิษฐานตามประสงค์พระ
 คัมภีร์พระไตรปิฎก ก็ได้เชิญเข้าเก็บไว้บนชั้นตู้แปดเหลี่ยมในหอพระไตรปิฎก

สำหรับพระสงฆ์สามเณรในพระอารามนี้ จะได้เล่าเรียนพระปริยัติธรรมโดยสะดวก สืบอายุพระพุทธานุภาพให้สถิตสถาพรดำรงอยู่สืบกาลนาน ในเวลาบ่ายวันนั้นได้ทรงถวายไตรจีวร บริหาร แต่ระอมราภริกขิต ราชาคณะกับฐานานุกรมและพระสงฆ์อันดับ ซึ่งจะมาอยู่ในพระอารามนี้ ๘ รูป นิมนต์ให้ขึ้นกุฎิที่ได้ทรงสร้างไว้ขึ้นนั้น แล้วประชุมพระสงฆ์ราชาคณะฐานานุกรมเปรียญคณะ ธรรมยุติกนิกาย ๕๘ รูป มีพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ เป็นประธาน ทั้งพระสงฆ์ ซึ่งอยู่ในพระอารามนี้ ทรงถวายที่วิสุงคามสีมา กำหนดโดย ยาวเส้น ๔ วา กว้าง ๑๖ วา ๖ นิ้ว มีเสาศิลาแนวกำแพงแก้วในทิศทั้ง ๖ เป็นที่สังเวยและที่เขตขอบบริเวณพระอาราม ซึ่งเป็นที่พระสงฆ์ได้อาศัยนั้น กำหนดตั้งแต่กำแพงรั้วเหล็ก หน้าพระอารามด้านเหนือตลอดทั้งที่วิสุงคามสีมาจนถึงกำแพงสกัดท้ายโรงเรือยาวสี่เส้นสิบเอ็ดวาหกนิ้ว กว้างตกลงน้ำตามฝั่งเกาะทั้งสองด้านเป็นเขตพระอาราม แล้วทรงถวายผ้าไตร แต่พระสงฆ์ราชาคณะฐานานุกรมเปรียญ คณะธรรมยุติกนิกาย ๕๐ รูป สวดพระพุทธานุภาพเวลาเย็น ตั้งแต่วัน ๓ วันจันทร์ เดือน ๔ ขึ้น ๑ ค่ำ ปีชวด สัมฤทธิศก ๓ เวลา จนถึงวันพุธ เดือน ๔ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีชวด สัมฤทธิศกพระสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย ๕๘ รูป ได้ทำสังฆกรรมผูกพัทธสีมาแล้วเสร็จ

เวลาเช้าเสด็จพระราชดำเนินทรงเสด็จพระสงฆ์ทั้ง ๓ เวลา และทรงถวายเครื่องไทยทานต่างๆ แต่พระสงฆ์ทั้ง ๕๘ รูป ครั้น ๓ วันพฤหัสบดี ขึ้นสิบสี่ค่ำ เวลาบ่าย ทรงถวายผ้าไตรแต่พระสงฆ์ราชาคณะฐานานุกรมเปรียญ คณะมหานิกาย ๕๘ รูป เวลาเย็นสวดมนต์พระพุทธานุภาพในพระอุโบสถรุ่งขึ้น ๓ วันขึ้นสิบห้าค่ำ ทรงเสด็จแล้วถวายเครื่องบริวารไทยธรรมต่าง ๆ ในวันศุกร์ เดือน ๔ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีชวด สัมฤทธิศกนั้น เวลาเช้าพระสงฆ์คณะธรรมยุติกนิกาย รับพระราชทานฉันทน์ ๓๐ รูป เวลาค่ำมีพระธรรมเทศนากัณฑ์หนึ่ง เป็นพระราชกุศลประจำปีส่วนวิธีมาฆบูชา ๓ วันขึ้น สิบห้าค่ำ แรมค่ำหนึ่ง แรมสองค่ำ เดือนสี่ เวลาบ่ายมีพระธรรมเทศนาในพระอุโบสถวันละกัณฑ์ และโปรดเกล้าฯ ให้มีเทศนาเป็นทานวันละสามกัณฑ์ เจ้าพนักงานตั้งบายศรี ราชภัฏพร้อมกันเวียนเทียนรอบพระอาราม ๓ วัน แลมีการมหรสพสมโภช การเล่นเต็นท์รำครบทุกสิ่ง แลตั้งต้นกลปฤกษ์ตั้งทานแลทรงโปรดผลกลปฤกษ์ แลฉลากต่างๆ เป็นมโหฬารบูชา ตั้งแต่วันพฤหัสบดี ขึ้นสิบสี่ค่ำจนถึงวันอาทิตย์ แรมสองค่ำเดือนสี่ รวมสี่วันสี่ราตรีเป็นเสร็จการพระราชกุศลมหกรรมพุทธานุภาพธรรมาภิบาล การพระราชกุศลมหกรรมพุทธานุภาพ การพระราชกุศลซึ่งทรงพระราชศรัทธาเชื่อถือแท้แลเลื่อมใสในพระพุทธานุภาพอันเป็นนิยนิกรธรรม แล้วทรงบริจาคพระราชทรัพย์สถาปนาพระอารามพร้อมด้วยวัตถุทั้งปวง และราชกุศลทานมัย บูชามัยที่ได้ทรงบำเพ็ญในสมัยมหกรรมบูชา ฉลองพระอารามทั้งปวงนี้ก็ดี ทรงพระราชอุทิศส่วนบุญปฏิบัติทานพลีถวายแด่สมเด็จพระศรีสรรเพชญ์ที่ ๕ พระเจ้าอยู่หัวปราสาททอง ซึ่งได้เป็นเจ้าของภูมิสถานประเทศนี้เป็นเดิมมา แลถวายแด่สมเด็จพระบรมชนกนาถ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลพระอัยยราชวโรดมเกล้าเจ้าอยู่หัว อันได้ทรงพระปรารภเริ่มบำรุงประเทศตำบลนี้ ให้สมบูรณ์ขึ้นใหม่ในครั้งหลัง แลทรงพระราชอุทิศส่วนพระราชกุศลนี้ ถวายแด่สมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ในสยามรัฐมณฑลต่างๆ พระองค์ และพระราชทานส่วนกุศลนี้ แต่ท่านทั้งหลายชายหญิง ผู้ได้อ่านหนังสือนี้ ทั้งคฤหัสถ์บรรชิต เทพตามนุษย์ทั้งปวงจงทั่วโลกธาตุ จงได้อุทิศส่วนพระราชกุศลแล้วจงเจริญด้วยอายุ พรรณ สุข พละ ปฏิภาณสรรพสิริสวัสดิ์พิพัฒน์มงคลทุก

ประการ จงสำเร็จแก่ความปรารถนาในทางพระนฤพานอันดับทุกข์ทั้งปวง เทอญ ซึ่งทรงบำเพ็ญพระราชกุศล แล้วแลให้จารึกไว้นี้ ตามพระราชประเพณีซึ่งเคยมีในที่บางแห่ง แต่ไม่ทรงปรารถนามุ่งหมายเฉพาะต่อพุทธภูมิโพธิญาณเหมือนหนึ่งที่จารึกแผ่นศิลาในที่อื่น ๆ นั้นทรงหวังตั้งพระราชหฤทัย ขอให้ได้สรรพสมบัติความบริบูรณ์ด้วยคุณธรรมสรรพทุกสิ่ง บรรดาที่จะได้เป็นอุปกโรปนีสัยอุดหนุนให้ได้ช่องโอกาสเพื่อจะเสด็จบรรลุถึงที่สุดสังสารทุกข์ภัยทั้งปวง โดยความทุกข์ทั้งปวงจะดับสนิทเป็นนิรินทรพินาศด้วยประการใด ขอจงได้ดั่งนั้น สรรพพิบัติทั้งปวงซึ่งเป็นเหตุจะให้เนิ่นช้าอยู่ในสังสารทุกข์จงอย่าได้มี ถึงจะมีบ้างก็ให้พลันอันตรธานพ่ายโดยเร็วเทอญ

พระนิรันตราย พระนิรันตราย เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยทองเหลืองกะไหล่ทอง หน้าตัก ๔ นิ้วกึ่ง ลักษณะเป็นพระนั่งปางสมาธิ อย่างที่เรียกกันทั่วไปว่า ขัดสมาธิเพชร ทรงจีวรริ้วพาดสังฆาฏิ อย่างพระคณะธรรมยุตมีซุ้มต่างเรือนแก้ว ทรงพุ่มมหาโพธิ์ มีอักษรขอมจารึกบนกลีบบัวแสดงพระพุทธรูป ตั้งแต่ อรห สมมาสมพุทโธ ถึง ภควา ด้านหน้า ๙ ด้านหลัง ๙ หน้าซุ้มตอนกลางเหนือเศียรพระมีรูปพระมหามงกุฎอันหมายถึงสิ่งก่อสร้างประจำรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ฐานรององค์พระมีที่สำหรับน้ำสรงพระต่อช่วงเป็นท่อออกทางฐานรูปศิระชะโคเล่ากันมาว่า ทรงให้หมายถึงพระโคตรของพระพุทธองค์ว่าทรงอยู่ในวงศ์โคตมะพระพุทธรูปองค์นี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงพระราชศรัทธา โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นไว้เป็นถาวรวัตถุในพระพุทธศาสนา เล่ากันมาว่าเมื่อปีมะโรงอัฐศก จุลศักราช ๑๒๑๘ (พ.ศ.๒๓๙๙) กำนันอินกับนายยังบุตร ใครคนหนึ่งนอนฝันไปว่าจัดช่างเผือกได้ที่ชายป่า ต่อมาได้พากันไปขุดมันนกกที่ชายป่า ห่างดงศรีมหาโพธิ์ เมืองฉะเชิงเทราประมาณ ๓ เส้น ได้พบพระพุทธรูปหล่อด้วยทองคำเนื้อหกหนัก ๘ ตำลึง จึงนำมามอบให้พระเกรียงไกรกระบวนยุทธ์ ปลัดเมืองฉะเชิงเทรา ซึ่งได้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายรัชกาลที่ ๔ ทรงพระกรุณาตรัสสั่งว่า พ่อลูกสองคนนี้ความกตัญญูต่อพระศาสนาและพระเจ้าแผ่นดิน เมื่อขุดได้พระทองคำของมีค่าเช่นนี้ ก็ควรจะนำไปบูชาหลอมจ่ายชายแจกเอาเป็นประโยชน์ส่วนตัว ก็หาทำไม่กลับยังมีน้ำใจนำมาถวาย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเงินรางวัล ๘ ชั่ง แล้วโปรดให้เจ้าพนักงานเชิญขึ้นหอเสฐียรธรรมปริต พร้อมด้วยพระกึ่งทองคำองค์น้อย ครั้นต่อมาปีวอก โทศก จุลศักราช ๑๒๒๒ (พ.ศ.๒๔๐๑) ได้มีผู้ร้ายลอบลักเอาพระกึ่งทองคำองค์น้อย ซึ่งตั้งคู่กันกับพระทองคำไป ความทราบถึงพระเนตรพระกรรณได้ตรัสสั่งว่า พระทองคำที่กำนันอินกับนายยังบุตรถวายนั้น เป็นของมีค่ายิ่งกว่ามากกว่า ควรที่อ้ายผู้ร้ายจะลักไปด้วย ก็เฝ้าให้แคล้วคลาดไม่สูญไปเป็นครั้งสอง ทั้งเมื่อผู้ขุดได้ก็หาได้ให้มีอันเป็นอันตรรายไม่ จึงเป็นนิมิตอัศจรรย์อยู่ โปรดเกล้าฯ พระราชทานนามถวายพระทองคำองค์นั้นว่า “พระนิรันตราย” ต่อมาโปรดฯ ดำริพระราชทานแบบให้พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าประดิษฐวรการปั้นหุ่นตามแบบที่ทรงศึกษาพุทธลักษณะ ซึ่งต่างจากคตินิยมแต่โบราณ กล่าวคือ ให้มีความเป็นอย่างแบบมนุษย์สามัญมากขึ้น ปางทรงนั่งสมาธิเพชรครองจีวรอย่างพระคณะธรรมยุติกนิกาย แล้วให้พนักงานหล่อขนาด ๕ นิ้วกึ่งด้วยทองคำสวมพระพุทธรูปนิรันตราย องค์นั้นอีกชั้นหนึ่ง แล้วโปรดฯ ให้หล่อด้วยเงินบริสุทธิ์ขึ้นอีกองค์ เป็นของคู่กันทรงนำไปประดิษฐาน ณ หอพระสุราลัยพิมาน ในพระบรมมหาราชวัง กรุงเทพมหานคร ส่วนองค์ทองคำนั้น

โปรดให้เชิญออกงานในพิธีต่าง ๆ โดยตั้งบนโต๊ะเบี่ยงขวาของพระแท่นมณฑลมีพระราชพิธี
สัมภักฉริน เป็นต้น

ภายหลังต่อมา ทรงพระราชดำริว่า พระสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย ซึ่งทรงดำริจัดตั้งขึ้น เพื่อให้
ประพฤติตามหลักพระธรรมวินัยเคร่งครัด ได้มีผู้นิยมเจริญรอยตามพระราชดำริมากขึ้น จนมีผู้
ศรัทธาบริจาคทรัพย์สร้างพระอารามถวายเฉพาะไว้แก่คณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายหลายแห่ง ทรงเห็นว่า
ควรจะมีสิ่งที่จะระลึกเป็นสัญลักษณ์สืบไปในภายหน้าจึงในปีมะโรง สัมฤทธิศก จุลศักราช ๑๒๓๐
(พ.ศ.๒๔๑๑) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระองค์เจ้าประดิษฐวรการคุมช่างหล่อถาดแบบพิมพ์
พระนิรันตรายขึ้นใหม่ด้วยทองเหลืองแล้วจะกะไหล่ทองจำนวน ๑๘ องค์เท่ากับปีเสวยราชย์ และยัง
ทรงพระราชดำริจะหล่ออีกปีละองค์ตลอดพระชนมายุ แลพระพุทธที่ลอกพิมพ์ทรงหล่อใหม่นี้
พระราชทานถวายนามเหมือนกันหมดว่าพระนิรันตรายพระหล่อยังมีทันกะไหล่ทอง ก็มีเหตุอันมิ
คาดฝันเกิดขึ้น กล่าวคือพระองค์สวรรคตเสียก่อน การจึงค้างอยู่ พระราชโอรสขึ้นเสวยราชย์สืบสันติ
วงศ์เฉลิมพระนามาภิไธยว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าอยู่หัวได้เจริญรอยตามพระยุคลบาทโปรด
เกล้าฯ ให้ช่างดำเนินการกะไหล่ทองต่อมาจนสำเร็จบริบูรณ์ทั้ง ๑๘ องค์ แล้วพระราชทานไปตามพระ
อารามต่าง ๆ ที่คณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายครองวัด เพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงองค์ผู้จัดตั้งนิกายขึ้นเช่นวัด
บวรนิเวศ วัดบรมนิวาส วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม เป็นต้น ส่วนนิเวศธรรมประวัตินี้
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ พระราชทานมาพร้อมกับพระพุทธรูปมณฑล
โมกษ และให้ประดิษฐานบนที่นั่ง ตรงหน้าเรือนแก้วชั้นล่าง ทรงพระราชอุทิศถวายแด่พระบาทสมเด็จพระ
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบรมราชชนกนาถ และวัดนี้ก็ยังเป็นวัดแห่งคณะธรรมยุตส่วนหนึ่ง
ต่อจากวัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม

พระนิรันตรายนี้ ได้ตั้งไว้บนที่นั่งหน้าเรือนแก้ว ตั้งแต่วันจันทร์เดือน ๔ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีชลา สัมฤทธิศกจุล
ศักราช ๑๒๔๐ พุทธศักราช ๒๔๒๑ เป็นต้นมาจนทุกวันนี้

พระพุทธรูปสำแดงพระอาการนั่งลอยถาด ตั้งอยู่ข้างทิศตะวันออก

พระพุทธรูปยืนจกรม ตั้งอยู่ข้างทิศตะวันตก เรือนแก้วพระประธาน

พระพุทธรูปทั้งสองพระองค์นี้ ในครั้งแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรด
เกล้าฯ ให้กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรสตรวจดูปางพระพุทธรูปต่างๆ แล้วให้เจ้าพนักงานช่าง
หล่อฯ ขึ้นด้วยทองเหลืองทั้ง ๓๗ ปาง ทองเหลืองเป็นแบบสร้างพระพุทธรูปพระชนมพรรษาประจำ
แผ่นดินเสียสามปาง นอกนั้นยังคงอยู่อีก ๓๔ ปาง ตั้งไว้ในพระอุโบสถในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
ครั้นสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเถลิงถวัลราชสมบัติ ซึ่งพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กะไหล่ทองพระ
ทั้ง ๓๗ องค์นี้ แล้วให้จารึกที่ฐานว่า ทรงพระราชอุทิศถวายสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินในกรุงทวารวดีศรี
อยุธยา ๓๓ องค์ ตั้งแต่สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ อุทอง จนถึงสมเด็จพระบรมราชาเอกที่ศุภนุรักษ์
ราชมนตรี ยกเสียแต่ขุนวรวงษาธิราช เป็นพระเจ้าแผ่นดิน ๓๓ องค์ แลทรงพระราชอุทิศถวายเจ้ากรุง
ธนบุรีอีกองค์ ๑ เป็น ๓๔ คงเหลืออยู่อีก ๓ องค์ คือที่มีพระอาการต้องกันกับพระพุทธรูปพระ
ชนมพรรษาในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงพระราชอุทิศถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสาม

พระองค์ สำหรับการพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ภายหลังจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ให้สร้างหอราชภานุภนุสรเป็นที่ไว้พระพุทธรูปปางต่างๆ ซึ่งทรงพระราชอุทิศถวายสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินกรุงทวารวดี และกรุงธนบุรี ๓๔ องค์ หอราชพงศานุสรไว้พระพุทธรูปซึ่งทรงพระราชอุทิศถวาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสามพระองค์ในบรมราชวงศ์นี้ ตั้งอยู่หลังพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามทั้งสองหอ เชิญพระพุทธรูปทั้ง ๓๗ พระองค์ขึ้นไว้ ณ ตู้นิหอทั้งสองนั้นโดยสมควร ก็แลพระพุทธรูปซึ่งทรงพระราชอุทิศถวายสมเด็จพระศรีสรรเพชญ์ที่ ๕ ปราสาททองนั้น คือ พระปาง เมื่อทรงนั่งลอยถาดมธูปายาศซึ่งนางสุชาดาถวาย เมื่อวันซึ่งจะได้ตรัสรู้ แก่อนุตรสัมโพธิญาณ หน้าตักยาว ๕ นิ้ว ๓ กระเบียด สูง ๑๒ นิ้ว ทั้งถาด จารึกว่า ทรงพระราชอุทิศถวายสมเด็จพระรามาธิบดีปราสาททอง พระนามซึ่งเรียกสมเด็จพระรามธิบดีเบศร์นี้ ตามแบบพงศาวดารเจ้าฟ้าอุทุมพร ซึ่งเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ ๓๒ ในกรุงทวารวดีศรีอยุธยา พระพุทธรูปสำหรับสมเด็จพระรามธิบดีที่สามพระนารายณ์มหาราชนั้นทรงยืนยกพระบาทซ้ายก้าวจกรม พระหัตถ์ทั้งสองปกพระเพลา ฐานกว้าง ๕ นิ้ว ๓ กระเบียด สูง ๑๖ นิ้ว ตั้งแต่ฐานถึงยอดพระรัศมีจารึกว่าทรงพระราชอุทิศถวายสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระพุทธรูปทั้งสองพระองค์นี้เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินขึ้นมาฉลองวัดชุมพลนิกายาราม เมื่อจุลศักราช ๑๒๒๖ ก็ได้เชิญมาตั้งในพระอุโบสถสมโภชบูชาด้วย แล้วเชิญกลับไปกรุงเทพฯ ในครั้งนี้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่าภูมิฐานที่นี้เป็นที่เดิมของพระเจ้าอยู่หัวปราสาททอง จึงได้มาทรงสร้างพระราชนิเวศน์เป็นครั้งแรก สมเด็จพระนารายณ์มหาราชนั้นก็ได้เสด็จมาประทับอยู่ที่นี้แลมีอัครรรยต่าง ๆ เป็นที่ปรากฏพระเกียรติยศในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้ทรงปฏิสังขรณ์พระราชวังขึ้นใหม่ เหมือนหนึ่งเป็นผู้สร้างใหม่ในครั้งหลัง พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินทั้งพระองค์นี้ ควรจะมีสิ่งซึ่งสำหรับระลึกถึงพระเกียรติยศอยู่ในเกาะบางปะอินนี้ จึงทรงเห็นว่าพระพุทธรูปนรินทรายเป็นที่หมายในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ช่างหล่อพระ ๒ ปาง ซึ่งทรงพระราชอุทิศถวายพระเจ้าอยู่หัวปราสาททอง แลสมเด็จพระนารายณ์มหาราชตามขนาดแบบเดิมด้วยทองเหลืองกะไหล่ทองคำเชิญแหขึ้นมาพร้อมด้วยพระพุทธรูปมณฑลธรรโฆภาศแล้วประดิษฐานไว้บนหิ้งข้างเรือนแก้วทั้งขวา ซ้าย ข้างตะวันออกพระพุทธรูปเสด็จนั่งลอยถาดทรงพระราชอุทิศถวายสมเด็จพระศรีสรรเพชญ์ที่ ๕ ราชอิเบศร์ประสาททอง หิ้งข้างตะวันตก พระพุทธรูปเสด็จยกพระบาทก้าวจกรม ทรงพระราชอุทิศถวายสมเด็จพระรามธิบดีที่ ๓ พระนารายณ์มหาราช เพื่อเป็นที่นมัสการของชนทั้งปวง และเป็นทีระลึกพระเกียรติยศของสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินทั้ง ๒ พระองค์นั้นสืบไป พระพุทธรูปทั้งสององค์นี้ ได้ตั้งไว้แต่วันจันทร์เดือน ๔ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีชวด สัมฤทธิศก พระพุทธศก พระพุทธศาสนกาลล่วงแล้ว ๒๔๒๑ พรรษา จุลศักราช ๑๒๔๐

^{๒๕}พระขอฝน พระพุทธรูปลักษณะปางทรงยืน พระหัตถ์ซ้ายยกขึ้นแสดงอาการกวักทำนองขอฝน พระหัตถ์ซ้ายทรงยกขึ้นเสมอสะเอวดูราวคล้ายกับรอน้ำฝน เล่ากันว่าพระปางนี้แรกสร้างใน

^{๒๕}สมชาย พิเศษสุสุนทร, *วัดนิเวศธรรมประวัติ*, (พระนครศรีอยุธยา : โรงพิมพ์เทียนวัฒนา, ๒๕๒๘), หน้า ๒๘.

เมืองคันธาระประเทศอินเดีย ราว พ.ศ.๔๐๐ จึงเรียกพระนามอีกอย่างว่า พระคันธาระ หรือพระคันธารราษฎร์ พระขอฝนนี้ กำหนดสร้างขึ้นเป็นปางหนึ่งของพระพุทธเจ้าโดยกล่าวตามตำนานว่า สมัยพุทธกาลเมื่อพระพุทธองค์ประทับอยู่ที่พระเชตวันวิหาร ในเมืองสาวัตถี ครั้งหนึ่งได้เกิดฝนแล้งอย่างมาก ผู้คนอดอยากขาดน้ำใช้สอยและบริโภค สระใหญ่ ๆ ทุกสระแห้งขอดไปหมด ผู้คนเดือดร้อนในการหาน้ำกินน้ำใช้ พระองค์จึงตรัสเรียกพระอานนท์ให้นำเข้าผ้าชุบสงมาถวาย ทรงเอาชายข้างหนึ่งตวัดพาดพระอังสะ (ป่า) ยกพระหัตถ์ขวาเรียกน้ำฝน ส่วนพระหัตถ์ซ้ายยกขึ้นรองรับทันใดนั้นฝนก็ตั้งเค้าและตกลงมาเป็นอันมากผู้คนและสัตว์ทั้งหลายได้พึ่งพระบารมีรอดตายจากอดน้ำมีสุขสืบมา การที่โปรดเกล้าฯ ให้มีพระขอฝนก็เนื่องโดยที่บริเวณบางปะอินเป็นถิ่นที่ทำนากันเป็นส่วนมาก จึงต้องการฝนตามฤดูกาล ในบางฤดูกาลอาจมีการผันแปรอากาศวิปริตฝนไม่ตกต้องตามฤดู เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ยาก เพื่อเป็นหลักมิ่งขวัญของชาวบางปะอิน จึงโปรดให้สร้างพระขอฝนขึ้น เล่ากันว่า ในบางปีฝนฟ้าไม่ต้องตามฤดูกาลก็โปรดเกล้าฯ ให้ทำพิธีขอฝน มีการทำบุญขอฝนมาแต่ครั้งรัชกาลที่ ๕ แต่ก็มีไม่กี่ครั้งเท่านั้น ในวันทำบุญจะมีพระสงฆ์นั่งสวดเจริญพระพุทธมนต์รอบๆ องค์พระเป็นวงกลม แล้วชาวไร่ชาวนาก็นั่งล้อมรอบนอกอีกชั้นหนึ่ง การสวดขอฝนนั้นประมาณเวลาราว ๑ ชั่วโมง และมักจะปรากฏมีฝนตั้งเค้าและตกลงมาทั่วบริเวณ เป็นท่าชุ่มชื้นร่มเย็นแก่ชาวบางปะอินอย่างมากในครั้งนั้น

เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน พระปริยัติสารสุธี (อเนก มนูญโญ)

พื้นที่บริบทเรื่องที่ใช้ในงานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” คือ พื้นที่ตำบลบ้านเลนและตำบลเชียงรากน้อย ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของ อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อำเภอบางปะอินตั้งขึ้นมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี อยู่ในเขตการปกครองในลักษณะแขวง เรียกว่าแขวงอุไทย ต่อมาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์พระยาชัยวิชิต ได้แบ่งแขวงอุไทยออกเป็น ๒ ส่วน คือ แขวงอุไทยใหญ่ กับแขวงอุไทยน้อย จนถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้เปลี่ยนชื่อเป็น อำเภอพระราชวัง ต่อมาเปลี่ยนเป็น อำเภอบางปะอิน จนถึงปัจจุบัน

ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอบางปะอินตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภพระนครศรีอยุธยาและอำเภออุทัย

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอวังน้อย

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอบางไทร

วัดในอำเภอบางปะอินมี ๓๑ วัด แบ่งเป็น มหานิกาย ๒๙ วัด ธรรมยุต ๒ วัด

ตำบลบ้านเลน มี ๕ วัด ธรรมยุต ๑ วัด

ตำบลตลาดเกรียบ มี ๖ วัด

ตำบลคลองจิก	มี ๕ วัด	
ตำบลขนอนหลวง	มี ๖ วัด	ธรรมยุต ๑ วัด
ตำบลขนอน	มี ๗ วัด	

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง “การบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การบริหารจัดการสอดคล้องกับเรื่องที่ผู้วิจัยทำการศึกษา จึงได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

๒.๕.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์และขอเสนอ ดังนี้

พระมหาธีรพล ธีรปญโญ (สุขแสง) ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการองค์ประกอบของวัดไทยในปัจจุบัน” จากการศึกษาค้นคว้าวิจัยได้ข้อสรุปดังนี้ วัดควรมีการบริหารจัดการในเรื่องต่างๆ ดังนี้ ศาสนสถาน ควรปลูกต้นไม้เพื่อความร่มรื่น, ควรปรับปรุงเป็นสนามกีฬา, ควรจัดทำลานจอดรถ ศาสนวัตถุ ควรจัดสร้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์, ควรมีพิพิธภัณฑ์เพื่อเก็บของเก่าโบราณ ศาสนบุคคล เจ้าอาวาส ควรจบปริญญาตรีเป็นอย่างต่ำ, พระสงฆ์ไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับการเมือง และพระสงฆ์ต้องเป็นผู้นำในการทำพิธีกรรม พิธีกรรม ควรมีการจัดให้สวดภาณยักษ์, ควรมีพิธีการสะเดาะเคราะห์ในโอกาสสำคัญ, พระสงฆ์ต้องเป็นผู้นำในการทำพิธีกรรม การบริการสังคม ควรให้มีพระหมอดูประจำวัด, ควรให้มีพนักงานรักษาความปลอดภัยในวัด, ควรให้มีการเข้าวัดอุ้มงคล^{๒๖}

มนัส ภาคภูมิ และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการบริหารของเจ้าอาวาสทุกรูป มีกระบวนการ “แบบธรรมาธิปไตย” กล่าวคือ เป็นการบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็นในลักษณะการปรึกษาหารือโดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน แบ่งเป็น ๒ ปัจจัย คือ ปัจจัยหลักหรือปัจจัยโดยตรง ประกอบด้วย ความสามารถพิเศษ หรือคุณลักษณะเฉพาะพิเศษของเจ้าอาวาส บุคลิกภาพ/ภาวะผู้นำ เช่น ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์ การปฏิบัติตนในพระธรรมวินัย และกระบวนการบริหารและการทำงานอย่างเป็นระบบ อาทิ การจัดองค์กรการบริหารบุคลากร การติดตามงาน การบริหารการเงิน เป็นต้น และปัจจัยเสริมคือ ปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนได้แก่ สภาพแวดล้อมทำเลที่ตั้งบรรยากาศ

^{๒๖}พระมหาธีรพล ธีรปญโญ (สุขแสง), “การบริหารจัดการองค์ประกอบของวัดไทยในปัจจุบัน”, *วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล ๒๕๔๑), หน้า ๑๕.

ในวัดและการที่วัดมีลักษณะพิเศษเฉพาะเช่น เป็นโบราณสถานมีโบราณวัตถุทางศิลปวัฒนธรรม และอื่น ๆ^{๒๗}

พระปลัดเกียรติศักดิ์ ตนตริโร (สินทวีวรกุล) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่” ผลวิจัยพบว่า การสาธารณูปการเป็นงานที่ละเอียดอ่อนเป็นตัวหลักของการคณะสงฆ์ เป็นงานระดับท้องถิ่นและการพระศาสนา เป็นงานที่ให้ความสำคัญแก่เจ้าอาวาสและเห็นผลงานของเจ้าอาวาสได้เร็ว แต่มักจะก่อปัญหา เช่น บางแห่งเกิดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านจนลูกกลมใหญ่โต ก็เพราะสาธารณูปการเป็นเหตุ หากเจ้าคณะได้ช่วยชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าอาวาส สร้างสมัคคีธรรมสามัคคีระหว่างบ้านกับวัด ความขัดแย้งจะลดน้อยลง และนอกจากนั้น พระสังฆาธิการยังมีบทบาทในการดูแลซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดที่ชำรุดทรุดโทรม^{๒๘}

มาณี ไชยธีรานูวัฒน์ศิริ ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์เกี่ยวกับทัศนคติของพระสงฆ์ที่ชาวพุทธให้ความเคารพศรัทธา และความนิยมของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทของพระสงฆ์” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทด้านการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยการร่วมโครงการพัฒนาชุมชนกับองค์กรต่าง ๆ และชาวบ้านใช้วิธีการด้านการสงเคราะห์วัตถุสิ่งของ ใช้อย่างสร้างสรรค์ไม่ทำลายผู้อื่น บทบาทด้านการพัฒนาวัด การพัฒนาสิ่งก่อสร้างเพื่อให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เป็นต้นว่าจัดห้องสมุดให้ทั้งพระสงฆ์และประชาชนทั่วไปได้เข้าไปอ่านหนังสือ รวมทั้งดูแลบริเวณวัดให้สะอาดร่มรื่นเป็นธรรมชาติ^{๒๙}

ปกรณ์ ตันสกุล ได้ศึกษาเรื่อง “เรื่องการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่าง” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาวัดเป็นการปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้วัดมีความเจริญรุ่งเรือง และเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน เน้นการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องในวัด รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานกิจการพระศาสนาในวัดให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสมบูรณ์ การพัฒนาวัด มุ่งเน้นให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นแหล่งอารยธรรม อันเจริญรุ่งเรือง มีศาสนวัตถุ ศาสนสถานอันเป็นเครื่องหมายแห่งศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม มีการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อย่างหลากหลายทั้งในด้านศาสนพิธี การให้การศึกษา การเผยแผ่ และการสาธารณสงเคราะห์ เพื่อให้พระศาสนา สร้างความสงบสุขแก่สังคมไทยได้อย่างแท้จริง^{๓๐}

^{๒๗}มนัส ภาคภูมิ และคณะ, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ก.

^{๒๘}พระปลัดเกียรติศักดิ์ ตนตริโร (สินทวีวรกุล), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๒๕๔๘).

^{๒๙}มาณี ไชยธีรานูวัฒน์ศิริ, “บทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์เกี่ยวกับทัศนคติของพระสงฆ์ที่ชาวพุทธให้ความเคารพศรัทธา และความนิยมของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทของพระสงฆ์”, รายงานวิจัย, (นครปฐม : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐), หน้า ๑๕.

^{๓๐}ปกรณ์ ตันสกุล, “การศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่าง”, วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ๒๕๔๖).

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ สามารถสรุปได้ว่า กระบวนการในการบริหารจัดการ งานต่างๆ จะมีภารกิจที่สำคัญๆ และเป็นหลักที่ใช้สำหรับการบริหารการจัดการ คล้ายกันอยู่หลายประเด็น ไม่ว่าจะเป็นงานด้านอนุรักษ์ หรืองานด้านสาธารณูปการ ได้แก่ การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ การบริหารจัดการงบประมาณ รวมไปถึงการที่จะบริหารงานให้มีประสิทธิภาพต้องเข้าใจในระบบโครงสร้างการบริหารจัดการงานต่างๆ ตลอดจนถึงปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานด้วย ดังนั้นผู้ทำการศึกษาวิจัยจึงได้นำเอาแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ของท่านผู้รู้ทั้งหลายที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นนั้นนำมาเป็นแนวคิดในการศึกษาค้นคว้าวิจัยในครั้งนี้ด้วย

ตารางที่ ๒.๔ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

นักวิจัย	ผลการวิจัย
พระมหาธีรพล ธีรบุญ (สุขแสง), (๒๕๔๑, หน้า ๒๗.)	วัด ควรปรับปรุงเป็นสนามกีฬา,ควรจัดทำลานจอดรถ ศาสนวัตถุ ควรจัดสร้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์,ควรมีพิพิธภัณฑ์เพื่อเก็บของเก่าโบราณ
มนัส ภาคภูมิ และคณะ, (๒๕๔๐.)	กระบวนการบริหารของเจ้าอาวาสทุกรูปมีกระบวนการ "แบบธรรมาธิปไตย" กล่าวคือ เป็นการบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็น
พระปลัดเกียรติศักดิ์ ตนตรีโร, (๒๕๔๘, หน้า ๘๗.)	การสาธารณูปการเป็นงานที่ละเอียดอ่อน เป็นตัวหลักของการคณะสงฆ์ เป็นงานระดับท้องถิ่นและการพระศาสนา เป็นงานที่ให้ความสำคัญแก่เจ้าอาวาสและเห็นผลงานของเจ้าอาวาสได้เร็ว แต่มักจะก่อปัญหา
มาณี ไชยธีรานุกุลศิริ, (๒๕๔๐.)	บทบาทด้านการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยการร่วมโครงการพัฒนาชุมชนกับองค์กรต่าง ๆ และชาวบ้าน ใช้วิธีการด้านการสงเคราะห์วัตถุสิ่งของใช้ของใช้สร้างสรรคไม่ทำลายผู้อื่น

ตารางที่ ๒.๔ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
ปกรณัม ต้นสกุล, (๒๕๔๖, หน้า ๕๒.)	การพัฒนาวัดเป็นการปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้วัดมีความเจริญรุ่งเรืองและเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน เน้นการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องในวัด รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานกิจการพระศาสนาในวัดให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสมบูรณ์ การพัฒนาวัด มุ่งเน้นให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นแหล่งอารยธรรม อันเจริญรุ่งเรือง มีศาสนวัตถุ ศาสนสถานอันเป็นเครื่องหมายแห่งศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม

๒.๔.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ และขอแนะนำเสนอ ดังนี้

สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ ได้ศึกษาเรื่อง “เรื่องปัญหาการอนุรักษ์โบราณสถานและวัดในจังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า การอนุรักษ์ที่ดำเนินการบนพื้นฐานแนวคิดจากตะวันตกในปัจจุบัน สามารถรักษารูปแบบศิลปกรรม สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุไว้ได้ แต่ยังขาดข้อมูลในด้านภูมิปัญญา ความรู้วัสดุและมีมือช่าง การอนุรักษ์ที่ผ่านมาจึงทำได้เพียง แค่นำด้านวัตถุหรือรูปธรรม ทำให้ปรากฏเป็นซากโบราณสถานที่ไร้ชีวิตและปราศจากการใช้สอย การอนุรักษ์โบราณสถานและวัดจะมีธรรมชาติที่แตกต่างกันไปตามกาล และเทศะ ซึ่งขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของปัญหาหลักๆ คือ ตัวโบราณสถาน ต่างๆ เองอยู่ในสภาพอย่างไร ขำรุดหักพังมากน้อยอย่างไร มีประวัติและความสำคัญทางการศึกษาหรือไม่เพียงไร ได้รับการขึ้นทะเบียนโบราณสถานหรือไม่ วัสดุและโครงสร้างของตัวโบราณสถานเป็นปัจจัยในการกำหนดแนวทางในการบูรณะ ซึ่งจะสัมพันธ์กับองค์ประกอบที่สองคือหลักการหรือปรัชญาของการบูรณะว่าจะใช้แนวทางการอนุรักษ์เพื่อรักษาหลักฐาน หรือใช้วิธีปฏิสังขรณ์ให้คืนรูปดั้งเดิม หรืออาจจะมีวิธีพบกันครึ่งทาง คำตอบนี้อาจเป็นสิบ แต่ที่สำคัญคือทุกคำตอบจะแตกต่างกันไป ตัวแปรที่สำคัญอีกประการคือคนที่เกี่ยวข้อง ทั้งฝ่ายพระสงฆ์ ศรัทธาชาวบ้าน นักวิชาการ นักอนุรักษ์ นักพัฒนา นักทำโครงการ ทั้งฝ่ายท้องถิ่นและส่วนกลาง และฝ่ายราชการที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบ ซึ่งมักมีภูมิหลักและแนวคิดคำนึงถึงการอนุรักษ์โบราณสถานที่แตกต่างกันไป^{๓๑}

^{๓๑}สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, “ปัญหาการอนุรักษ์โบราณสถานและวัดในจังหวัดเชียงใหม่”, รายงานการวิจัย, (เชียงใหม่ : คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๙), หน้า ๔๗.

นิรันดร์ กลิ่นจันทร์ และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษาศาสนสถานที่สำคัญต่อการอนุรักษ์ การท่องเที่ยวของวัดในกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ๑. ศาสนสถานที่สำคัญของวัดที่เป็น แหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมีองค์ประกอบสำคัญ คือ วัดทั้ง ๔๐ แห่ง มีศาสน สถานสำคัญ คือ พระพุทธรูป พระอุโบสถ เจดีย์ พระปรางค์ พระวิหารหลวง ความสำคัญของศาสน สถานคือ เป็นวัดอุทธรณ์ที่แสดงสัญลักษณ์ทางศาสนาและพระรัตนตรัย เช่น พระพุทธรูปแสดง สัญลักษณ์ถึงพระพุทธเจ้า พระอุโบสถเป็นที่ประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ เจดีย์ พระปรางค์เป็นที่ประดิษฐานของพระบรมสารีริกธาตุพระพุทธเจ้า พระวิหาร มักเป็น สถาปัตยกรรม และภาพจิตรกรรมอันแสดงถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ความสำคัญของศาสนสถานสิ่งแรก คือ เป็นสิ่งก่อสร้างที่เกิดจากแรงศรัทธาทางพระพุทธศาสนาและเป็นสิ่งที่พระพุทธศาสนิกชนยึดถือ ทางด้านจิตใจและยึดถือเพื่อประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

๒. ประวัติและความสำคัญของศาสนสถานมีความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งยึดเหนี่ยว ทางด้านจิตใจ ศาสนสถาน ดังกล่าวยังมีความสำคัญในแง่เป็นสิ่งแสดงถึงความศรัทธา แสดง ประวัติศาสตร์และบริบทความเชื่อของคนในช่วงเวลาของการสร้างศาสนสถาน ด้วย นักท่องเที่ยวชาว ไทยจะเข้ามาทัศนศึกษา เพื่อเป้าหมายทางศาสนา ส่วนนักท่องเที่ยวต่างประเทศจะเข้ามาทัศนศึกษา เพื่อแสวงหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและความเชื่อของคนไทยในอดีตและคนไทยใน ปัจจุบัน ซึ่งศาสนสถานจะสะท้อนมิติทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของคนไทยได้อย่างดี จะเห็น ได้ว่าศาสนสถานที่กำลังข้างต้น แต่ละประเภทก็จะมีองค์ประกอบที่แสดงให้เห็นมิติทางด้าน ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม สังคมได้อย่างดี เช่น พระอุโบสถและพระวิหารหลวงจะแสดงสถาปัตยกรรม การออกแบบตามแบบแผนสกุลช่างของแต่ละยุค และยังเป็นທີ່ประดิษฐานพระพุทธรูป แสดงภาพ จิตรกรรม ภาพจิตรกรรมที่ปรากฏในพระอุโบสถ และพระวิหารหลวงจะแสดงอดีตพุทธ ประวัติ พระพุทธเจ้าและชาดก ซึ่งแสดงหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ใช้เป็นหลักยึดถือร่วมกัน ภาพจิตรกรรมนี้ในแต่ละสมัยจะมีภาพที่แสดงแตกต่างกัน ภาพเดียวกันในแต่ละยุคก็จะวาดต่างกัน สิ่ง เหล่านี้จะสะท้อนมิติทางความเชื่อและวัฒนธรรมของผู้สร้างได้ นักท่องเที่ยวเข้ามาทัศนศึกษาจะเข้าใจ สังคมไทยได้อย่างดี

๓. การบริหารการอนุรักษ์ศาสนสถานและการท่องเที่ยว มีความสำคัญอย่างน้อย ๒ ประการข้างต้น การให้ศาสนสถานดำรงอยู่ได้อย่างยาวนานขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของผู้มี หน้าที่รับผิดชอบ จากการศึกษาผู้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้า อาวาส ซึ่งการบริหารจัดการของผู้รับผิดชอบจะแตกต่างกันตามลักษณะความสำคัญของวัด และ จำนวนนักท่องเที่ยวเข้าไปทัศนศึกษาจำนวนมากที่สุดคือ วัดพระศรีรัตนศาสดารามและวัดพระเชตุ พนวิมลมังคลาราม จะมีการบริหารการจัดการสมัยใหม่ กล่าวคือ มีจำนวนผู้ดูแลที่เป็นฆราวาสจำนวน มากโดยแบ่งหน้าที่กันทำ ในด้านการศึกษาความสะอาด ความปลอดภัยในทรัพย์สิน และวัดยังเกี่ยวข้องกับ หน่วยงานรัฐเข้ามาดูแลบูรณะร่วมกัน ส่วนวัดที่มีนักท่องเที่ยวค่อนข้างน้อยยังมีการบริหารจัดการ โดยเจ้าอาวาสผู้ช่วยเจ้าอาวาสและมอบหมายให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งดูแล อย่างไรก็ตาม ภาพรวมของ การศึกษาชุมชนมีส่วนเข้ามาดูแลค่อนข้างไม่มากนัก

ข้อเสนอแนะ ควรจัดรักษาวัดให้สะอาดร่มรื่น เป็นที่ร่มเย็นแห่งจิตใจและเป็นที่ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศาสนสถาน และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชาติแก่ประชาชนทั่วไป และสิ่งสำคัญควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาศาสนสถานที่สำคัญ^{๓๒}

พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส (เฉยประทุม) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า ๑. องค์ประกอบรูปแบบการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ในการอนุรักษ์โบราณสถาน กรมศิลปากรเป็นหน่วยงานในการกำหนดกรอบและวิธีการ หรือแนวทางในการดำเนินการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างชัดเจน เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินการของทุกฝ่ายซึ่งต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัติของกรมศิลปากรในการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดได้มีการสำรวจโบราณสถานอย่างเป็นระบบ มีการบันทึกที่มา รูปพรรณสัณฐาน เพื่อให้การสำรวจโบราณสถานเป็นไปอย่างมีมาตรฐานเดียวกัน ๒. สภาพทั่วไปและปัญหาการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ๑) ด้านการดูแลรักษา มีการดำเนินการรักษาทำความสะอาดโดยรอบโบราณสถานภายในวัดเป็นประจำ ตรวจสอบความเสียหายและความเสื่อมโทรมของโบราณสถานในวัดอย่างต่อเนื่อง ๒) ด้านการปกป้องคุ้มครอง มีการป้องกัน สำรวจไม่ให้มีสิ่งบดบังทัศนียภาพของโบราณสถาน และ มีการป้องกันไม่ให้มีการบุกรุกทำลายหรือขุดหาโบราณวัตถุในเขตโบราณสถาน ๓) ด้านการเสริมความมั่นคง พิจารณาถึงคุณค่าโบราณสถานไม่ให้เสื่อมลง ซ่อมแซมโบราณสถานส่วนที่ชำรุด ให้เลือกวัสดุที่เหมาะสมและปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ และ ๔) ด้านการใช้ประโยชน์ มีการเปิดเป็นสถานที่เพื่อบริการค้นคว้าวิจัยวัดที่มีโบราณสถาน วัดมีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนในเชิงวิชาการทางด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีและการอนุรักษ์เบื้องต้นของโบราณสถานนั้น รวมถึงมีการจัดการเผยแพร่เอกสารประชาสัมพันธ์การส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานแก่พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนและการใช้ประโยชน์โบราณสถานต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะมีต่อโบราณสถาน มีการกำหนดพื้นที่ใช้ประโยชน์ให้ชัดเจน และไม่เปลี่ยนแปลงรูปแบบของโบราณสถาน^{๓๓}

เอกพงศ์ สุวรรณเกษร์ ได้ศึกษาเรื่อง “เรื่องสารสนเทศทางภูมิศาสตร์กับโบราณสถานที่ยังไม่ขึ้นทะเบียนในจังหวัดนครปฐม” ผลการศึกษาพบว่า จากการสำรวจข้อมูลภาคสนามได้ข้อมูลทั้งที่เป็นพิกัดทางภูมิศาสตร์ของโบราณสถานที่ยังไม่ขึ้นทะเบียน ประวัติ และภาพถ่ายของโบราณสถานในมุมต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาจัดระเบียบและเชื่อมโยงเข้ากับแผนที่ฐานของจังหวัดนครปฐม ทำให้สามารถแสดงข้อมูลทั้งหมดในรูปแบบของเว็บเพจได้ ทำให้ผู้สืบค้นข้อมูลสามารถเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้จากหน้าจอแรก ซึ่งเป็นแผนที่นำเข้าสู่ข้อมูลรายละเอียดด้านต่างๆ ของโบราณสถาน ตลอดจนสามารถชมภาพถ่ายของโบราณสถานนั้นๆ ได้ และยังสามารถที่จะทำสำเนาและข้อมูลและภาพ หรือพิมพ์ข้อมูลและภาพในส่วนที่ผู้ใช้ต้องการใช้งานได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว โดยไม่จำเป็นต้องใช้วิธีถ่ายเอกสาร ผลการดำเนินการในเบื้องต้นนี้แสดงให้เห็นว่าการนำเอาเทคโนโลยี

^{๓๒}นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์ และคณะ, “ศึกษาศาสนสถานที่สำคัญต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวของวัดในกรุงเทพมหานคร”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๐.

^{๓๓} พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส (เฉยประทุม), “การพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

สารสนเทศ มาประยุกต์ใช้กับการสำรวจและนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับโบราณสถานเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ทั้งในแง่ของการจัดการข้อมูลที่ได้จากการสำรวจอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้สามารถนำเสนอข้อมูลแก่ผู้ใช้ได้อย่างสะดวกและครบถ้วน ผู้วิจัยจึงเห็นว่าผลการวิจัยเบื้องต้นนี้น่าจะเป็นแนวทางให้การดำเนินงานในลักษณะเดียวกันได้ต่อไปในอนาคต^{๓๔}

สาธิต กฤตลักษณ์ ได้ทำการศึกษาวิจัย “เรื่องการศึกษารูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาโบราณสถาน ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน” ผลการศึกษาพบว่า เครื่องมือที่มีส่วนช่วยให้การอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาโบราณสถานในชุมชนประสบความสำเร็จ คือ ประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในชุมชน ครู นักเรียน พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านหน่วยงานราชการในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล องค์การเอกชนที่มีความสนใจทางด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน รูปแบบการอนุรักษ์โบราณสถาน คือ การบำรุงรักษาให้โบราณสถานคงสภาพเดิม ให้มากที่สุดโดยคนในชุมชน ด้วยความสมัครใจ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ทิ้งสิ่งแวดล้อม ไม่ขัดต่อการดำรงชีวิต หาพันธมิตรช่วยทำ ด้วยวิธีการที่ไม่ยุ่งยาก ทำได้ทุกวัน เช่น การทำความสะอาด ฝ้าระวังรักษา และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับโบราณสถานให้กับชุมชน รูปแบบการฟื้นฟูโบราณสถาน คือ ใช้วัฒนธรรมพื้นบ้าน จัดงานประเพณีเพื่อสร้างความสำคัญให้แก่โบราณสถาน เพื่อให้โบราณสถานอยู่ในจิตใจของคนในชุมชน รูปแบบการพัฒนาโบราณสถาน^{๓๕}

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการอนุรักษ์ จากการบททวนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าการอนุรักษ์จะต้องมีผู้นำ และให้ความรู้ต่างๆ มีกระบวนการขั้นตอนของการอนุรักษ์ ให้ถูกต้อง ชัดเจน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการอนุรักษ์ ดังนั้นผู้ทำการศึกษาวิจัยจึงได้นำเอาแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ของท่านผู้รู้ทั้งหลายที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นนั้นนำมาเป็นแนวคิดในการศึกษาค้นคว้าวิจัยในครั้งนี้ด้วย

ตารางที่ ๒.๕ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์

นักวิจัย	ผลการวิจัย
สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, (๒๕๓๙)	การอนุรักษ์ที่ดำเนินการบนพื้นฐานแนวคิดจากตะวันตกในปัจจุบัน สามารถรักษารูปแบบศิลปกรรม สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุไว้ได้ แต่ยังขาดข้อมูลในด้านภูมิปัญญา ความรู้วัสดุและฝีมือช่าง การอนุรักษ์ที่ผ่านมาจึงทำได้เพียง แค่นำด้านวัตถุหรือรูปธรรม การอนุรักษ์โบราณสถานและวัดจะมีธรรมชาติที่แตกต่างกันไปตามกาล และเทศะ ซึ่งขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของปัญหาหลัก ๆ

^{๓๔}เอกพงศ์ สุวรรณเกษร์, “สารสนเทศทางภูมิศาสตร์กับโบราณสถานที่ยังไม่ขึ้นทะเบียนในจังหวัดนครปฐม”, รายงานการวิจัย, (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), ๒๕๕๖), หน้า ๓๑.

^{๓๕}สาธิต กฤตลักษณ์, “การศึกษารูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาโบราณสถานในเขตทุ่งกุลาร้องไห้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑).

ตารางที่ ๒.๕ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์ และคณะ, (๒๕๕๓)	ศาสนสถานที่สำคัญของวัดที่เป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมีองค์ประกอบสำคัญ คือ วัดทั้ง ๔๐ แห่ง มีศาสนสถานสำคัญ คือ พระพุทธรูป พระอุโบสถ เจดีย์ พระปรางค์ พระวิหารหลวง ความสำคัญของศาสนสถานคือ เป็นวัดพุทธธรรมที่แสดงสัญลักษณ์ทางศาสนาและพระรัตนตรัย
พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส (เฉยประทุม), (๒๕๕๓)	องค์ประกอบรูปแบบการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ในการอนุรักษ์โบราณสถาน กรมศิลปากรเป็นหน่วยงานในการกำหนดกรอบและวิธีการ หรือแนวทางในการดำเนินการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างชัดเจน เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินการของทุกฝ่าย ซึ่งต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัติของกรมศิลปากรในการอนุรักษ์โบราณสถานของวัด ได้มีการสำรวจโบราณสถานอย่างเป็นระบบ
เอกพงศ์ สุวรรณเกษร์, (๒๕๔๖)	ข้อมูลภาคสนาม ได้ข้อมูลทั้งที่เป็นพิกัดทางภูมิศาสตร์ของโบราณสถานที่ยังไม่ขึ้นทะเบียน ประวัติ และภาพถ่ายของโบราณสถานในมุมต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาจัดระเบียบและเชื่อมโยงเข้ากับแผนที่ฐานของจังหวัดนครปฐม ทำให้สามารถแสดงข้อมูลทั้งหมดในรูปของเว็บเพจได้ ทำให้ผู้สืบค้นข้อมูลสามารถเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้จากหน้าจอแรก ซึ่งเป็นแผนที่นำไปสู่ข้อมูลรายละเอียดด้านต่างๆ ของโบราณสถานตลอดจนสามารถชมภาพถ่ายของโบราณสถานนั้นๆ ได้
สาธิต กฤตตาลักษณ์, (๒๕๕๑)	แนวทางการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังในโบสถ์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควรมีวิธีการหรือการดำเนินการดังนี้คือ ควรมีผู้เชี่ยวชาญจากกรมศิลปากรมาดำเนินการดูแลซ่อมแซมอย่างสม่ำเสมอ นอกจากการอนุรักษ์โดยชุมชนและหน่วยงานราชการร่วมมือกันแล้ว ยังควรพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน และเป็นแหล่งโบราณคดี โดยให้หน่วยงานในท้องถิ่นหรือทางอำเภอรับผิดชอบโดยตรง รวมทั้งควรทำการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลทางสื่อที่หลากหลายด้วย

๒.๔.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประติมากรรม

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประติมากรรมและขอเสนอแนะดังนี้

ศิรินิตย์ ตีรุจิเจริญ ได้ทำวิจัยเรื่อง “แม่ธรณีในงานประติมากรรม” ผลการวิจัยพบว่าการสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมชุดแม่ธรณีในงานประติมากรรมนี้ได้สร้างสรรค์จากแรงบันดาลใจที่มาจากธรรมชาติ ดิน น้ำ อากาศ ต้นไม้ ลำธาร และรูปทรงของมนุษย์เพศหญิง โดยใช้สัญลักษณ์ทั้งสองสิ่งมารวบรวม (Cohesion) คลี่คลาย (Develop) เปลี่ยนแปลง (Gradation) กลมกลืน (Harmony) ขัดแย้ง (Contrast) และเน้น (Emphasis) โดยมีขบวนการเหล่านี้ เป็นกลไกในการสร้างสรรค์เพื่อสร้างความสมบูรณ์ของจินตภาพและนำเสนอความงดงามด้านสุนทรียภาพของชิ้นงาน โดยมีเนื้อหาสาระและความหมายที่เกี่ยวข้องกับอุดมคติ ความเชื่อ ความสัมพันธ์ และความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติรูปแบบการสร้างสรรคผลงาน เป็นการสร้างผลงานประติมากรรมกึ่งเหมือนจริง (Sami Abstract) และลักษณะนามธรรม (Abstract) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการที่สำคัญในการค้นคว้า เพื่อนำเสนอและสื่อถึงอารมณ์ความรู้สึก ความงดงาม ความหมายได้ลุ่มลึกชัดเจนบริสุทธิ์ที่สุด โดยผ่านรูปทรงของประติมากรรมในเทคนิคแกะสลักหินทรายสีเขียวและหินแกรนิตสีขาว การสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรม การค้นคว้า ค้นหาและตั้งสมมุติฐานตลอดจนการวางแผน การสเก็ตซ์ และการปรับเปลี่ยนข้อต่อ ข้อผิดพลาดต่าง ๆ เป็นเรื่องสำคัญต่อการสร้างสรรค์การสร้างสรรคผลงานประติมากรรมชุดนี้ มุ่งเน้นการค้นหาแนวทางการคิด ความสมบูรณ์เชิงอุดมคติ การค้นหารูปแบบที่สัมพันธ์กับแนวคิด ตลอดจนเทคนิค วิธีการที่สามารถถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึกสะท้อนใจตรงตามเป้าหมายที่ตั้งสมมุติฐานไว้แต่ต้น การวางแผนทุกๆ ขั้นตอนอย่างละเอียดเป็นเรื่องสำคัญ ตลอดจนการได้รับคำแนะนำ ปรับเปลี่ยน แก้ไข ปรับปรุง เป็น สิ่งที่จะช่วยให้การพัฒนาผลงานมีทิศทางที่ประสบผลสำเร็จมากขึ้น^{๓๖}

สุพจน์ ชิวพัฒนานุกูล ได้ทำวิจัยเรื่อง “การเมืองในประติมากรรมปูนปั้นในวัด” ผลการวิจัยพบว่า ผลงานประติมากรรมปูนปั้นล้อการเมืองและสังคม เป็นแนวความคิดที่ศิลปินปูนปั้นได้นำเสนอผลงานศิลปะเชิงวิพากษ์ล้อการเมือง โดยภาพที่ปั้นออกมาได้สะท้อนให้เห็นถึงความสนใจในทางการเมืองของศิลปิน ทำให้มีข้อสังเกตว่าตัวศิลปินเองก็เป็นผู้ที่เล่นการเมืองเช่นกัน และแสดงออกโดยสื่อผ่านออกมาทางผลงานประติมากรรมปูนปั้น ซึ่งงานดังกล่าว จัดอยู่ในศิลปะประเภทสังคมนิยม นั้นหมายความว่า งานดังกล่าวจัดได้ว่า เป็นศิลปะเพื่อสังคม, เพื่อประชาชนตามปกติแล้วทุกสังคมย่อมมีระเบียบแบบแผน หรือกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่เรียกว่าบรรทัดฐานทางสังคมวางเอาไว้ให้คนในสังคมนั้นถือปฏิบัติ ตาม ดังนั้น พฤติกรรมที่แสดงออกจึงมีลักษณะเป็นไปตามแบบแผนของสังคมนั้น ๆ แต่ เมื่อบุคคลบางกลุ่มนั้นเกิดความตึงเครียดและความกังวลในแบบแผนที่สังคมกำหนดให้ ก็หาทางแสดงออก (หลังจากที่ถูกเก็บกดไว้จากแบบแผน) ในรูปของสัญลักษณ์ (symbol) เพื่อผ่อนคลายอารมณ์เครียดจากการถูกกำหนดให้ปฏิบัติตามแบบแผน เราจึงมักพบการ ล้อเลียนได้ในสังคมโดยเฉพาะสังคมประชาธิปไตยแบบเสรี และเรื่องที่น่ามาล้อเลียนมัก เป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนา, การเมือง, บุคคล ในตำแหน่งหน้าที่การงานต่างๆ และสำหรับ ผลงานที่ศิลปินได้ถ่ายทอดออกมานั้น

^{๓๖}ศิรินิตย์ ตีรุจิเจริญ, “แม่ธรณีในงานประติมากรรม”, วิทยานิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาประติมากรรม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๔).

ได้แสดงออกมาในลักษณะวิพากษ์ บทบาทของผู้นำทางการเมือง, การแก้ปัญหาของผู้นำทางการเมือง ว่ามีลักษณะเช่นไร มีผลกระทบ อย่างไร ตลอดจนการวิจารณ์การปฏิบัติหน้าที่ พลวัตที่ที่เกิดขึ้น โดยได้พิจารณาบุคคลที่มีความโดดเด่นในทางสังคมการเมืองเป็นสำคัญ^{๓๗}

วาริน สุขเอี่ยม ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาศิลปกรรมของวัดศาลापูน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า เมื่อทำการศึกษารูปแบบและอายุสมัยของงานศิลปกรรมภายในวัดศาลापูน และได้ข้อสรุปข้างต้นมาแล้วนั้น สังเกตเห็นว่ารูปแบบของงานศิลปกรรมที่ปรากฏภายในวัดนั้น ล้วนมีรูปแบบที่สัมพันธ์กับงานศิลปกรรมชนิดเดียวกันที่ปรากฏอยู่ในวัดที่ตั้งอยู่ โดยรอบโดยงานศิลปกรรมที่สร้างขึ้นในสมัยเดียวกัน ไม่ว่าจะปรากฏอยู่ที่ใดย่อมมี รูปแบบหรือลักษณะอย่างเดียวกันเนื่องจากมีค่านิยมที่เหมือนกัน ซึ่งสามารถนำไปสู่การ กำหนดอายุสมัยของงานศิลปกรรมที่ปรากฏภายในวัด รวมไปถึงทราบอายุสมัยแรกสร้างวัดได้ด้วย โดยตั้งแต่สมัยแรกสร้างจนกระทั่งถึงปัจจุบันวัดแห่งนี้ได้รับการทำนุบำรุง และบูรณะซ่อมแซมอยู่เรื่อยมา เนื่องด้วยพื้นที่ที่ตั้งของวัดนั้นอยู่ท่ามกลางชุมชนที่มีผู้คนอาศัยอยู่ ทำให้วัดแห่งนี้ได้รับการดูแลเนื่องจากเป็นสถานที่สำคัญ ที่ใช้เป็นศูนย์รวมการประกอบกิจกรรมทางศาสนาประจำชุมชน ซึ่งผลสรุปของงานวิจัยเล่มนี้จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์กับโบราณสถานแห่งอื่นๆ ที่ยังไม่มีข้อมูลอายุสมัยที่แน่ชัดได้ในอนาคต^{๓๘}

ดวงกมล บุญแก้วสุข ได้ทำวิจัยเรื่อง “ศิลปะสกุลช่างเพชรบุรี : งานปูนปั้นปัจจุบันย้อนอดีต” ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาที่ผ่านมาเกี่ยวกับศิลปะสกุลช่างเพชรบุรี โดยเน้นศึกษาถึงงานศิลปะปูนปั้นนั้น สามารถแบ่งกลุ่มงานปูนปั้นสกุลช่างเพชรบุรีได้ ๓ กลุ่ม คือ

๑. ประเด็นการศึกษาเพื่อมุ่งเน้นพัฒนาการทางทางด้านรูปแบบ และการกำหนดอายุ ลวดลายปูนปั้น โดยเน้นกลุ่มงานปูนปั้นประดับอาคารสมัยอยุธยาตอนปลาย และงานปูนปั้นแบบประเพณี สมัยรัตนโกสินทร์ ก่อน พ.ศ. ๒๕๒๕

๒. ประเด็นการศึกษาเพื่อวิเคราะห์แนวความคิด และกระบวนการสร้างผลงานปูนปั้นสกุลช่างเพชรบุรี ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๑ ในผลงานของนายพิน อินฟ้าแสง และช่างยุคปัจจุบัน เป็นรายบุคคล โดยเน้นศึกษาแนวความคิด เนื้อหา และรูปแบบในการสร้างสรรค์เชิงปัจเจกบุคคล ตลอดจนเอกลักษณ์ร่วมกันบางประการ

๓. ประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับสังคมช่าง บทบาทการดำรงอยู่ของงานปูนปั้นสกุลช่างเพชรบุรียุคปัจจุบัน และแนวทางการอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาตามหลักวิถีวิจัยตามศาสตร์ของผู้ศึกษา โดยผลงานกลุ่มนี้ปรากฏการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจของช่าง ต่อการดำรงอาชีพ และการสร้างงานปูนปั้นค่อนข้างละเอียด

^{๓๗} สุพจน์ ชิวพัฒนานุกุล, “การเมืองในประติมากรรมปูนปั้นในวัด”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒).

^{๓๘} วาริน สุขเอี่ยม “การศึกษาศิลปกรรมของวัดศาลापูน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๙).

งานปูนปั้นสกุลช่างเพชรบุรียุคปัจจุบันที่ผ่านมามีส่วนใหญ่นำมาเน้นการเก็บ ข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสังคมศาสตร์ มานุษยวิทยา และการวิเคราะห์รูปแบบทาง ศิลปกรรม แต่ยังคงขาดการวิเคราะห์ตรวจสอบหลักฐานทั้งสองร่วมกัน โดยเฉพาะกลุ่มตัวอย่าง ผลงานที่ใช้ในการศึกษาทางด้านรูปแบบงานศิลปกรรมส่วนใหญ่ มีวัตถุประสงค์เฉพาะจำกัดอยู่ในกลุ่มงานปูนปั้นสมัยอยุธยาตอนปลาย และกลุ่มงานปูนปั้นสมัยรัตนโกสินทร์ก่อน พ.ศ. ๒๔๖๐ ซึ่งปรากฏหลักฐานค่อนข้างน้อย และเน้นศึกษาเชิงปัจเจกช่างในผลงานตั้งแต่ราชวราชกาล พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ เป็นต้นมา ดังนั้นจึงไม่ปรากฏ การวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ด้านแนวความคิด และการแสดงออกของผลงานกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันอย่างชัดเจน รวมถึงขาดการเทียบเคียงกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในงานช่างสกุลช่างเพชรบุรีแขนงอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กันมาก่อน^{๓๙}

พระครูอนุกษัตริย์บุรณันท์ (บุญชื่น กนตธมโม) ได้ทำวิจัยเรื่อง “ศึกษากระบวนการอนุรักษพุทธรูปประติมากรรมหินทราย : กรณีศึกษาพิพิธภัณฑสถานเวียงพยาว(วัดลี)” ผลการวิจัยพบว่า ประติมากรรมหินทรายหินทราย มี ๓ ประเภท คือ ๑) ประติมากรรม แบบนูนต่ำ (Bas Relief) เป็นรูปที่นูนขึ้นมาจากพื้นหรือมีพื้นหลัง รองรับ มองเห็นได้ชัดเจนเพียง ด้านเดียว คือ ด้านหน้ามีความสูงจากพื้นไม่ถึงครึ่งหนึ่งของรูปจริง ได้แก่ รูปนูนแบบเหรียญ รูปนูน ที่ใช้ประดับตกแต่งภาชนะหรือประดับตกแต่งอาคารทางสถาปัตยกรรม โบสถ์ วิหารต่างๆ พระเครื่องบางชนิด ๒) ประติมากรรมแบบนูนสูง (High Relief) เป็นรูปต่างๆ ในลักษณะเช่นเดียวกับ แบบนูนต่ำ แต่มีความสูงจากพื้นตั้งแต่ครึ่งหนึ่งของรูปจริงขึ้นไป ทำให้เห็นลวดลายที่ลึก ชัดเจน และแกะเหมือนจริงมากกว่าแบบนูนต่ำ และใช้งานแบบเดียวกับแบบนูนต่ำและ ๓) ประติมากรรม แบบลอยตัว (Round Relief) เป็นรูปต่างๆ ที่มองเห็นได้รอบด้านหรือ ตั้งแต่ ๔ ด้านขึ้นไป ได้แก่ ภาชนะต่าง ๆ รูปเคารพต่าง ๆ พระพุทธรูป เทวรูป รูปตามคตินิยม รูปบุคคลสำคัญ รูปสัตว์^{๔๐}

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประติมากรรมสามารถสรุปได้ว่า งานประติมากรรมมี ๓ ประเภท คือ ๑ ประติมากรรมนูนต่ำ ๒ ประติมากรรมนูนสูง ๓ ประติมากรรมลอยตัว ซึ่งแบ่งแยกย่อยเป็นวัสดุต่างๆ ที่จะนำมาใช้ในงานทั้ง ๓ ประเภทดังกล่าว ไม่ว่าจะหิน ดิน โลหะ แต่ลักษณะจะแตกต่างกันออกไปตามงานที่กำหนด อีกทั้งงานประเภทแกะสลัก จะใช้โดยเฉพาะไม้ กับหิน ที่ขึ้นรูปเป็นประติมากรรม ซึ่งมีแนวโน้มที่จะสามารถรวบรวมเป็นองค์ความรู้ด้านงานประติมากรรม เพื่อใช้ในการศึกษาและสืบทอดแก่ผู้ที่สนใจได้ต่อไป

ตารางที่ ๒.๖ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประติมากรรม

^{๓๙}ดวงกมล บุญแก้วสุข, “ศิลปะสกุลช่างเพชรบุรี : งานปูนปั้นปัจจุบันย้อนอดีต”, วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะไทย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๗).

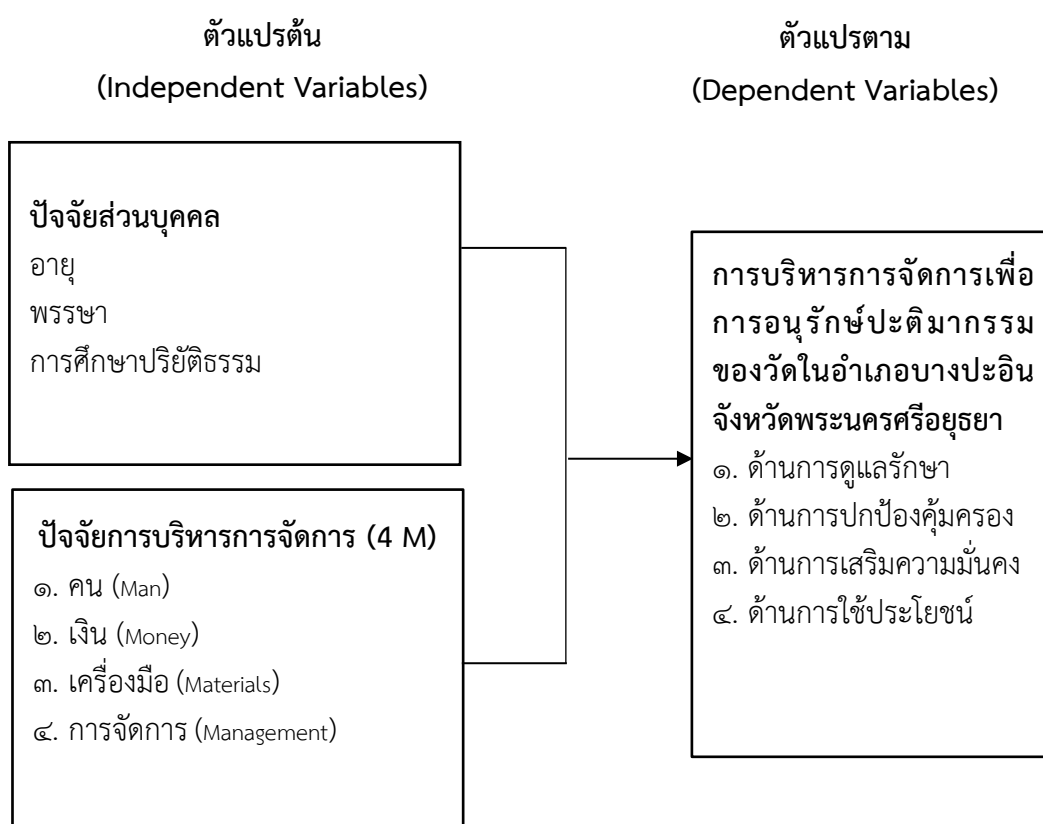
^{๔๐}พระครูอนุกษัตริย์บุรณันท์ (บุญชื่น กนตธมโม) , “ศึกษากระบวนการอนุรักษพุทธรูปประติมากรรมหินทราย : กรณีศึกษาพิพิธภัณฑสถานเวียงพยาว(วัดลี)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

นักวิจัย	ผลการวิจัย
ศิรินิตย์ ตรีจิจิเจริญ, (๒๕๔๔)	สร้างสรรค์จากแรงบันดาลใจที่มาจากธรรมชาติ ดิน น้ำ อากาศ ต้นไม้ ลำธาร และรูปทรงของมนุษย์เพศหญิง โดยใช้สัญลักษณ์ทั้งสองสิ่งมารวบรวม (Cohesion) คลี่คลาย (Develop) เปลี่ยนแปลง (Gradation) กลมกลืน (Harmony) ขัดแย้ง (Contrast)
สุพจน์ ชีวพัฒนานุกูล, (๒๕๔๒)	ผลงานประติมากรรมปูนปั้น ล้อการเมืองและสังคม เป็นแนวความคิดที่ศิลปินปูนปั้นได้นำเสนอผลงานศิลปะเชิงวิพากษ์ล้อการเมือง โดยภาพที่ปั้นออกมาได้สะท้อนให้เห็นถึงความสนใจในทางการเมืองของศิลปิน
วาริน สุขเอี่ยม, (๒๕๕๔)	รูปแบบของงานศิลปกรรมที่ปรากฏภายในวัดนั้น ล้วนมีรูปแบบที่สัมพันธ์กับงานศิลปกรรมชนิดเดียวกันที่ปรากฏอยู่ในวัดที่ตั้งอยู่โดยรอบ โดยงานศิลปกรรมที่สร้างขึ้นในสมัยเดียวกัน
ดวงกมล บุญแก้วสุข, (๒๕๕๗)	งานปูนปั้นสกุลช่างเพชรบุรียุคปัจจุบันที่ผ่านมาส่วนใหญ่เน้นการเก็บ ข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสังคมศาสตร์ มานุษยวิทยา และการวิเคราะห์รูปแบบทาง ศิลปกรรม แต่ยังขาดการวิเคราะห์ตรวจสอบหลักฐานทั้งสองร่วมกัน โดยเฉพาะกลุ่มตัวอย่าง ผลงานที่ใช้ในการศึกษาทางด้านรูปแบบงานศิลปกรรมส่วนใหญ่ มีวัตถุประสงค์เฉพาะจำกัดอยู่ในกลุ่มงานปูนปั้นสมัยอยุธยาตอนปลาย และกลุ่มงานปูนปั้นสมัยรัตนโกสินทร์ก่อน พ.ศ. ๒๔๖๐ ซึ่งปรากฏหลักฐานค่อนข้างน้อย
พระครูอนุรักษ์บุรณันท์ (บุญชื่น กนตธมโม), (๒๕๕๔)	ประติมากรรมหินทรายหินทราย มี ๓ ประเภท คือ ๑) ประติมากรรม แบบนูนต่ำ (Bas Relief) ๒) ประติมากรรมแบบนูนสูง (High Relief) ๓) ประติมากรรม แบบลอยตัว (Round Relief)

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “การบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอินจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยสามารถกำหนดตัวแปรที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอินจังหวัดพระนครศรีอยุธยา^{๔๑} คือ ด้านการดูแลรักษา ด้านการปกป้องคุ้มครอง ด้านการเสริมความมั่นคง และด้านการใช้ประโยชน์ โดยมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

^{๔๑}สุรชัย จงจิตงาม, “คุณค่าของงานจิตรกรรม”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://prachemlaorit.wordpress.com/สี่ที่ใช้เขียน/คุณค่าของงานจิตรกรรม/> [๓๐ มีนาคม ๒๕๖๓].

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมภายในวัดอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้

๑. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. กำหนดหัวข้อปัญหา วัตถุประสงค์ในการวิจัย และสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย
๓. กำหนดประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
๔. สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลการวิจัยร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา
๕. นำเครื่องมือเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์
๖. ทดสอบเครื่องมือกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย (Try out)
๗. ดำเนินการส่งข้อมูลให้กลุ่มตัวอย่าง และเก็บรวบรวมข้อมูล
๘. วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล
๙. สรุปและรายงานผลการศึกษาวิจัย

๓.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ

๓.๒.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระภิกษุ ในเขตพื้นที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๓๗๔ รูป^๑ โดยได้จากกลุ่มตัวอย่าง (เชิงปริมาณ) โดยคำนวณตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ดังนี้^๒

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ เท่ากับ ๐.๐๕

$$n = \frac{374}{1 + 374(0.05)^2}$$

$$n = \frac{374}{1 + 0.93}$$

$$n = \frac{374}{1.93}$$

$$n = 193.782$$

เพราะฉะนั้นจำนวนกลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ ๑๙๔ รูป

วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) การสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้หลักการสุ่มแบบแบ่งชั้น ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วน โดยพิจารณาจากพระสงฆ์ในอำเภอบางปะอิน เพื่อให้ได้ข้อมูลมีลักษณะกระจาย ให้สัมพันธ์กับสัดส่วนของพระสงฆ์ในอำเภอบางปะอินโดยทำการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster sampling) โดยใช้พระสงฆ์ในอำเภอบางปะอินเป็นระดับในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วนโดยใช้สูตร ดังนี้

$$\text{จำนวนตัวอย่างในแต่ละชั้น} = \frac{\text{จำนวนตัวอย่างทั้งหมด} \times \text{จำนวนประชากรในแต่ละชั้น}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$$

^๑สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบางปะอิน, บัญชีสำรวจพระภิกษุสามเณร ประจำปี ๒๕๖๓, (พระนครศรีอยุธยา : สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบางปะอิน, ๒๕๖๓), (อัดสำเนา.)

^๒สุวรีย์ ศิริโกคาภิรมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

จากสูตรจะได้พระสงฆ์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชั้นของพระสงฆ์ในอำเภอบางปะอิน รวม ๑๙๔ รูป รายละเอียดดังตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ แสดงข้อมูลกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยจำนวนพระสงฆ์ในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กลุ่มประชากรที่ศึกษา	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (คน)	
	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
ตำบลบ้านเลน	๘๑	๔๒
ตำบลตลาดเกรียบ	๕๙	๓๑
ตำบลคลองจิก	๘๙	๔๖
ตำบลขนอนหลวง	๔๐	๒๑
ตำบลขนอน	๑๐๕	๕๔
รวม	๓๗๔	๑๙๔

๓.๒.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งสังเคราะห์มาจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะประเด็นศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ก. การสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษาหลักการและเอกสารแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์ อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากที่ปรึกษาสารนิพนธ์

๔. สร้างเครื่องมือการวิจัย

๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อที่ปรึกษาสารนิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗. ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัย

๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

ข. ลักษณะสร้างเครื่องมือ

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) หรือตรวจสอบรายการโดยถามเกี่ยวกับ อายุ พรรษา การศึกษา นักรธรรม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวม ๔ ด้าน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น ดังนี้

๑. ด้านคน มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ
๒. ด้านเงิน มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ
๓. ด้านเครื่องมือ มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ
๔. ด้านการจัดการ มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่องานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวม ๔ ด้าน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น ดังนี้

มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

๔ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

๓ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

๒ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

๑ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์^๓ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐-๕.๐๐ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐-๔.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐-๓.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐-๒.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐-๑.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ ๔ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรม ของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

^๓ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

ค. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่สร้างไว้ไปดำเนินการตรวจสอบหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

๑) การวิเคราะห์ Face validity (ความตรงเชิงพินิจ) ซึ่งเป็นการตรวจสอบประเมินคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย โดยที่ปริญสาสรณินพณ์ ทั้ง ๒ ท่าน ด้วยการตรวจสอบประเมินกรอบเนื้อหา ขอบเขตของแบบสอบถามประเด็นสำคัญของการสอบถาม ตลอดจนการใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาเชิงวิชาการที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ในการเก็บข้อมูล

๒) การวิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหา (Contents validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของประเด็นคำถามการวิจัยกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในรูปแบบของเทคนิคการวิเคราะห์ IOC (Index of Congruence) ^๔ โดยผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยและเนื้อหาวิจัยไม่น้อยกว่า ๕ ท่าน ได้ผลการหาค่า IOC เท่ากับ ๑.๐๐ ทุกข้อ โดยมีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบการหาค่า IOC จำนวน ๕ ท่าน

๓) การหาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามโดยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงจากขั้นตอนการหาค่า IOC แล้วไปแจกให้กลุ่มบุคคลที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่ประชากรของงานวิจัย จำนวน ๓๐ ชุด ได้แก่ พระสงฆ์วัดใหญ่ชัยมงคล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient) ^๕ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่นแบบสอบถาม (Try Out) ทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๐๓

๔) ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัยที่วิเคราะห์ผลได้จากการทดลองใช้ (Try Out) ตามคำแนะนำของที่ปริญสาสรณินพณ์

๕) สร้างเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์และนำเสนอต่อที่ปริญสาสรณินพณ์ เพื่อขอความเห็นและจัดพิมพ์ใช้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ในการเก็บข้อมูลการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป

๓.๒.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑) จัดเตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ตรงตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการแจกแบบสอบถาม

๒) ผู้วิจัยเสนอติดต่อขอหนังสือจากหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือถึงเจ้าคณะอำเภอบางปะอิน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อเข้าแจกแบบสอบถาม (Questionnaire)

๓) ผู้วิจัยกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยทำการแจกแบบการแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) กับกลุ่มเป้าหมาย คือ พระสงฆ์ อำเภอบางปะอิน จำนวน ๓๓๗ รูปและกลุ่มตัวอย่างคือ

^๔พระมหากฤษณา กิตติโสภโณ, ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการเชิงพุทธ, (พระนครศรีอยุธยา : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑), หน้า ๒๒๔-๒๒๖.

^๕Lee J. Cronbach, *Essentials of Psychological Testing*, 4th ed., (New York: Harper & Row, 1971), p. 67.

พระสงฆ์ อำเภอบางปะอิน จำนวน ๑๙๔ รูป โดยในการแจกแบบสอบถามผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจก และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองพร้อมผู้ช่วยผู้วิจัย ระหว่างวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๔ รวมใช้ระยะเวลา ๑ สัปดาห์ ซึ่งจำนวนแบบสอบถามที่สามารถเก็บคืนได้ มีจำนวน ๑๙๔ ชุด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

๔) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่รับกลับมา ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการทางสังคมศาสตร์

๓.๒.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องแล้ว ทำการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

๓.๒.๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒) ความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับการบริหารจัดการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรม ของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้สถิติการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.)

๓) การทดสอบสมมติฐานในการวิจัยใช้วิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที (t - test) และค่าเอฟ (F - test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way analysis of variance) เมื่อพบว่ามี ความแตกต่างจึงทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

๔) ข้อคำถามปลายเปิดที่แสดงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรม ของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วิเคราะห์ โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis technic)

๓.๓ การวิจัยเชิงคุณภาพ

๓.๓.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงลึก แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม ประกอบด้วย

กลุ่มที่ ๑ กลุ่มพระสังฆาธิการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรม ของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๕ รูป ประกอบด้วย

ลำดับที่ ๑ พระครูสุธีปริยัตยาภรณ์ เจ้าคณะอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ลำดับที่ ๒ พระครูวิชาญธรรมโชติ เจ้าคณะตำบลบ้านเลน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ลำดับที่ ๓ พระครูประทีปนิติธรรม เจ้าอาวาสวัดธรรมนาวา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ลำดับที่ ๔ พระครูปลัดวัลลภ ถาวโร เจ้าอาวาสวัดบางเคียนวิเชียรฉาย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กลุ่มที่ ๒ กลุ่มนักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ

ลำดับที่ ๕ พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส, ดร. อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กลุ่มที่ ๓ กลุ่มข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ลำดับที่ ๖ นายประดับ โพธิกาญจนวัตร ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กลุ่มที่ ๔ กลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ลำดับที่ ๗ นางรำพึง จิวกร่าง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๑๒ ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ลำดับที่ ๘ นายประกิจ พันธุ์กุหา ไวยาวัจกรวัดคลองพุทรา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๓.๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form) แบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ ตอนที่ ๑ เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตอนที่ ๒ เป็นข้อความจำนวน ๑๒ ข้อ ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยการหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยการหาค่า (CVI) ซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญ (Experts) จำนวน ๕ รูปหรือคน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ทฤษฎี ด้านระเบียบวิธีวิจัย และด้านพระพุทธศาสนาหรือด้านการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัย เป็นผู้ตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย ได้แก่

๑) พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส, ดร. ตำแหน่งอาจารย์ประจำหลักสูตรภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาทฤษฎี

๒) อาจารย์ ดร.นิกร ศรีราช ตำแหน่งอาจารย์ประจำหลักสูตรภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา

๓) รองศาสตราจารย์ ดร. สุรินทร์ นิยมางกูร ตำแหน่งอาจารย์ประจำหลักสูตรภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้เชี่ยวชาญด้านระเบียบวิธีวิจัย

๔) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อนุวัต กระสังข์ ตำแหน่งอาจารย์ประจำหลักสูตรภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้เชี่ยวชาญด้านระเบียบวิธีวิจัย

๕) อาจารย์ ดร. สุภัทรชัย สีสะไบ ตำแหน่งอาจารย์ประจำหลักสูตรภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาทฤษฎี

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสัมภาษณ์ ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (CVI) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ ๐.๘ ถึง ๑.๐ และมีการใช้ภาษาไม่เหมาะสมในบางข้อ จึงต้องปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

๓.๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น ๒ ระยะ คือ **ระยะที่หนึ่ง** เป็นขั้นตอนการเตรียมการสัมภาษณ์ แบ่งเป็น ๔ ขั้นตอนดังนี้

- ๑) ทำการนัดหมายวันเวลาที่จะไปขอสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๒) ขออนุญาตจากผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
- ๓) ส่งหนังสือแนะนำและแบบสัมภาษณ์ให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญล่วงหน้าอย่างน้อย ๗ วัน
- ๔) เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

ระยะที่สอง เป็นขั้นตอนการดำเนินการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอนดังนี้

- ๑) แนะนำตัวผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสร้างความคุ้นเคย
- ๒) แจ้งวัตถุประสงค์ของการมาสัมภาษณ์ และอธิบายลำดับขั้นตอนในการสัมภาษณ์
- ๓) ขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการใช้เครื่องบันทึกเสียงและกล้องถ่ายรูป ในขณะที่ทำการสัมภาษณ์ เพื่อใช้อ้างอิงในการสรุปผลการวิจัย

๓.๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นำเสนอดังต่อไปนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๔.๔ บทสัมภาษณ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๔.๕ องค์กรความรู้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

การศึกษาข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๑๙๔ คน จำแนกตาม อายุ พรรษา การศึกษานักธรรม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n = ๑๙๔)		
ข้อมูลพื้นฐานส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
๒๐-๓๐ ปี	๓๒	๑๖.๕
๓๑-๔๐ ปี	๔๑	๒๑.๑
๔๑-๕๐ ปี	๘๓	๔๒.๘
๕๑ ปี ขึ้นไป	๓๘	๑๙.๖
รวม	๑๙๔	๑๐๐.๐
พรรษา		
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๒๗	๑๓.๙
๖-๑๐ พรรษา	๗๖	๓๙.๒
๑๑-๒๐ พรรษา	๖๑	๓๑.๔
๒๑ พรรษา ขึ้นไป	๓๐	๑๕.๕
รวม	๑๙๔	๑๐๐.๐
การศึกษานักธรรม		
ไม่มีนักธรรม	๖	๓.๑
นักธรรมตรี	๘	๔.๑
นักธรรมโท	๑๑	๕.๗
นักธรรมเอก	๑๖๙	๘๗.๑
รวม	๑๙๔	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งได้แก่ อายุ พรรษา การศึกษานักธรรม รายได้ ดังนี้

อายุ พบว่าพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๘๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๘ รองลงมาคืออายุ ๓๑-๔๐ ปี จำนวน คน ๔๑ คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๑ ถัดลงมาอายุ ๕๑ ปี ขึ้นไป จำนวน ๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๖ และที่น้อยที่สุดคืออายุ ๒๐-๓๐ ปี จำนวน ๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๕ ตามลำดับ

พรรษา พบว่าพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีพรรษา ๖-๑๐ พรรษา จำนวน ๗๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๒ รองลงมาคือ ๑๑-๒๐ พรรษา จำนวน ๖๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๔ ถัดลงมา ๒๑ พรรษาขึ้นไป จำนวน ๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๕ และที่น้อยที่สุดคือ ต่ำกว่า ๕ พรรษา จำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๙ ตามลำดับ

วุฒิการศึกษานักธรรม พบว่าพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษานักธรรมเอก จำนวน ๑๖๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๑ รองลงมาคือ นักธรรมโท จำนวน ๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๗ ถัดลงมานักธรรมตรี จำนวน ๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๑ และที่น้อยที่สุดคือ ไม่มีนักธรรม จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๑ ตามลำดับ

๔.๒ ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม และรายด้าน ได้แก่ ๑) ปัจจัยการบริหาร 4 M ๒) การอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัด ดังรายละเอียดที่แสดงตัวอย่างค่าเฉลี่ย (Mean = $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.)

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม

(n=๑๙๔)

การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรม ของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัด พระนครศรีอยุธยา	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ปัจจัยการบริหาร 4 M	๓.๘๗	๐.๗๗๕	มาก
การอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดใน อำเภอบางปะ อิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๓.๗๒	๐.๘๘๘	มาก
รวม	๓.๘๐	๐.๘๐๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๘๐, S.D. = ๐.๘๐๗) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้งสองด้าน คือ ด้านปัจจัยการบริหาร 4 M และด้านการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อปัจจัย
การบริหาร 4 M ในภาพรวม

(n=๑๙๔)

ปัจจัยการบริหาร 4 M	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านคน (Man)	๓.๗๑	๐.๙๕๐	มาก
ด้านเงิน (Money)	๓.๕๙	๐.๘๑๐	มาก
ด้านเครื่องมือ (Materials)	๓.๖๘	๐.๘๕๙	มาก
ด้านการจัดการ (Management)	๓.๘๔	๐.๘๕๕	มาก
รวม	๓.๗๑	๐.๗๗๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อปัจจัยการบริหาร 4 M โดยภาพรวม
อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๗๑, S.D.=๐.๗๗๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อปัจจัย
การบริหาร 4 M ด้านคน (Man)

(n=๑๙๔)

ปัจจัยการบริหาร 4 M	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. วัดมีการแต่งตั้งผู้ตรวจสอบความเสียหายและความเสื่อมโทรมของปะติมากรรมอย่างต่อเนื่อง	๓.๗๑	๑.๐๓๘	มาก
๒. วัดมีเจ้าหน้าที่คอยป้องกันดูแลบำรุงรักษาปะติมากรรมให้อยู่ในสภาพเดิม	๓.๔๗	๑.๐๗๓	มาก
๓. เมื่อพบส่วนที่ชำรุดของปะติมากรรม วัดมีเจ้าหน้าที่รีบดำเนินการซ่อมแซมทันที	๓.๙๔	๑.๐๖๙	มาก
รวม	๓.๗๑	๐.๙๕๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อปัจจัยการบริหาร 4 M ด้านคน (Man) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =๓.๗๑ , S.D.=๐.๙๕๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อปัจจัย
การบริหาร 4 M ด้านเงิน (Money)

(n=๑๙๕)

ปัจจัยการบริหาร 4 M	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. วัดมีทุนในการจัดอบรมเรื่องความสำคัญ คุณค่าและการอนุรักษ์ประติมากรรม ในวันสำคัญ ทางศาสนาหรือวันสำคัญทางราชการ	๓.๖๐	๑.๑๔๐	มาก
๒. วัดมีทุนเพื่ออำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ของผู้ที่มาค้ำนักวิจัยและศึกษาในพื้นที่ ประติมากรรม	๓.๓๖	๑.๐๙๓	ปานกลาง
๓. วัดมีทุนสำรองกรณีเกิดการชำรุดของ ประติมากรรม	๓.๘๐	๐.๙๔๗	มาก
รวม	๓.๕๙	๐.๘๑๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อปัจจัยการบริหาร 4 M เงิน (Money) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =๓.๕๙ , S.D.=๐.๘๑๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับ
มาก ๒ ข้อ ระดับปานกลาง ๑ ข้อ

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อปัจจัย
การบริหาร 4 M ด้านเครื่องมือ (Materials)

(n=๑๙๔)

ปัจจัยการบริหาร 4 M	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. วัดมีเครื่องมือพร้อมสำหรับการดูแลรักษาปะ ติมากรรม	๓.๕๑	๑.๐๘๓	มาก
๒. วัดมีห้องสำหรับเก็บอุปกรณ์เครื่องมือในการ ซ่อมแซมปะติมากรรม	๓.๖๕	๑.๐๑๓	มาก
๓. วัดมีกล้องวงจรปิดเพื่อดูแลปะติมากรรม	๓.๘๗	๐.๙๔๕	มาก
รวม	๓.๖๘	๐.๘๕๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อปัจจัยการบริหาร 4 M ด้านเครื่องมือ
(Materials) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =๓.๖๘ , S.D.=๐.๘๕๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า
อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อปัจจัยการบริหาร 4 M ด้านการจัดการ (Management)

(n=๑๙๔)

ปัจจัยการบริหาร 4 M	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. วัดมีวิธีการจัดคนให้เหมาะสมกับงาน	๓.๙๑	๐.๘๙๒	มาก
๒. วัดได้ประชาสัมพันธ์ถึงประโยชน์ของปะติมากรรม	๓.๘๔	๐.๙๕๐	มาก
๓. วัดได้ตรวจสอบประเมินการทำงานในการอนุรักษ์ปะติมากรรม	๓.๗๖	๐.๙๖๓	มาก
รวม	๓.๘๔	๐.๘๕๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อปัจจัยการบริหาร 4 M ด้านการจัดการ (Management) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =๓.๘๔ , S.D.=๐.๘๕๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวม

(n=๑๙๔)

การอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดใน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ด้านการดูแลรักษา	๓.๖๗	๐.๙๘๘	มาก
๒. ด้านการปกป้องคุ้มครอง	๓.๙๐	๐.๘๘๗	มาก
๓. ด้านการเสริมความมั่นคง	๓.๗๒	๐.๙๖๘	มาก
๔. ด้านการใช้ประโยชน์	๓.๖๐	๐.๙๗๓	มาก
รวม	๓.๗๒	๐.๘๘๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๒$, S.D.=๐.๘๘๘) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการดูแลรักษา

(n=๑๙๔)

การอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดใน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. วัดมีการทำความสะอาดปะติมากรรมภายในวัดอยู่เป็นประจำ	๓.๘๙	๑.๐๐๔	มาก
๒. วัดมีการจัดทำข้อมูลการดูแลรักษาปะติมากรรมอย่างถูกต้องแก่พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชน	๓.๙๒	๐.๘๔๕	มาก
๓. วัดมีการจัดอบรมเรื่องความสำคัญ คุณค่าและการอนุรักษ์ปะติมากรรม ในวันสำคัญทางศาสนาหรือวันสำคัญทางราชการ	๓.๘๗	๑.๐๓๓	มาก
รวม	๓.๙๐	๐.๘๘๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการดูแลรักษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๙๐, S.D.=๐.๘๘๗) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๑๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปกป้องคุ้มครอง

(n=๑๙๔)

การอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดใน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. วัดมีกำแพงกันและหมั่นสำรวจไม่ให้มีสิ่งบดบังทัศนียภาพ ของประติมากรรม	๓.๘๙	๑.๐๐๔	มาก
๒. วัดมีการป้องกันแมลงและสิ่งทำให้เกิดการเสียหายของประ ติมากรรม	๓.๙๒	๐.๘๔๕	มาก
๓. วัดมีการป้องกันตรวจตราประติมากรรมที่เสี่ยงต่อการถูก ทำลายจากภัยธรรมชาติ	๓.๘๗	๑.๐๓๓	มาก
รวม	๓.๙๐	๐.๘๘๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปกป้องคุ้มครอง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๙๐, S.D. = ๐.๘๘๗) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๑๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการเสริมความมั่นคง

(n=๑๙๔)

การอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดใน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. การดำเนินการใด ๆ ต้องทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ก่อนถึง เหตุผลความจำเป็น	๓.๘๑	๑.๐๕๘	มาก
๒. งานซ่อมเล็ก ๆ น้อย ๆ ควรปรึกษาผู้รู้ก่อน เพราะอาจจะทำให้ เกิดผลเสียแก่ปะติมากรรมได้	๓.๖๒	๑.๐๗๖	มาก
๓. วัดมีการซ่อมแซมปะติมากรรมส่วนที่ชำรุด ให้เลือกวัสดุ รูปแบบและเทคนิคการก่อสร้างตามชนิด ส่วนผสม ลักษณะ และวิธีการ ตามแบบดั้งเดิม	๓.๗๓	๐.๙๔๐	มาก
รวม	๓.๗๒	๐.๙๖๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการเสริมความมั่นคง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๗๒, S.D.=๐.๙๖๘) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๑๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการใช้ประโยชน์

(n=๑๙๔)

การอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดใน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. วัดได้ปิดให้ประชาชนกราบไหว้ประติมากรรมในช่วงเทศกาล	๓.๗๖	๐.๙๖๕	มาก
๒. วัดเปิดเป็นสถานที่เพื่อบริการค้นคว้าวิจัยวัดที่มีประติมากรรม วัดมีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนในเชิงวิชาการทางด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีและการอนุรักษ์เบื้องต้นของประติมากรรมนั้น	๓.๘๕	๑.๐๓๕	มาก
๓. วัดจัดหาผู้มีความรู้ให้เป็นผู้แนะนำในการชมและศึกษาค้นคว้าวิจัยประติมากรรมทางประวัติศาสตร์	๓.๑๙	๑.๓๔๑	มาก
รวม	๓.๖๐	๐.๙๗๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการใช้ประโยชน์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๖๐, S.D.=๐.๙๗๓) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามอายุ

(n=๑๙๔)

การบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ ปะติมากรรมของวัดในอำเภอ บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา		SS	Df	MS	F	Sig.
ด้านการดูแลรักษา	ระหว่างกลุ่ม	๔.๙๒๔	๓	๑.๖๔๑	๑.๖๙๙	๐.๑๖๙
	ภายในกลุ่ม	๑๘๓.๕๒๐	๑๙๐	๐.๙๖๖		
	รวม	๑๘๘.๔๔๔	๑๙๓			
ด้านการใช้ประโยชน์	ระหว่างกลุ่ม	๓.๑๖๘	๓	๑.๐๕๖	๑.๓๔๘	๐.๒๖๐
	ภายในกลุ่ม	๑๔๘.๘๑๒	๑๙๐	๐.๗๘๓		
	รวม	๑๕๑.๙๘๐	๑๙๓			
ด้านการเสริมความ มั่นคง	ระหว่างกลุ่ม	๘.๖๓๘	๓	๒.๘๗๙	๓.๑๘๐*	๐.๐๒๕
	ภายในกลุ่ม	๑๗๒.๐๓๔	๑๙๐	๐.๙๐๕		
	รวม	๑๘๐.๖๗๒	๑๙๓			
ด้านการปกป้อง คุ้มครอง	ระหว่างกลุ่ม	๑๗.๘๐๘	๓	๕.๙๓๖	๖.๘๔๓**	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๑๖๔.๘๓๑	๑๙๐	๐.๘๖๘		
	รวม	๑๘๒.๖๓๙	๑๙๓			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๖.๓๕๖	๓	๒.๑๑๙	๒.๗๕๙*	๐.๐๔๔
	ภายในกลุ่ม	๑๔๕.๘๘๕	๑๙๐	๐.๗๖๘		
	รวม	๑๕๒.๒๔๑	๑๙๓			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๓ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F - test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่าพระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหาร การจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการเสริมความมั่นคง และด้านการปกป้องคุ้มครอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ในมิติทางด้านสังคมด้วยวิธี ผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๔

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม

(n=๑๙๔)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ			
		๒๐-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑ ปี ขึ้นไป
		๓.๘๐	๓.๘๘	๓.๕๒	๓.๙๒
๒๐-๓๐ ปี	๓.๘๐		-๐.๐๘	๐.๒๘	-๐.๑๒
๓๑-๔๐ ปี	๓.๘๘			๐.๓๖*	-๐.๐๔
๔๑-๕๐ ปี	๓.๕๒				-๐.๔๐*
๕๑ ปี ขึ้นไป	๓.๙๒				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน จำนวน ๒ คู่ คือ

๑. พระสงฆ์ที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน มากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี

๒. พระสงฆ์ที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ ๕๑ ปี ขึ้นไป

ตารางที่ ๔.๑๕ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามอายุ ด้านการเสริมความมั่นคง

(n=๑๙๔)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ			
		๒๐-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑ ปี ขึ้นไป
		๓.๘๐	๓.๙๒	๓.๔๘	๓.๙๔
๒๐-๓๐ ปี	๓.๘๐		-๐.๑๒	๐.๓๒	-๐.๑๔
๓๑-๔๐ ปี	๓.๙๒			๐.๔๔*	-๐.๐๒
๔๑-๕๐ ปี	๓.๔๘				-๐.๔๖*
๕๑ ปี ขึ้นไป	๓.๙๔				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการเสริมความมั่นคง แตกต่างกันจำนวน ๒ คู่ คือ

๑. พระสงฆ์ที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน มากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี

๒. พระสงฆ์ที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ ๕๑ ปี ขึ้นไป

ตารางที่ ๔.๑๖ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการบริหาร
การจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา จำแนกตามอายุ ด้านการปกป้องคุ้มครอง

(n=๑๙๔)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ			
		๒๐-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑ ปี ขึ้นไป
		๓.๙๘	๓.๖๙	๓.๒๖	๓.๘๙
๒๐-๓๐ ปี	๓.๙๘		๐.๒๙	๐.๗๒*	๐.๐๙
๓๑-๔๐ ปี	๓.๖๙			๐.๔๒*	-๐.๒๐
๔๑-๕๐ ปี	๓.๒๖				๐.๖๓*
๕๑ ปี ขึ้นไป	๓.๘๙				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปกป้องคุ้มครอง แตกต่างกันจำนวน ๓ คู่ คือ

๑. พระสงฆ์ที่มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน มากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี

๒. พระสงฆ์ที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปีมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน มากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี

๓. พระสงฆ์ที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปีมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน มากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ ๕๑ ปี ขึ้นไป

สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์
ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๗ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์
ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
จำแนกตามพรรษา

(n=๑๙๔)

การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์						
ปะติมากรรมของวัดในอำเภอ	บางSS	Df	MS	F	Sig.	
ปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา						
ด้านการดูแลรักษา	ระหว่างกลุ่ม	๑๕.๙๘๒	๓	๕.๓๒๗	๕.๘๖๙**	๐.๐๐๑
	ภายในกลุ่ม	๑๗๒.๔๖๒	๑๙๐	๐.๙๐๘		
	รวม	๑๘๘.๔๔๔	๑๙๓			
ด้านการใช้ประโยชน์	ระหว่างกลุ่ม	๙.๕๖๑	๓	๓.๑๘๗	๔.๒๕๒*	๐.๐๐๖
	ภายในกลุ่ม	๑๔๒.๔๑๙	๑๙๐	๐.๗๕๐		
	รวม	๑๕๑.๙๘๐	๑๙๓			
ด้านการเสริมความ มั่นคง	ระหว่างกลุ่ม	๗.๒๑๙	๓	๒.๔๐๖	๒.๖๓๖	๐.๐๕๑
	ภายในกลุ่ม	๑๗๓.๔๕๓	๑๙๐	๐.๙๑๓		
	รวม	๑๘๐.๖๗๒	๑๙๓			
ด้านการปกป้อง คุ้มครอง	ระหว่างกลุ่ม	๑.๓๕๑	๓	๐.๔๕๐	๐.๔๗๒	๐.๗๐๒
	ภายในกลุ่ม	๑๘๑.๒๘๘	๑๙๐	๐.๙๕๔		
	รวม	๑๘๒.๖๓๙	๑๙๓			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๔.๘๔๐	๓	๑.๖๑๓	๒.๐๘๐	๐.๑๐๔
	ภายในกลุ่ม	๑๔๗.๔๐๑	๑๙๐	๐.๗๗๖		
	รวม	๑๕๒.๒๔๑	๑๙๓			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๗ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F - test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่าพระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหาร
การจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ด้านการดูแลรักษา และด้านการใช้ประโยชน์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ในมิติทางด้านสังคมด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๔

ตารางที่ ๔.๑๘ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามพรรษา ด้านการดูแลรักษา

(n=๑๙๔)

พรรษา	$\bar{X}$	พรรษา			
		ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๖-๑๐ พรรษา	๑๑-๒๐ พรรษา	๒๑ พรรษาขึ้นไป
		๓.๒๕	๓.๗๐	๓.๕๓	๔.๒๔
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๓.๒๕		-๐.๔๕*	-๐.๒๘	-๑.๐๐*
๖-๑๐ พรรษา	๓.๗๐			๐.๑๗	-๐.๕๕*
๑๑-๒๐ พรรษา	๓.๕๓				-๐.๗๑*
๒๑ พรรษาขึ้นไป	๔.๒๔				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการดูแลรักษา แตกต่างกันจำนวน ๔ คู่ คือ

๑. พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่ำกว่า ๕ พรรษา มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๖-๑๐ พรรษา

๒. พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่ำกว่า ๕ พรรษา มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๒๑ พรรษาขึ้นไป

๓. พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๖-๑๐ พรรษา มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๒๑ พรรษาขึ้นไป

๔. พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๑-๒๐ พรรษา มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๒๑ พรรษาขึ้นไป

ตารางที่ ๔.๑๙ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามพรรษา ด้านการใช้ประโยชน์

(n=๑๙๔)

พรรษา	$\bar{X}$	พรรษา			
		ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๖-๑๐ พรรษา	๑๑-๒๐ พรรษา	๒๑ พรรษา ขึ้นไป
		๓.๔๓	๓.๘๓	๔.๐๕	๔.๑๖
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๓.๔๓		-๐.๔๐*	-๐.๖๒*	-๐.๗๒*
๖-๑๐ พรรษา	๓.๘๓			-๐.๒๒	-๐.๓๒
๑๑-๒๐ พรรษา	๔.๐๕				-๐.๑๑
๒๑ พรรษาขึ้นไป	๔.๑๖				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๙ พบว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการดูแลรักษา แตกต่างกันจำนวน ๓ คู่ คือ

๑. พระสงฆ์ที่มีพรรษات่ำกว่า ๕ พรรษา มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๖-๑๐ พรรษา

๒. พระสงฆ์ที่มีพรรษات่ำกว่า ๕ พรรษา มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๑-๒๐ พรรษา

๓. พระสงฆ์ที่มีพรรษات่ำกว่า ๕ พรรษา มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๒๑ พรรษาขึ้นไป

สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๐ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม

(n=๑๙๔)

การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์						
ปะติมากรรมของวัดในอำเภอ	บางSS	Df	MS	F	Sig.	
ปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา						
ด้านการดูแลรักษา	ระหว่างกลุ่ม	๑๑.๑๘๐	๓	๓.๗๒๗	๓.๙๙๔*	๐.๐๐๙
	ภายในกลุ่ม	๑๗๗.๒๖๔	๑๙๐	๐.๙๓๓		
	รวม	๑๘๘.๔๔๔	๑๙๓			
ด้านการใช้ประโยชน์	ระหว่างกลุ่ม	๗.๒๗๗	๓	๒.๔๒๖	๓.๑๘๕*	๐.๐๒๕
	ภายในกลุ่ม	๑๔๔.๗๐๓	๑๙๐	๐.๗๖๒		
	รวม	๑๕๑.๙๘๐	๑๙๓			
ด้านการเสริมความมั่นคง	ระหว่างกลุ่ม	๕.๗๙๑	๓	๑.๙๓๐	๒.๐๙๗	๐.๑๐๒
	ภายในกลุ่ม	๑๗๔.๘๘๐	๑๙๐	๐.๙๒๐		
	รวม	๑๘๐.๖๗๒	๑๙๓			
ด้านการปกป้องคุ้มครอง	ระหว่างกลุ่ม	๑๑.๓๒๐	๓	๓.๗๗๓	๔.๑๘๕*	๐.๐๐๗
	ภายในกลุ่ม	๑๗๑.๓๒๐	๑๙๐	๐.๙๐๒		
	รวม	๑๘๒.๖๓๙	๑๙๓			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๘.๑๙๐	๓	๒.๗๓๐	๓.๖๐๑*	๐.๐๑๕
	ภายในกลุ่ม	๑๔๔.๐๕๑	๑๙๐	๐.๗๕๘		
	รวม	๑๕๒.๒๔๑	๑๙๓			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๐ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F - test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการดูแลรักษา ด้านการใช้ประโยชน์ และด้านการป้องกันคุ้มครอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ในมิติทางด้านสังคมด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒๑ - ๔.๒๔

ตารางที่ ๔.๒๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม โดยภาพรวม

(n=๑๙๔)

วุฒิการศึกษาทางธรรม	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษาทางธรรม			
		ไม่มี นักธรรม	นักธรรมตรี	นักธรรมโท	นักธรรมเอก
		๓.๓๖	๒.๘๓	๔.๐๑	๓.๗๖
ไม่มีนักธรรม	๓.๓๖	๐.๕๓	-๐.๖๕	-๐.๓๙	
นักธรรมตรี	๒.๘๓		-๑.๑๗*	-๐.๙๒*	
นักธรรมโท	๔.๐๑			๐.๒๕	
นักธรรมเอก	๓.๗๖				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม แตกต่างกันจำนวน ๒ คู่ คือ

๑. พระสงฆ์ที่มีวุฒิศึกษานักธรรมตรี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิกศึกษานักธรรมโท
๒. พระสงฆ์ที่มีวุฒิกศึกษานักธรรมตรี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิกศึกษานักธรรมเอก

ตารางที่ ๔.๒๒ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านการดูแลรักษา

(n=๑๙๔)

วุฒิการศึกษาทางธรรม	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษาทางธรรม			
		ไม่มี นักธรรม	นักธรรมตรี	นักธรรมโท	นักธรรมเอก
		๓.๐๖	๒.๗๕	๔.๐๙	๓.๗๐
ไม่มีนักธรรม	๓.๐๖	๐.๓๑	-๑.๐๔*	-๐.๖๕	
นักธรรมตรี	๒.๗๕		-๑.๓๔*	-๐.๙๕*	
นักธรรมโท	๔.๐๙			๐.๓๙	
นักธรรมเอก	๓.๗๐				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๒ พบว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการดูแลรักษา แตกต่างกันจำนวน ๓ คู่ คือ

๑. พระสงฆ์ที่ไม่มีวุฒิศึกษานักธรรม มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิกศึกษานักธรรมโท
๒. พระสงฆ์ที่มีวุฒิกศึกษานักธรรมตรี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิกศึกษานักธรรมโท
๓. พระสงฆ์ที่มีวุฒิกศึกษานักธรรมตรี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิกศึกษานักธรรมเอก

ตารางที่ ๔.๒๓ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านการใช้ประโยชน์

(n=๑๙๔)

วุฒิการศึกษาทางธรรม	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษาทางธรรม			
		ไม่มี นักธรรม	นักธรรมตรี	นักธรรมโท	นักธรรมเอก
		๓.๒๘	๓.๑๗	๔.๐๙	๓.๙๔
ไม่มีนักธรรม	๓.๒๘	๐.๑๑	-๐.๘๑	-๐.๖๖	
นักธรรมตรี	๓.๑๗		-๐.๙๒*	-๐.๗๗*	
นักธรรมโท	๔.๐๙			๐.๑๕	
นักธรรมเอก	๓.๙๔				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๓ พบว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการใช้ประโยชน์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ๒ คู่ คือ

๑. พระสงฆ์ที่มีวุฒิกศศึกษานักธรรมตรี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิกศศึกษานักธรรมโท
๒. พระสงฆ์ที่มีวุฒิกศศึกษานักธรรมตรี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิกศศึกษานักธรรมเอก

ตารางที่ ๔.๒๔ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านการปกป้องคุ้มครอง

(n=๑๙๔)

วุฒิการศึกษาทางธรรม	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษาทางธรรม			
		ไม่มี นักธรรม	นักธรรมตรี	นักธรรมโท	นักธรรมเอก
		๓.๕๖	๒.๕๐	๓.๙๗	๓.๖๓
ไม่มีนักธรรม	๓.๕๖	๑.๐๖*	-๐.๔๑	-๐.๐๗	
นักธรรมตรี	๒.๕๐		-๑.๔๗*	-๑.๑๓*	
นักธรรมโท	๓.๙๗			๐.๓๔	
นักธรรมเอก	๓.๖๓				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๔ พบว่า พระสงฆ์ที่มีพรชาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปกป้องคุ้มครอง แตกต่างกันจำนวน ๓ คู่ คือ

๑. พระสงฆ์ที่ไม่มีวุฒิศึกษานักธรรม มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน มากกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิศึกษานักธรรมตรี
๒. พระสงฆ์ที่มีวุฒิศึกษานักธรรมตรี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิศึกษานักธรรมโท
๓. พระสงฆ์ที่มีวุฒิศึกษานักธรรมตรี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิศึกษานักธรรมเอก

ตารางที่ ๔.๒๕ ผลการทดสอบสมมติฐานที่ ๑-๓

(n=๑๙๔)

สมมติฐาน	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	ค่า t	ค่า F	Sig.	ผลการศึกษา	
						ยอมรับ	ปฏิเสธ
๑.	อายุ	การอนุรักษ์ ปะติมากรรม	-	๒.๗๕๙*	๐.๐๔๔	✓	-
๒.	พรรษา	การอนุรักษ์ ปะติมากรรม	-	๒.๐๘๐	๐.๑๐๔	-	✓
๓.	วุฒิ การศึกษา นักรธรรม	การอนุรักษ์ ปะติมากรรม	-	๓.๖๐๑*	๐.๐๑๕	✓	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๕ ผลการทดสอบสมมติฐานที่ ๑-๓ พบว่า

พระสงฆ์มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามรายด้าน รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒๖

ตารางที่ ๔.๒๖ ปัญหา และอุปสรรค เกี่ยวกับการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอ บางปะอิน

ปัญหาและอุปสรรค	จำนวน
ด้านการดูแลรักษา	
ไม่มีกองทุนเฉพาะสำหรับใช้ในการดูแลปะติมากรรม ที่มีอยู่ในพื้นที่วัด	๒
ขาดความรู้ที่ถูกต้องในการปะติมากรรมที่ตั้งอยู่ในพื้นที่วัด	๒
ไม่ค่อยมีการกำจัดวัชพืชที่ขึ้นตามปะติมากรรม	๕
ข้อเสนอแนะ	
ควรมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการดูแลปะติมากรรม ภาครัฐควรเข้ามามีส่วนร่วม และให้การสนับสนุนให้ความรู้ในการทะนุบำรุงดูแลรักษาปะติมากรรม	๕
ด้านการปกป้องคุ้มครอง	
ขาดอุปกรณ์และเครื่องมือในการทำงานขาดประสบการณ์และความเข้าใจในการทำงานรวมถึงขาดผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการการปกป้องคุ้มครอง	๒
ข้อเสนอแนะ	
ควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการดูแลรักษาปะติมากรรมภายในพื้นที่ อำเภอบางปะอิน มีการรวมกลุ่มเพื่อหียืมเครื่องมือและอุปกรณ์ในการทำงาน	๒
ด้านการเสริมความมั่นคง	
นโยบายการปรับปรุงส่งเสริมวัฒนธรรมไทยถึงแม้ผลงานทางด้านการอนุรักษ์ ปะติมากรรมยังไม่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมไม่มีแผนแม่บทความเร่งรัดให้มีการกำหนดแนวทางไว้เป็นหลักปฏิบัติ	๑
ข้อเสนอแนะ	
ควรเร่งรัดให้มีการกำหนดแนวทางไว้เป็นหลักปฏิบัติ	๑
ด้านการใช้ประโยชน์	
ให้คุณค่ากับปะติมากรรมน้อยเกินไป	๑
ข้อเสนอแนะ	
พระสงฆ์ในพื้นที่ ควรมีการแนะนำบอกต่อเพื่อให้คนรุ่นหลังเห็นความสำคัญของปะติมากรรม	๑

๔.๕ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรม ของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน ผู้วิจัยกำหนดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นสาระสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยเจ้าคณะพระสังฆาธิการ ข้าราชการในส่วนการปกครองท้องถิ่น ประกอบด้วยประเด็นการสัมภาษณ์จำนวน ๒ ตอน คือ ๑. ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๒. ข้อคำถามความคิดเห็นที่มีต่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน สรุปได้ดังนี้

๔.๕.๑ ด้านการดูแลรักษา

๑) วิธีการบริหารจัดการในการอนุรักษ์ประติมากรรมการดูแลรักษานั้นวัดควรหมั่นทำความสะอาดประติมากรรมภายในวัดดูแลสอดส่องประติมากรรมว่ามันชำรุดตรงส่วนไหนหรือมีส่วนเสียหายตรงส่วนไหนเป็นมากหรือน้อยถ้าเป็นมากก็ควรที่จะรีบเข้าไปดำเนินการซ่อมแซมโดยปรึกษาช่างผู้ชำนาญหรือกรมศิลปากรหากเป็นประติมากรรมที่ทรงคุณค่าที่ลงทะเบียนไว้จะต้องคำนึงถึงทางด้านกฎหมายด้วย^๑

๒) ในการดูแลรักษาจะต้องอาศัยความรู้ความชำนาญและความเข้าใจในเบื้องต้นในการดูแลรักษานั้นการหมั่นตรวจสอบดูแลอย่างเป็นประจำสม่ำเสมอถือว่าเป็นการบริหารจัดการในการอนุรักษ์ขั้นต้นซึ่งจะทำให้ความเสียหายของประติมากรรมนั้นลดน้อยลง^๒

๓) ในการตรวจตราดูแลนั้นควรจัดทำข้อมูลลงวันที่ในการตรวจตาซ่อมแซมประติมากรรมอย่างถูกต้องเพราะจะเป็นข้อมูลในการดูแลรักษาเบื้องต้นซึ่งถ้าเราทำข้อมูลเอาไว้เราจึงจะสามารถดูแลประติมากรรมได้อย่างทั่วถึงและใกล้ชิด ซึ่งการจัดทำข้อมูลนั้นถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการอนุรักษ์เพราะจะบอกวันเวลาต่างๆ ของประติมากรรมอันนั้นว่าชำรุดเมื่อใดและบูรณปฏิสังขรณ์เมื่อไหร่ อีกทั้งยังเป็นฐานข้อมูล สามารถทำเป็นองค์ความรู้ ถอดองค์ความรู้ นั้นนำมาต่อยอด ในที่นี้คือสามารถทำเป็นข้อมูลในการซ่อมแซมแนะนำไปใช้ในการฝึกอบรมบุคลากรภายในวัดให้ได้ทราบถึงข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจนการดูแลรักษาจึงจะมีประสิทธิภาพในการดูแลรักษานั้น จะเป็นการทำสภาพให้คงอยู่ให้งานประติมากรรมมีคุณค่าทั้งทางด้านจิตใจทางด้านสังคมทั้งยังเป็นส่วนเชื่อมโยง ระหว่างบ้านวัดชุมชนให้รู้จักงานด้านประติมากรรมอีกด้วย^๓

๔) วัดควรจัดตั้งบุคลากรให้ประจำหน้าที่ดูแลทำความสะอาดประติมากรรมของวัดอย่างสม่ำเสมอและจัดเก็บข้อมูลต่างๆ ของประติมากรรมให้ถูกต้องการให้ข้อมูลต่างๆ เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ ก็เป็นข้อมูลในการดูแลรักษาอีกชั้นหนึ่งในการอนุรักษ์เพราะเป็นฐานข้อมูลในการดูแลรักษาเวลาบูรณปฏิสังขรณ์ประติมากรรมนั้นๆ^๔

^๑ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๑ วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔.

^๒ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๒ วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔.

^๓ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๓ วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔.

^๔ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๔ วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔.

๕) หน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงภาคประชาสังคม มีการจัดตั้งกองทุนให้แก่วัดที่มีปะติมากรรม และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ปะติมากรรม ควรประสานความร่วมมือในการจัดอบรมถวายความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ปะติมากรรม แก่พระสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระสงฆ์ในสังกัดวัดซึ่งเป็นที่ตั้งหรือเก็บรักษาปะติมากรรม มีนักท่องเที่ยวในประเทศและนอกประเทศมาเดินชมและศึกษาปะติมากรรมภายในวัดพระสังฆาธิการ และคณะกรรมการวัดได้ส่งเสริมสนับสนุน เพราะจะเกิดผลดีแก่วัดทั้งทางตรงและทางอ้อม วัดใดมีปะติมากรรมที่สวยงาม นอกจากจัดเก็บรักษามั่นคงปลอดภัย จัดเก็บอย่างเป็นระเบียบหรือถ้าจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์ได้ยิ่งดี^๕

๖) พระสงฆ์จะพัฒนาวัดให้สะอาด น่าเยี่ยมชม และหาวิธีการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาช่วยเหลือดูแล และทางวัดจะเน้นในด้านการศึกษาปลูกฝังจิตสำนึกของชุมชนในท้องถิ่น ให้รู้จักรักษาสิ่งแวดล้อมและปะติมากรรม ไม่ให้ทำลายหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ ให้เกิดความเสียหาย^๖

๗) มีการจัดตั้งกองอาสาสมัครชุมชนเฝ้าระวังการโจรกรรมปะติมากรรม ร่วมกับพระสงฆ์ พร้อมทั้งติดตั้งกล้องวงจรปิดเพื่อสามารถติดตามภาพเหตุการณ์โจรกรรมที่อาจเกิดขึ้นได้ ทางวัดมีการปลูกต้นไม้อย่างเป็นระเบียบไม่ดูรุงรังเพื่อตกแต่งภูมิทัศน์และทัศนียภาพให้สวยงามดูร่มรื่น และไม่บดบังหรือโดดเด่นเกินกว่าตัวปะติมากรรม^๗

๘) หน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงภาคประชาสังคม มีการจัดตั้งกองทุนให้แก่วัดที่มีปะติมากรรม และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ปะติมากรรม ควรประสานความร่วมมือในการจัดอบรมถวายความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ปะติมากรรม^๘

สรุป การดูแลรักษานั้นวัดควรหมั่นทำความสะอาดปะติมากรรมภายในวัดดูแลสอดส่องปะติมากรรมว่ามีส่วนชำรุดตรงส่วนไหนหรือมีส่วนเสียหายตรงส่วนไหนเป็นมากหรือน้อยถ้าเป็นมากก็ควรที่จะรีบเข้าไปดำเนินการซ่อมแซมโดยปรึกษาช่างผู้ชำนาญหรือกรมศิลปากรหากเป็นปะติมากรรมที่ทรงคุณค่าที่ลงทะเบียนไว้จะต้องคำนึงถึงทางด้านกฎหมายด้วย ในการดูแลรักษาจะต้องอาศัยความรู้ความชำนาญและความเข้าใจในเบื้องต้นในการดูแลรักษานั้นการหมั่นตรวจสอบดูแลอย่างเป็นประจำสม่ำเสมอถือได้ว่าเป็นการบริหารจัดการในการอนุรักษ์ขั้นต้นซึ่งจะทำให้ความเสียหายของปะติมากรรมนั้นลดน้อยลง

สรุป ประเด็นและตัวบ่งชี้แผนภาพนำเสนอการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรม ของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้านการดูแลรักษา ตามตารางความดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๒๗ การนำเสนอการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรม ของวัดในอำเภอ

^๕ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๕ วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔.

^๖ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔.

^๗ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๗ วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔.

^๘ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๘ วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔.

บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการดูแลรักษา

ข้อที่	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ความถี่	รูป/คนที่
๑	วัดควรหมั่นทำความสะอาดปะติมากรรมภายในวัด ดูแลสอดส่องปะติมากรรมว่าม่นชำรุดตรงส่วนไหนหรือ มีส่วนเสียหายตรงส่วนไหนเป็นมากหรือเป็นน้อยถ้า เป็นมากก็ควรที่จะรีบเข้าไปดำเนินการซ่อมแซมโดย ปรึกษาช่างผู้ชำนาญ หากเป็นปะติมากรรมที่ ทรงคุณค่าที่ลงทะเบียนไว้ยังจะต้องคำนึงถึงทางด้าน กฎหมายด้วย	๗	๑,๒,๓,๕,๖,๗,๘
๒	วัดควรมีสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ ก็เป็นข้อมูลในการ ดูแลรักษาอีกชั้นหนึ่งในการอนุรักษ์เพราะเป็น ฐานข้อมูลในการดูแลรักษาเวลาบูรณปฏิสังขรณ์ปะติ มากรรมนั้นๆ	๔	๔,๕,๗,๘
๓	หน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และองค์กรการ ปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงภาคประชาสังคม มีการ จัดตั้งกองทุนให้แก่วัดที่มีปะติมากรรม	๓	๑,๗,๘

จากตารางที่ ๔.๒๗ ผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๘ ท่านและจัดลำดับความสำคัญเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรม ของวัดใน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการดูแลรักษา ได้ตามลำดับดังนี้

ลำดับที่ ๑ เห็นพ้องต้องกัน ๗ ท่าน ดังนี้ วัดควรหมั่นทำความสะอาดปะติมากรรมภายใน วัดดูแลสอดส่องปะติมากรรมว่าม่นชำรุดตรงส่วนไหนหรือมีส่วนเสียหายตรงส่วนไหนเป็นมากหรือเป็น น้อยถ้าเป็นมากก็ควรที่จะรีบเข้าไปดำเนินการซ่อมแซมโดยปรึกษาช่างผู้ชำนาญ หากเป็นปะติมา กรรมที่ทรงคุณค่าที่ลงทะเบียนไว้ยังจะต้องคำนึงถึงทางด้านกฎหมายด้วย

ลำดับที่ ๒ เห็นพ้องต้องกัน ๔ ท่าน ดังนี้ วัดควรมีสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ ก็เป็นข้อมูลใน การดูแลรักษาอีกชั้นหนึ่งในการอนุรักษ์เพราะเป็นฐานข้อมูลในการดูแลรักษาเวลาบูรณปฏิสังขรณ์ปะติ มากรรมนั้นๆ

ลำดับที่ ๓ เห็นพ้องต้องกัน ๓ ท่าน ดังนี้ หน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และองค์กร การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงภาคประชาสังคม มีการจัดตั้งกองทุนให้แก่วัดที่มีปะติมากรรม

๔.๕.๒ ด้านการปกป้องคุ้มครอง

๑) ในด้านการปกป้องคุ้มครองนั้น ในเบื้องต้นการปกป้องคุ้มครองปะติมากรรมจะเห็นได้ว่าปะติมากรรมถ้าเป็นส่วนที่อยู่ภายนอกอาคารจะต้องปกป้องคุ้มครองไม่ให้มีสิ่งบดบังทัศนียภาพในการมองปะติมากรรมนั้นเพราะทัศนียภาพเป็นสิ่งสำคัญเป็นองค์ประกอบทำให้ปะติมากรรมนั้นดูมีคุณค่าดูสบายตาอีกทั้งยังเห็นมุมมองของปะติมากรรมนั้นได้ชัดเจนทำให้สภาวะงานปะติมากรรมอันนั้นได้ง่าย^๙

๒) ในการปกป้องคุ้มครองยังต้องคำนึงถึงภัยจากธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นลมฝนแดด แดด แสง หรือสัตว์ต่างๆ ซึ่งเป็นปัจจัยเป็นผลกระทบโดยตรงปะติมากรรมในการปกป้องคุ้มครองนั้นจึงต้องหมั่นตรวจสอบดูแลจากภาวะที่เกิดจากธรรมชาติและสัตว์ต่างๆ นั้นด้วยต้องหมั่นสังเกตเพราะจะเป็นเบื้องต้นในการปกป้องคุ้มครองปะติมากรรมภายในวัดยิ่งถ้าตรวจตราดูแลอย่างถี่ถ้วนแล้วก็จะทำให้การปกป้องคุ้มครองปะติมากรรมนั้นมีประสิทธิภาพจะทำให้ปะติมากรรมนั้นยืดอายุเวลาและมีคุณค่าต่อวัดต่อชุมชนต่อสังคมต่อประเทศชาติได้อีกยาวนาน^{๑๐}

๓) ในการปกป้องคุ้มครองปะติมากรรมต่างๆ ควรหมั่นสำรวจไม่ให้มีสิ่งมาบดบังทัศนียภาพของปะติมากรรมที่อยู่ภายนอกอาคารหรือภายในอาคารปะติมากรรมนั้นควรมีจุดเด่นควรมีทัศนียภาพมองเห็นได้อย่างชัดเจนมีการปกป้องจากนกแมลงและภัยธรรมชาติต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดฝันซึ่งการปกป้องคุ้มครองนั้นควรมีหลักมีเกณท์มีคนรับผิดชอบโดยตรงเพราะจะทำให้การปกป้องคุ้มครองปะติมากรรมมีประสิทธิภาพ^{๑๑}

๔) มีการบูรณาการร่วมมือกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองปะติมากรรม มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ปะติมากรรม และศิลปวัตถุจากแนวทางที่เน้นการบูรณะ ซ่อมแซม และคงสภาพ ให้เป็นไปเพื่อการป้องกันการชำรุด หักพัง เสียหายที่เกิดขึ้นก่อนจะทำการดำเนินการใดๆ มีการแจ้งให้วัดทราบล่วงหน้าในการปกป้องคุ้มครองปะติมากรรม^{๑๒}

๕) ควรมีการปกป้องคุ้มครองไม่ให้สัตว์เข้ามาอยู่อาศัยในปะติมากรรมการปกป้องคุ้มครองไม่ให้มีการบุกรุกทำลาย หมั่นตรวจตราปะติมากรรมที่เสี่ยงต่อการถูกทำลายจากภัยธรรมชาติ^{๑๓}

สรุป ในด้านการปกป้องคุ้มครองนั้น ในเบื้องต้นการปกป้องคุ้มครองปะติมากรรมจะเห็นได้ว่าปะติมากรรมถ้าเป็นส่วนที่อยู่ภายนอกอาคารจะต้องปกป้องคุ้มครองไม่ให้มีสิ่งบดบังทัศนียภาพในการมองปะติมากรรมนั้นเพราะทัศนียภาพเป็นสิ่งสำคัญเป็นองค์ประกอบทำให้ปะติมากรรมนั้นดูมีคุณค่าดูสบายตาอีกทั้งยังเห็นมุมมองของปะติมากรรมนั้นได้ชัดเจนทำให้สภาวะงานปะติมากรรมอันนั้นได้ง่าย ในการปกป้องคุ้มครองยังต้องคำนึงถึงภัยจากธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นลมฝนแดด แดด แสง หรือ สัตว์ต่างๆ ซึ่งเป็นปัจจัยเป็นผลกระทบโดยตรงปะติมากรรมในการปกป้องคุ้มครองนั้นจึงต้องหมั่น

^๙ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๑ วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๑๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๒ วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๑๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๓ วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๑๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๔ วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๑๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๕ วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔.

ตรวจสอบดูแลจากภาวะที่เกิดจากธรรมชาติและสัตว์ต่างๆ นั้นด้วยต้องหมั่นสังเกตเพราะจะเป็นเบื้องต้นในการปกป้องคุ้มครองปะติมากรรมภายในวัดยิ่งถ้าตรวจตราดูแลอย่างถี่ถ้วนแล้วก็จะทำให้การปกป้องคุ้มครองปะติมากรรมนั้นมีประสิทธิภาพจะทำให้ปะติมากรรมนั้นยืนอายุเวลาและมีคุณค่าต่อวัดต่อชุมชนต่อสังคมต่อประเทศชาติได้อีกยาวนาน

สรุป ประเด็นและตัวบ่งชี้แผนภาพนำเสนอการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรม ของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปกป้องคุ้มครอง ตามตารางความดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๒๘ การนำเสนอการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรม ของวัดในอำเภอ
บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปกป้องคุ้มครอง

ข้อที่	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ความถี่	รูป/คนที่
๑	ควรหมั่นสำรวจไม่ให้มีสิ่งมาบดบังทัศนียภาพของปะติมากรรมที่อยู่ภายนอกอาคารหรือภายในอาคาร ประติมากรรมนั้นควรมีจุดเด่นควรมีทัศนียภาพมองเห็นได้อย่างชัดเจน	๔	๑,๒,๓,๕
๒	มีการบูรณาการร่วมมือกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองปะติมากรรม	๑	๔

จากตารางที่ ๔.๒๘ ผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๕ ท่านและจัดลำดับความสำคัญเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรม ของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปกป้องคุ้มครอง ได้ตามลำดับดังนี้

ลำดับที่ ๑ เห็นพ้องต้องกัน ๔ ท่าน ดังนี้ ควรหมั่นสำรวจไม่ให้มีสิ่งมาบดบังทัศนียภาพของปะติมากรรมที่อยู่ภายนอกอาคารหรือภายในอาคารประติมากรรมนั้นควรมีจุดเด่นควรมีทัศนียภาพมองเห็นได้อย่างชัดเจน

ลำดับที่ ๒ เห็นพ้องต้องกัน ๑ ท่าน ดังนี้ มีการบูรณาการร่วมมือกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองปะติมากรรม

๔.๕.๒ ด้านการเสริมความมั่นคง

๑) การเสริมความมั่นคง วัดจะดำเนินการใด ๆ ต้องมีความเข้าใจในด้านการเสริมความมั่นคงไม่ว่าจะเป็นงานซ่อมเล็ก ๆ น้อย ๆ ควรที่จะปรึกษาผู้รู้หรือกรมศิลปากรเพราะปะติมากรรมนั้นเป็นโบราณวัตถุโบราณสถานเพราะจะมีข้อที่กฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องในการซ่อมแซมแต่ละครั้งในส่วนที่ชำรุดหากเป็นส่วนที่พอทำได้ก็ควรที่จะเลือกวัสดุรูปแบบและเทคนิคการก่อสร้างต่าง ๆ ตามชนิดส่วนผสมลักษณะวิธีการตามแบบดั้งเดิมควรที่จะคงสภาพเอาไว้ในการซ่อมแซมในการเสริมความมั่นคงเพราะอันนี้เป็นหัวใจหลักในการเสริมความมั่นคงให้แข็งแรงให้ทนทานต่อสภาวะแวดล้อมต่อ

สภาวะธรรมชาติในด้านการเสริมความมั่นคงจึงถือได้ว่าเป็นการยืดอายุของปะติมากรรมให้เกิดความแข็งแรงทนทานและทรงคุณค่า^{๑๔}

๒) ด้านการเสริมความมั่นคงของงานปะติมากรรมและเลือกวัสดุชนิดต่าง ๆ ในการซ่อมแซมให้ถูกต้องไม่ว่าจะเป็นส่วนผสมลักษณะวิธีการในการซ่อมแซมนั้นควรที่จะกระทำให้เหมือนแบบดั้งเดิมเพื่อที่จะทรงคุณค่าของเดิมเอาไว้ในการเสริมความมั่นคง^{๑๕}

๓) วัดควรมีการตรวจสอบสภาพปะติมากรรมหากพบร่องรอยของปลวกควรรีบดำเนินการซ่อมเปลี่ยนที่เสื่อมให้คงสภาพเดิมเมื่อพบส่วนที่ชำรุดของปะติมากรรมรีบดำเนินการซ่อมแซมควรคงรูปแบบของปะติมากรรมของเดิมไว้พระสงฆ์มีก้าดำเนินการซ่อมแซมสิ่งนั้นตามกำลังเท่าที่ตนสามารถกระทำได้^{๑๖}

๔) การดำเนินการใดๆ ต้องทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ก่อนถึงเหตุผลความจำเป็น และไม่กระทำโดยพลการ และต้องพิจารณาถึงคุณค่าปะติมากรรมไม่ให้เสื่อมลง เมื่อดำเนินการตามวิธีที่เลือก^{๑๗}

๕) หมั่นตรวจสอบสภาพปะติมากรรมหากพบร่องรอยของปลวกควรรีบดำเนินการซ่อมเปลี่ยนที่เสื่อมให้คงสภาพเดิม เมื่อพบส่วนที่ชำรุดของโบราณสถานควรรีบดำเนินการทันที^{๑๘}

สรุป การเสริมความมั่นคง วัดจะดำเนินการใดๆ ต้องมีความเข้าใจในด้านการเสริมความมั่นคงไม่ว่าจะเป็นงานซ่อมเล็กๆ น้อยๆ ควรที่จะปรึกษาผู้รู้หรือกรมศิลปากรเพราะปะติมากรรมนั้นเป็นโบราณวัตถุโบราณสถานเพราะจะมีข้อที่กฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องในการซ่อมแซมแต่ครั้งในส่วนที่ชำรุดหากเป็นส่วนที่พอทำได้ก็ควรที่จะเลือกวัสดุรูปแบบและเทคนิคการก่อสร้างต่างๆ ตามชนิดส่วนผสมลักษณะวิธีการตามแบบดั้งเดิมควรที่จะคงสภาพเอาไว้ในการซ่อมแซมในการเสริมความมั่นคงเพราะอันนี้เป็นหัวใจหลักในการเสริมความมั่นคงให้แข็งแรงให้ทนทานต่อสภาวะแวดล้อมต่อสภาวะธรรมชาติในด้านการเสริมความมั่นคงจึงถือได้ว่าเป็นการยืดอายุของปะติมากรรมให้เกิดความแข็งแรงทนทานและทรงคุณค่า

สรุป ประเด็นและตัวบ่งชี้แผนภาพนำเสนอการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรม ของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปกป้องคุ้มครอง ตามตารางความดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๒๙ การนำเสนอการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรม ของวัดในอำเภอ
บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการเสริมความมั่นคง

^{๑๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๑ วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๑๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๒ วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๑๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๓ วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๑๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๔ วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๑๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๕ วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔.

ข้อที่	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ความถี่	รูป/คนที่
๑	วัดจะดำเนินการใดๆ ต้องมีความเข้าใจในด้านการเสริมความมั่นคงไม่ว่าจะเป็นงานซ่อมเล็กๆ น้อยๆ ควรที่จะปรึกษาผู้รู้หรือกรมศิลปากร	๒	๑,๔
๒	หมั่นตรวจสอบสภาพปะติมากรรมเมื่อพบส่วนที่ชำรุดของโบราณสถานควรรีบดำเนินการทันทีโดยมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านคอยชี้แนะ	๔	๑,๒,๓,๕

จากตารางที่ ๔.๒๙ ผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๕ ท่านและจัดลำดับความสำคัญเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรม ของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการเสริมความมั่นคง ได้ตามลำดับดังนี้

ลำดับที่ ๑ เห็นพ้องต้องกัน ๒ ท่าน ดังนี้ วัดจะดำเนินการใด ๆ ต้องมีความเข้าใจในด้านการเสริมความมั่นคงไม่ว่าจะเป็นงานซ่อมเล็ก ๆ น้อย ๆ ควรที่จะปรึกษาผู้รู้หรือกรมศิลปากร

ลำดับที่ ๒ เห็นพ้องต้องกัน ๔ ท่าน ดังนี้ หมั่นตรวจสอบสภาพปะติมากรรมเมื่อพบส่วนที่ชำรุดของโบราณสถานควรรีบดำเนินการทันทีโดยมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านคอยชี้แนะ

๔.๕.๒ ด้านการใช้ประโยชน์

๑) ในการใช้ประโยชน์ของปะติมากรรมภายในวัดนั้นหากพูดถึงประโยชน์แล้วมีมากมายไม่ว่าจะเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้จากปะติมากรรมซึ่งเป็นรูปธรรมให้คนได้เห็น ได้ศึกษาได้ค้นคว้า อีกทั้งยังสนับสนุนทางด้านวิชาการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านประวัติศาสตร์ก็ดี โบราณคดีและการอนุรักษ์ปะติมากรรมซึ่งในด้านนี้ปะติมากรรมจะเป็นตัวถ่ายทอดออกมาให้เห็นทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นทางด้านประวัติศาสตร์หากเป็นปะติมากรรมที่เกี่ยวกับบูรพมหากษัตริย์หรือปะติมากรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชุมชนหรือปะติมากรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาจะเห็นได้ว่าการใช้ประโยชน์ของปะติมากรรมภายในวัดนั้นมีมากมายซึ่งสรุปลงความได้ว่าปะติมากรรมใช้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับชุมชนวัดหรือเป็นศูนย์กลางของชุมชนที่ถ่ายทอดปะติมากรรมศิลปกรรมและสิ่งต่าง ๆ^{๑๙}

๒) ในการใช้ประโยชน์ปะติมากรรมจะก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านของมูลค่าคุณค่าทั้งทางด้านจิตใจด้านความเชื่อวัดควรที่จะให้ความรู้ด้านปะติมากรรมหากเช่นเป็นปะติมากรรมลอยตัวคือพระพุทธรูปวัดอาจนำมาใช้ประโยชน์โดยในช่วงเทศกาลต่าง ๆ นั้นนำมาเปิดทองให้ประชาชนได้เข้ามาสักการบูชา อีกทั้งยังเปิดเป็นสถานที่ให้บุคคลทั่วไปนิสิตนักศึกษาที่สนใจทางด้านปะติมากรรมเข้ามาค้นคว้าเข้ามาศึกษาหาความรู้ในส่วนของวัดนั้นมีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนทั้งในเชิงด้านวิชาการด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีและการอนุรักษ์ปะติมากรรมที่มีอยู่ภายในวัดให้กับประชาชนที่สนใจรวมถึงวัดควรจัดให้มีผู้มีความรู้หรือบุคลากรให้การแนะนำในการชมอธิบายเกี่ยวกับปะติมากรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเป็นการบูรณาการงานศิลปะเข้ากับพระพุทธศาสนาโดยอธิบายให้ประชาชนที่สนใจได้ศึกษาในหลักธรรมคำสอนที่แฝงไว้ในปะติมากรรมภายในวัด^{๒๐}

^{๑๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๑ วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๒๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๒ วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔.

๓) การใช้สอยพื้นที่ปะติมากรรม เป็นไปด้วยความระมัดระวัง มีการป้องกันดูแลรักษา บำรุงไม่ให้ ปะติมากรรมเกิดการเสียหายเนื่องมาจากการใช้งาน^{๒๑}

๔) ปะติมากรรมให้ประโยชน์ในด้านวิชาการมากมายไม่ว่าจะเป็นโบราณคดีประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ศิลป์ได้ประโยชน์ในทางเศรษฐกิจการท่องเที่ยวโบราณสถาน ต่าง ๆ ส่วนมากจะเป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยวให้ประชาชนในท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจเกิด หวัง แหวนในการที่จะช่วยบำรุงรักษา^{๒๒}

๕) มีการจัดการเผยแพร่เอกสารประชาสัมพันธ์การส่งเสริมการอนุรักษ์ปะติมากรรม แก่พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชน ท่านจัดหาผู้มีความรู้ให้เป็นผู้แนะนำในการชมและศึกษาค้นคว้าวิจัย ปะติมากรรมทางประวัติศาสตร์ และอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ของผู้ที่มาค้นคว้าวิจัยและ ศึกษาในพื้นที่^{๒๓}

สรุป ในการใช้ประโยชน์ของปะติมากรรมภายในวัดนั้นหากพูดถึงประโยชน์แล้วมีมากมายไม่ ว่าจะเป็น การถ่ายทอดองค์ความรู้จากปะติมากรรมซึ่งเป็นรูปธรรมให้คนได้เห็น ได้ศึกษาได้ค้นคว้าอีก ทั้งยังสนับสนุนทางด้านวิชาการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านประวัติศาสตร์ก็ดี โบราณคดีและการอนุรักษ์ ปะติมากรรมซึ่งในด้านนี้ปะติมากรรมจะเป็นตัวถ่ายทอดออกมาให้เห็นทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นทางด้าน ประวัติศาสตร์หากเป็นปะติมากรรมที่เกี่ยวกับบูรพมหากษัตริย์หรือปะติมากรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถี ชุมชนหรือปะติมากรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาจะเห็นได้ว่าการใช้ประโยชน์ของ ปะติมากรรมภายในวัดนั้นมีมากมายซึ่งสรุปลงความได้ว่าปะติมากรรมใช้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับ ชุมชนวัดหรือเป็นศูนย์กลางของชุมชนที่ถ่ายทอดปะติมากรรมศิลปกรรมและสิ่งต่าง ๆ

สรุป ประเด็นและตัวบ่งชี้แผนภาพนำเสนอการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมา กรรม ของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการใช้ประโยชน์ ตามตารางความ ดังต่อไปนี้

^{๒๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๓ วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๒๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๔ วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๒๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ ๕ วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔.

ตารางที่ ๔.๓๐ การนำเสนอการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรม ของวัดในอำเภอ
บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการใช้ประโยชน์

ข้อที่	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ความถี่	รูป/คนที่
๑	วัดควรที่จะให้ความรู้ด้านประติมากรรมหากเช่นเป็นประติมากรรมลอยตัวคือพระพุทธรูปวัดอานนำมาใช้ประโยชน์โดยในช่วงเทศกาลต่างๆ นั้นนำมาปิดทองให้ประชาชนได้เข้ามาสักการบูชา อีกทั้งยังเปิดเป็นสถานที่ให้บุคคลทั่วไปนิสิตนักศึกษาที่สนใจทางด้านประติมากรรมเข้ามาค้นคว้าเข้ามาศึกษาหาความรู้	๓	๑,๒,๓
๒	วัดนั้นมีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนทั้งในเชิงด้านวิชาการด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีและการอนุรักษ์ประติมากรรมที่มีอยู่ภายในวัดให้กับประชาชนที่สนใจรวมถึงวัดควรจัดให้มีผู้มีความรู้หรือบุคลากรให้การแนะนำในการชมอธิบายเกี่ยวกับประติมากรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเป็นการบูรณาการงานศิลปะเข้ากับพระพุทธศาสนา	๓	๑,๔,๕

จากตารางที่ ๔.๓๐ ผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๕ ท่านและจัดลำดับความสำคัญเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรม ของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการใช้ประโยชน์ ได้ตามลำดับดังนี้

ลำดับที่ ๑ เห็นพ้องต้องกัน ๓ ท่าน ดังนี้ วัดควรที่จะให้ความรู้ด้านประติมากรรมหากเช่นเป็นประติมากรรมลอยตัวคือพระพุทธรูปวัดอานนำมาใช้ประโยชน์โดยในช่วงเทศกาลต่างๆ นั้นนำมาปิดทองให้ประชาชนได้เข้ามาสักการบูชา อีกทั้งยังเปิดเป็นสถานที่ให้บุคคลทั่วไปนิสิตนักศึกษาที่สนใจทางด้านประติมากรรมเข้ามาค้นคว้าเข้ามาศึกษาหาความรู้

ลำดับที่ ๒ เห็นพ้องต้องกัน ๓ ท่าน ดังนี้ วัดนั้นมีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนทั้งในเชิงด้านวิชาการด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีและการอนุรักษ์ประติมากรรมที่มีอยู่ภายในวัดให้กับประชาชนที่สนใจรวมถึงวัดควรจัดให้มีผู้มีความรู้หรือบุคลากรให้การแนะนำในการชมอธิบายเกี่ยวกับประติมากรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเป็นการบูรณาการงานศิลปะเข้ากับพระพุทธศาสนา

๔.๕ องค์ความรู้

๔.๕.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ทำให้ผู้วิจัยค้นพบองค์ความรู้จากการวิจัย ดังแผนภาพที่ ๔.๑ ดังนี้

การบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัด ในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
<p>ด้านการดูแลรักษา</p> <ul style="list-style-type: none"> - วัดมีการจัดทำข้อมูลการดูแลรักษาประติมากรรมอย่างถูกต้องแก่พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชน - ต้องมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการดูแลประติมากรรม ภาครัฐควรเข้ามามีส่วนร่วมและให้การสนับสนุนให้ความรู้ในการทะนุบำรุงดูแลรักษาประติมากรรม - วัดต้องหมั่นทำความสะอาดประติมากรรมภายในวัดดูแลสอดส่องประติมากรรมว่ามีชำรุดตรงส่วนไหนหรือมีส่วนเสียหายตรงส่วนไหนเป็นมากหรือน้อยถ้าเป็นมากก็ควรที่จะรีบเข้าไปดำเนินการซ่อมแซมโดยปรึกษาช่างผู้ชำนาญ
<p>ด้านการปกป้องคุ้มครอง</p> <ul style="list-style-type: none"> - วัดมีการซ่อมแซมประติมากรรมส่วนที่ชำรุด ให้เลือกวัสดุรูปแบบและเทคนิคการก่อสร้างตามชนิด ส่วนผสม ลักษณะ และวิธีการ ตามแบบดั้งเดิม - ต้องมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการดูแลรักษาประติมากรรมภายใน - ต้องหมั่นสำรวจไม่ให้มีสิ่งมาบดบังทัศนียภาพของประติมากรรมที่อยู่ภายนอกอาคารหรือภายในอาคารประติมากรรมนั้นควรมีจุดเด่นควรมีทัศนียภาพมองเห็นได้อย่างชัดเจน
<p>ด้านการเสริมความมั่นคง</p> <ul style="list-style-type: none"> - การดำเนินการใด ๆ ต้องทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ก่อนถึงเหตุผลความจำเป็น - ต้องเร่งรัดให้มีการกำหนดแนวทางไว้เป็นหลักปฏิบัติ - หมั่นตรวจสอบสภาพประติมากรรมเมื่อพบส่วนที่ชำรุดของโบราณสถานควรรีบดำเนินการทันทีโดยมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านแนะนำ
<p>ด้านการใช้ประโยชน์</p> <ul style="list-style-type: none"> - วัดเปิดเป็นสถานที่เพื่อบริการค้นคว้าวิจัยวัดที่มีประติมากรรม วัดมีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนในเชิงวิชาการทางด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี และการอนุรักษ์เบื้องต้นของประติมากรรมนั้น - พระสงฆ์ในพื้นที่ควรมีการแนะนำบอกต่อเพื่อให้คนรุ่นหลังเห็นความสำคัญของประติมากรรม - วัดต้องที่จะให้ความรู้ด้านประติมากรรมหากเช่นเป็นประติมากรรมลอยตัวคือพระพุทธรูปวัดอาจนำมาใช้ประโยชน์โดยในช่วงเทศกาลต่าง ๆ นั้นนำมาเปิดทองให้ประชาชนได้เข้ามาสักการบูชา อีกทั้งยังเปิดเป็นสถานที่ให้บุคคลทั่วไปนิสิตนักศึกษาที่สนใจทางด้านประติมากรรม

แผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๑ แสดงให้เห็นการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีดังนี้

การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการดูแลรักษา

- วัดมีการจัดทำข้อมูลการดูแลรักษาประติมากรรมอย่างถูกต้องแก่พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชน

- ต้องมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการดูแลประติมากรรม ภาครัฐควรเข้ามามีส่วนร่วมและให้การสนับสนุนให้ความรู้ในการทะนุบำรุงดูแลรักษาประติมากรรม

- วัดต้องหมั่นทำความสะอาดประติมากรรมภายในวัดดูแลสอดส่องประติมากรรมว่ามีชำรุดตรงส่วนไหนหรือมีส่วนเสียหายตรงส่วนไหนเป็นมากหรือเป็นน้อยถ้าเป็นมากก็ควรที่จะรีบเข้าไปดำเนินการซ่อมแซมโดยปรึกษาช่างผู้ชำนาญ

การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปกป้องคุ้มครอง

- วัดมีการซ่อมแซมประติมากรรมส่วนที่ชำรุด ให้เลือกวัสดุรูปแบบและเทคนิคการก่อสร้างตามชนิด ส่วนผสม ลักษณะ และวิธีการ ตามแบบดั้งเดิม

- ต้องมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการดูแลรักษาประติมากรรมภายใน

- ต้องหมั่นสำรวจไม่ให้มีสิ่งมาบดบังทัศนียภาพของประติมากรรมที่อยู่ภายนอกอาคารหรือภายในอาคารประติมากรรมนั้นควรมีจุดเด่นควรมีทัศนียภาพมองเห็นได้อย่างชัดเจน

การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการเสริมความมั่นคง

- การดำเนินการใด ๆ ต้องทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ก่อนถึงเหตุผลความจำเป็น

- ต้องเร่งรัดให้มีการกำหนดแนวทางไว้เป็นหลักปฏิบัติ

- หมั่นตรวจสอบสภาพประติมากรรมเมื่อพบส่วนที่ชำรุดของโบราณสถานควรรีบดำเนินการทันทีโดยมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านแนะนำ

การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการใช้ประโยชน์

- วัดเปิดเป็นสถานที่เพื่อบริการค้นคว้าวิจัยวัดที่มีประติมากรรม วัดมีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนในเชิงวิชาการทางด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีและการอนุรักษ์เบื้องต้นของประติมากรรมนั้น

- พระสงฆ์ในพื้นที่ควรมีการแนะนำบอกต่อเพื่อให้คนรุ่นหลังเห็นความสำคัญของประติมากรรม

- วัดควรที่จะให้ความรู้ด้านประติมากรรมหากเช่นเป็นประติมากรรมลอยตัวคือพระพุทธรูปวัดอาจนำมาใช้ประโยชน์โดยในช่วงเทศกาลต่างๆ นั้นนำมาปิดทองให้ประชาชนได้เข้ามาสักการะบูชา อีกทั้งยังเปิดเป็นสถานที่ให้บุคคลทั่วไปนิสิตนักศึกษาที่สนใจทางด้านประติมากรรม

สรุป เจ้าอาวาสต้องมีความรู้ความเข้าใจบริบทของการอนุรักษ์ประติมากรรมทุกๆ ด้าน โดยการศึกษาเรียนรู้จากผู้ที่มีความรู้ประสบการณ์ ต้องจัดหาเงินทุนสำรองสำหรับการอนุรักษ์ ต้องมี

เครื่องมือไว้คอยสำรวจไม่ให้มีสิ่งกีดขวางมาดบังทัศนียภาพของปะติมากรรมที่อยู่ภายนอกอาคาร หรือภายในอาคาร โดยมีเจ้าหน้าที่ประจำตรวจสอบเสมอ เมื่อเจอสิ่งที่บกพร่องก็ให้รีบดำเนินการทันที โดยปรึกษาผู้ที่มีความรู้ในด้านนี้ และสุดท้ายต้องมีการบริหารจัดการให้ดี โดยประสานทุกฝ่าย ประชาสัมพันธ์เพื่อให้เห็นถึงคุณค่าของปะติมากรรมที่บรรพบุรุษสร้างไว้ให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ต่อไป

๔.๕.๒ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “การบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัยโดยการแสดงแผนภาพ ดังแผนภาพที่ ๔.๒

แผนภาพที่ ๔.๒ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๒ แสดงให้เห็นการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีดังนี้

การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาทั้ง ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑) ด้านการดูแลรักษา ๒) ด้านการปกป้องคุ้มครอง ๓) ด้านการเสริมความมั่นคง ๔) ด้านการใช้ประโยชน์ ต้องมี ๔ M เป็นเครื่องหนุนในการขับเคลื่อนงาน คือ “คน” เพื่อทำงาน “เงิน” ในการบริหารจัดการ “เครื่องมือ” ที่มีประสิทธิภาพ “การจัดการ” ที่เอื้อประโยชน์มรดกการอนุรักษ์ประติมากรรม จะทำให้การอนุรักษ์ประติมากรรมเกิดผลที่ดีที่สุด

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดำเนินการวิจัยโดยวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) จากพระสงฆ์ในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๙๔ รูป

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ ๐.๙๐๓ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ สถิติความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage : %) และพรรณนาคำความคิดเห็นการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้ค่าสถิติค่าเฉลี่ย (Mean : $\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard : S.D.) และสถิติเชิงอนุมาน ทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย อายุ พรรษา วุฒิการศึกษา นักรธรรม ใช้สถิติทดสอบค่าที (t-test) ค่าเอฟ (F-test) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way Analysis of Variance : ANOVA) ในกรณี ที่ตัวแปร มีสามกลุ่มขึ้นไป เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด LSD (Least Significant Difference) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจำนวน ๘ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) ตามลำดับความสำคัญประเด็นการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

พระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๘๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๘ รองลงมาคืออายุ ๓๑-๔๐ ปี จำนวน คน ๔๑ คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๑ ถัดลงมาอายุ ๕๑ ปี ขึ้นไป จำนวน ๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๖ และที่น้อยที่สุดคืออายุ ๒๐-๓๐ ปี จำนวน ๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๕ มีพรรษา ๖-๑๐ พรรษา จำนวน ๗๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๒ รองลงมาคือ ๑๑-๒๐ พรรษา จำนวน ๖๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๔ ถัดลงมา ๒๑ พรรษาขึ้นไป จำนวน ๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๕ และที่น้อยที่สุดคือ ต่ำกว่า ๕ พรรษา จำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๙ มีวุฒิการศึกษานักธรรมเอก จำนวน ๑๖๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๑ รองลงมาคือ นักธรรมโท จำนวน ๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๗ ถัดลงมานักธรรมตรี จำนวน ๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๑ และที่น้อยที่สุดคือ ไม่มีนักธรรม จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๑

๕.๑.๒ ภาพรวม การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๐ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๘๐๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดสองด้าน คือ ด้านปัจจัยการบริหาร 4 M และด้านการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามลำดับ

๕.๑.๓ ปัจจัยการบริหาร 4 M

พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อปัจจัยการบริหาร 4 M โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๑ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๗๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สรุปได้ดังนี้

ด้านคน (Man) พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อปัจจัยการบริหาร 4 M ด้านคน (Man) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๑ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๙๕๐

ด้านเงิน (Money) พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อปัจจัยการบริหาร 4 M เงิน (Money) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๙ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๘๑๐

ด้านเครื่องมือ (Materials) พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อปัจจัยการบริหาร 4 M ด้านเครื่องมือ (Materials) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๘ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๘๕๙

ด้านการจัดการ (Management) พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อปัจจัยการบริหาร 4 M ด้านการจัดการ (Management) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๔ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๘๕๕

๕.๑.๔ การอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๒ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๘๘๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สรุปได้ดังนี้

ด้านการดูแลรักษา พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการดูแลรักษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๐ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๘๘๗

ด้านการปกป้องคุ้มครอง พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปกป้องคุ้มครอง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๐ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๘๘๗

ด้านการเสริมความมั่นคง พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการเสริมความมั่นคง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๒ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๙๖๘

ด้านการใช้ประโยชน์ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการใช้ประโยชน์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๐ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๙๗๓

๕.๑.๕ ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอ บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ การจำแนกตาม อายุ พรรษา การศึกษานักธรรม เพื่อนำไปสู่การตอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอ บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอ บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอ บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

๕.๑.๖ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลจากการวิจัย พบว่า ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งจำแนกเป็นรายด้านได้ดังนี้

ด้านการดูแลรักษา พบว่า ปัญหาและอุปสรรค คือ ไม่มีกองทุนเฉพาะสำหรับใช้ในการดูแลปะติมากรรม ที่มีอยู่ในพื้นที่วัด ขาดความรู้ที่ถูกต้องในการปะติมากรรมที่ตั้งอยู่ในพื้นที่วัด ไม่ค่อยมีการกำจัดวัชพืชที่ขึ้นตามปะติมากรรม

ข้อเสนอแนะ ควรมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการดูแลปะติมากรรม ภาครัฐควรเข้ามามีส่วนร่วมและให้การสนับสนุนให้ความรู้ในการทะนุบำรุงดูแลรักษาปะติมากรรม

ด้านการปกป้องคุ้มครอง พบว่า ปัญหาและอุปสรรค คือ ขาดอุปกรณ์และเครื่องมือในการทำงานขาดประสบการณ์และความเข้าใจในการทำงานรวมถึงขาดผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการปกป้องคุ้มครองปะติมากรรม

ข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการดูแลรักษาปะติมากรรมภายในพื้นที่อำเภอบางปะอิน มีการรวมกลุ่มเพื่อหยาบยืมเครื่องมือและอุปกรณ์ในการทำงาน

ด้านการเสริมความมั่นคง พบว่า ปัญหาและอุปสรรค คือ นโยบายการปรับปรุงส่งเสริมวัฒนธรรมไทยถึงแม้ผลงานทางด้านการอนุรักษ์ ปะติมากรรมยังไม่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมไม่มีแผนแม่บท

ข้อเสนอแนะ คือ ควรเร่งรัดให้มีการกำหนดแนวทางไว้เป็นหลักปฏิบัติ

ด้านการใช้ประโยชน์ ปัญหาและอุปสรรค คือ ให้คุณค่ากับปะติมากรรมน้อยเกินไป

ข้อเสนอแนะ คือ พระสงฆ์ในพื้นที่ควรมีคำแนะนำบอกต่อเพื่อให้คนรุ่นหลังเห็นความสำคัญของปะติมากรรม

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๐ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๘๐๗ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **มนัส ภาคภูมิ และคณะ** ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการบริหารของเจ้าอาวาสทุกรูป มีกระบวนการ "แบบธรรมาธิปไตย" กล่าวคือ เป็นการบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็นในลักษณะการปรึกษาหารือโดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งและปัจจัยที่ส่งผลความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน แบ่งเป็น ๒ ปัจจัย คือ ปัจจัยหลักหรือปัจจัยโดยตรง ประกอบด้วย ความสามารถพิเศษ หรือคุณลักษณะเฉพาะพิเศษของเจ้าอาวาส บุคลิกภาพ/ภาวะผู้นำ เช่น ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์ การปฏิบัติตนในพระธรรมวินัย และกระบวนการบริหารและการทำงานอย่างเป็นระบบ อาทิ การจัดองค์กรการบริหารบุคลากร การติดตามงาน การบริหารการเงิน เป็นต้น และปัจจัยเสริมคือ ปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนได้แก่ สภาพแวดล้อมทำเลที่ตั้งบรรยากาศในวัดและการที่

วัดมีลักษณะพิเศษเฉพาะเช่น เป็นโบราณสถานมีโบราณวัตถุทางศิลปวัฒนธรรม และอื่นๆ^๑ และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์** ได้ศึกษาเรื่อง “เรื่องปัญหาการอนุรักษ์โบราณสถาน และวัดในจังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า การอนุรักษ์ที่ดำเนินการบนพื้นฐานแนวคิดจาก ตะวันตกในปัจจุบัน สามารถรักษารูปแบบศิลปกรรม สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุไว้ได้ แต่ยังคงขาดข้อมูลในด้านภูมิปัญญา ความรู้วัสดุและฝีมือช่าง การอนุรักษ์ที่ผ่านมาจึงทำได้เพียง แค่ในด้านวัตถุหรือรูปธรรม ทำให้ปรากฏเป็นซากโบราณสถานที่ไร้ชีวิตและปราศจากการใช้สอย การอนุรักษ์โบราณสถานและวัดจะมีธรรมชาติที่แตกต่างกันไปตามกาล และเทศะ ซึ่งขึ้นอยู่กับ องค์ประกอบของปัญหาหลักๆ คือ ตัวโบราณสถาน ต่างๆ เองอยู่ในสภาพอย่างไร ชำรุดหักพังมาก น้อยอย่างไร มีประวัติและความสำคัญทางการศึกษาหรือไม่เพียงไร ได้รับการขึ้นทะเบียนโบราณสถาน หรือไม่ วัสดุและโครงสร้างของตัวโบราณสถานเป็นปัจจัยในการกำหนดแนวทางในการบูรณะ ซึ่งจะสัมพันธ์กับองค์ประกอบที่สองคือหลักการหรือปรัชญาของการบูรณะว่าจะใช้แนวทางการอนุรักษ์เพื่อ รักษาหลักฐาน หรือใช้วิธีปฏิสังขรณ์ให้คืนรูปดั้งเดิม หรืออาจจะมิวิธีพบกันครึ่งทาง คำตอบนี้อาจเป็น ลิบ แต่ที่สำคัญคือทุกคำตอบจะแตกต่างกันไป ตัวแปรที่สำคัญอีกประการคือคนที่เกี่ยวข้อง ทั้งฝ่าย พระสงฆ์ ศรัทธาชาวบ้าน นักวิชาการ นักอนุรักษ์ นักพัฒนา นักทำโครงการ ทั้งฝ่ายท้องถิ่นและ ส่วนกลาง และฝ่ายราชการที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบ ซึ่งมักมีภูมิหลักและแนวคิดคำนึงถึงการอนุรักษ์ โบราณสถานที่แตกต่างกันไป^๒

๕.๒.๑ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อปัจจัยการบริหาร 4 M ในภาพรวม เมื่อพิจารณาผลการวิจัยรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านคน (Man) จากการวิจัย พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อปัจจัยการบริหาร 4 M ด้านคน (Man) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า วัดมีการแต่งตั้งผู้ตรวจสอบความเสียหาย และความเสื่อมโทรมของปะติมากรรมอย่างต่อเนื่อง วัดมีเจ้าหน้าที่คอยป้องกันดูแลบำรุงรักษาปะติมา กรรมให้อยู่ในสภาพเดิม เมื่อพบส่วนที่ชำรุดของปะติมากรรม วัดมีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบซ่อมแซม ทันที สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาธีรพล ธีรปัญญา (สุขแสง)** ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหาร จัดการองค์ประกอบของวัดไทยในปัจจุบัน” จากการศึกษาวิจัยได้ข้อสรุปดังนี้ วัดควรมีการบริหาร จัดการในเรื่องต่างๆ ดังนี้ ศาสนสถาน ควรปลูกต้นไม้เพื่อความร่มรื่น, ควรปรับปรุงเป็นสนามกีฬา ,ควรจัดทำลานจอดรถ ศาสนวัตถุ ควรจัดสร้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์,ควรมีพิพิธภัณฑ์เพื่อเก็บของเก่าโบราณ ศาสนบุคคล เจ้าอาวาสควรจบปริญญาตรีเป็นอย่างต่ำ, พระสงฆ์ไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับการเมือง และ พระสงฆ์ต้องเป็นผู้นำในการทำพิธีกรรม พิธีกรรม ควรมีการจัดให้สวดภาณยักษ์, ควรมีพิธีการ สะเดาะเคราะห์ในโอกาสสำคัญ,พระสงฆ์ต้องเป็นผู้นำในการทำพิธีกรรม การบริการสังคม ควรให้มี

^๑มนัส ภาคภูมิ และคณะ, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็น ศูนย์กลางชุมชน”, **รายงานการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๒๗.

^๒สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, “ปัญหาการอนุรักษ์โบราณสถานและวัดในจังหวัดเชียงใหม่”, **รายงานการวิจัย**, (เชียงใหม่ : คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๙), หน้า ๔๗.

พระหมอดูประจำวัด, ควรให้มีพนักงานรักษาความปลอดภัยในวัด, ควรให้มีการเช่าวัตถุมงคล^๓ และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์ และคณะ** ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษาศาสนสถานที่สำคัญ ต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวของวัดในกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ศาสนสถานที่สำคัญของ วัดที่เป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมีองค์ประกอบสำคัญ คือ วัดทั้ง ๔๐ แห่ง มีศาสนสถานสำคัญ คือ พระพุทธรูป พระอุโบสถ เจดีย์ พระปรางค์ พระวิหารหลวง ความสำคัญของ ศาสนสถานคือ เป็นวัตถุธรรมที่แสดงสัญลักษณ์ทางศาสนาและพระรัตนตรัย เช่น พระพุทธรูป แสดงสัญลักษณ์ถึงพระพุทธเจ้า พระอุโบสถเป็นที่ประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ เจดีย์ พระปรางค์เป็นที่ประดิษฐานของพระบรมสารีริกธาตุพระพุทธเจ้า พระวิหาร มักเป็น สถาปัตยกรรมและภาพจิตรกรรมอันแสดงถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ความสำคัญของศาสนสถานสิ่งแรก คือ เป็นสิ่งก่อสร้างที่เกิดจากแรงศรัทธาทางพระพุทธศาสนาและเป็นสิ่งที่พระพุทธรูปศานิกชนยึดถือทางด้านจิตใจและยึดถือเพื่อประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา^๔

ด้านเงิน (Money) จากการวิจัย พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อปัจจัยการบริหาร 4 M เงิน (Money) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า วัดมีทุนในการจัดอบรมเรื่องความสำคัญ คุณค่าและการอนุรักษ์ประติมากรรม ในวันสำคัญทางศาสนาหรือวันสำคัญทางราชการ วัดมีทุนเพื่อ อำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ของผู้ที่มาค้นคว้าวิจัยและศึกษาในพื้นที่ประติมากรรม วัดมีทุน สำรองกรณีเกิดการชำรุดของประติมากรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส (เฉยประทุม)** ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า ๑. องค์ประกอบรูปแบบการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ในการอนุรักษ์โบราณสถาน กรมศิลปากรเป็นหน่วยงานในการ กำหนดกรอบและวิธีการ หรือแนวทางในการดำเนินการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างชัดเจน เพื่อเป็น บรรทัดฐานในการดำเนินการของทุกฝ่ายซึ่งต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัติของกรมศิลปากร ในการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดได้มีการสำรวจโบราณสถานอย่างเป็นระบบ มีการบันทึกที่มา รูปพรรณสัณฐาน เพื่อให้การสำรวจโบราณสถานเป็นไปอย่างมีมาตรฐานเดียวกัน ๒. สภาพทั่วไปและ ปัญหาการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ๑) ด้านการดูแลรักษา มีการดำเนินการรักษาทำความสะอาดโดยรอบ โบราณสถานภายในวัดเป็นประจำ ตรวจสอบความเสียหายและความเสื่อมโทรมของโบราณสถานในวัด อย่างต่อเนื่อง ๒) ด้านการป้องกันคุ้มครอง มีการป้องกัน สำรวจไม่ให้มีสิ่งบดบังทัศนียภาพของ โบราณสถาน และ มีการป้องกันไม่ให้มีการบุกรุกทำลายหรือขุดหาโบราณวัตถุในเขตโบราณสถาน ๓) ด้าน การเสริมความมั่นคง พิจารณาถึงคุณค่าโบราณสถานไม่ให้เสื่อมลง ซ่อมแซมโบราณสถานส่วนที่ชำรุด ให้เลือกวัสดุที่เหมาะสมและปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ และ ๔) ด้านการใช้ประโยชน์ มีการเปิดเป็นสถานที่เพื่อ บริการค้นคว้าวิจัยวัดที่มีโบราณสถาน วัดมีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนในเชิงวิชาการทางด้าน ประวัติศาสตร์โบราณคดีและการอนุรักษ์เบื้องต้นของโบราณสถานนั้น รวมถึงมีการจัดการเผยแพร่

^๓พระมหาธีรพล ธีรปัญญา (สุขแสง), “การบริหารจัดการองค์ประกอบของวัดไทยในปัจจุบัน”, **วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล ๒๕๔๑), หน้า ๒๗.

^๔นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์ และคณะ, “ศึกษาศาสนสถานที่สำคัญต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวของวัดใน กรุงเทพมหานคร”, **รายงานการวิจัย**, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๔๗.

เอกสารประชาสัมพันธ์การส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานแก่พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนและการใช้ประโยชน์โบราณสถานต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะมีต่อโบราณสถาน มีการกำหนดพื้นที่ใช้ประโยชน์ให้ชัดเจน และไม่เปลี่ยนแปลงรูปแบบของโบราณสถาน ๓. การพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ๑) ด้านการอนุรักษ์ รูปแบบอนุรักษ์ต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนในด้านความคิด หลักการที่ถูกต้องเกี่ยวกับการสงวนรักษา การบูรณะและการนำเสนอมรดกทางวัฒนธรรม ๒) ด้านการฟื้นฟู ต้องมีการวางแผนงานเป็นขั้นตอนโดยนักวิชาการและสร้างกิจกรรมการเรียนรู้และการเป็นเครือข่ายเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ภูมิปัญญา และ ๓) ด้านการพัฒนา ส่งเสริมสินค้าหัตถกรรมซึ่งก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชน ดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม และการพัฒนาองค์ความรู้แก่ชุมชนและเยาวชน^๕ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระปลัดเกียรติศักดิ์ ตนติโร (สินทวิวรกุล)** ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่” ผลวิจัยพบว่า การสาธารณูปการเป็นงานที่ละเอียดอ่อน เป็นตัวหลักของการคณะสงฆ์ เป็นงานระดับท้องถิ่นและการพระศาสนา เป็นงานที่ให้ความสำคัญแก่เจ้าอาวาสและเห็นผลงานของเจ้าอาวาสได้เร็ว แต่มักจะก่อปัญหา เช่น บางแห่งเกิดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านจนลูกกลมใหญ่โต ก็เพราะสาธารณูปการเป็นเหตุ หากเจ้าคณะได้ช่วยชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าอาวาส สร้างสมัคสมานสามัคคีระหว่างบ้านกับวัด ความขัดแย้งจะลดน้อยลง และนอกจากนั้น พระสังฆาธิการยังมีบทบาทในการดูแลซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดที่ชำรุดทรุดโทรม^๖

ด้านเครื่องมือ (Materials) จากการวิจัย พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อปัจจัยการบริหาร 4 M ด้านเครื่องมือ (Materials) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า วัดมีเครื่องมือพร้อมสำหรับการดูแลรักษาปะติมากรรม วัดมีห้องสำหรับเก็บอุปกรณ์เครื่องมือในการซ่อมแซมปะติมากรรม วัดมีกล้องวงจรปิดเพื่อดูแลปะติมากรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ **มานี ไชยธีรานุกัณฐศิริ** ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์เกี่ยวกับทัศนคติของพระสงฆ์ที่ชาวพุทธให้ความเคารพศรัทธา และความนิยมของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทของพระสงฆ์” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทด้านการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยการร่วมโครงการพัฒนาชุมชนกับองค์กรต่าง ๆ และชาวบ้านใช้วิธีการด้านการสงเคราะห์วัตถุสิ่งของ ใช้สร้างสรรค์ไม่ทำลายผู้อื่น บทบาทด้านการพัฒนาวัด การพัฒนาสิ่งก่อสร้างเพื่อให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เป็นต้นว่าจัดห้องสมุดให้ทั้งพระสงฆ์และประชาชนทั่วไปได้เข้าไปอ่านหนังสือ รวมทั้งดูแลบริเวณวัดให้สะอาดร่มรื่นเป็นธรรมชาติ^๗ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เอกพงศ์ สุวรรณเกษร์** ได้ศึกษาเรื่อง “เรื่องสารสนเทศ

^๕ พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส (เฉยประทุม), “การพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

^๖ พระปลัดเกียรติศักดิ์ ตนติโร (สินทวิวรกุล), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๘).

^๗ มานี ไชยธีรานุกัณฐศิริ, “บทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์เกี่ยวกับทัศนคติของพระสงฆ์ที่ชาวพุทธให้ความเคารพศรัทธา และความนิยมของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทของพระสงฆ์”, **รายงานวิจัย**, (นครปฐม : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๐).

ทางภูมิศาสตร์กับโบราณสถานที่ยังไม่ขึ้นทะเบียนในจังหวัดนครปฐม” ผลการศึกษาพบว่า จากการสำรวจข้อมูลภาคสนามได้ข้อมูลทั้งที่เป็นพิกัดทางภูมิศาสตร์ของโบราณสถานที่ยังไม่ขึ้นทะเบียนประวัติ และภาพถ่ายของโบราณสถานในมุมต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาจัดระเบียบและเชื่อมโยงเข้ากับแผนที่ฐานของจังหวัดนครปฐม ทำให้สามารถแสดงข้อมูลทั้งหมดในรูปของเว็บเพจได้ ทำให้ผู้สืบค้นข้อมูลสามารถเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้จากหน้าจอแรก ซึ่งเป็นแผนที่นำไปสู่ข้อมูลรายละเอียดด้านต่างๆ ของโบราณสถาน ตลอดจนสามารถชมภาพถ่ายของโบราณสถานนั้นๆ ได้ และยังสามารถที่จะทำสำเนาและข้อมูลและภาพ หรือพิมพ์ข้อมูลและภาพในส่วนที่ใช้ต้องการใช้งานได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว โดยไม่จำเป็นต้องใช้วิธีถ่ายเอกสาร ผลการดำเนินการในเบื้องต้นนี้แสดงให้เห็นว่าการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศ มาประยุกต์ใช้กับการสำรวจและนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับโบราณสถานเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ทั้งในแง่ของการจัดการข้อมูลที่ได้จากการสำรวจอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้สามารถนำเสนอข้อมูลแก่ผู้ใช้ได้อย่างสะดวกและครบถ้วน ผู้วิจัยจึงเห็นว่าผลการวิจัยเบื้องต้นนี้จะ เป็นแนวทางให้กับการทำงานในลักษณะเดียวกันได้ต่อไปในอนาคต^๕

ด้านการจัดการ (Management) จากการศึกษา พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อปัจจัยการบริหาร 4 M ด้านการจัดการ (Management) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า วัดมีวิธีการจัดคนให้เหมาะสมกับงาน วัดได้ประชาสัมพันธ์ถึงประโยชน์ของปะติมากรรม วัดได้ตรวจสอบประเมินการทำงานในการอนุรักษ์ปะติมากรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ **สาธิต กฤตลักษณ์** ได้ทำการศึกษาวิจัย “เรื่องการศึกษารูปแบบการอนุรักษ์ พื้นฟู และพัฒนาโบราณสถาน ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน” ผลการศึกษาพบว่า เครือข่ายที่มีส่วนช่วยให้การอนุรักษ์ พื้นฟู และพัฒนาโบราณสถานในชุมชนประสบความสำเร็จ คือ ประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในชุมชน ครู นักเรียน พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านหน่วยงานราชการในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล องค์การเอกชนที่มีความสนใจทางด้านอนุรักษ์โบราณสถาน รูปแบบการอนุรักษ์โบราณสถาน คือ การบำรุงรักษาให้โบราณสถานคงสภาพเดิม ให้มากที่สุดโดยคนในชุมชน ด้วยความสมัครใจ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ทิ้งสิ่งแวดล้อม ไม่ขัดต่อการดำรงชีวิต หาพันธมิตรช่วยทำ ด้วยวิธีการที่ไม่ยุ่งยาก ทำได้ทุกวัน เช่น การทำความสะอาด เฝ้าระวังรักษา และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับโบราณสถาน ให้กับชุมชน รูปแบบการฟื้นฟูโบราณสถาน คือ ใช้วัฒนธรรมพื้นบ้าน จัดงานประเพณีเพื่อสร้างความสำคัญให้แก่โบราณสถาน เพื่อให้โบราณสถานอยู่ในจิตใจของคนในชุมชน รูปแบบการพัฒนาโบราณสถาน คือ การพัฒนาสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบโบราณสถาน ให้มีความสะอาด สะดวก สบาย ต่อผู้มาใช้บริการ เพื่อทำให้เกิดความประทับใจและความมีคุณค่าของโบราณสถาน เช่น จัดป้ายแสดงประวัติของโบราณสถาน^๖ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ปกรณ์ ต้นสกุล** ได้ศึกษาเรื่อง “เรื่อง การศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่าง” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาวัดเป็นการปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด เพื่อสนับสนุนส่งเสริม

^๕เอกพงศ์ สุวรรณเกษร์, “สารสนเทศทางภูมิศาสตร์กับโบราณสถานที่ยังไม่ขึ้นทะเบียนในจังหวัดนครปฐม”, รายงานการวิจัย, (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), ๒๕๕๖), หน้า ๓๑.

^๖สาธิต กฤตลักษณ์, “การศึกษารูปแบบการอนุรักษ์ พื้นฟู และพัฒนาโบราณสถานในเขตทุ่งกุลาร้องไห้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑). หน้า ๓๖.

ให้วัดมี ความเจริญรุ่งเรือง และเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน เน้นการปรับปรุงและแก้ไข ข้อบกพร่องในวัด รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานกิจการพระศาสนาในวัดให้มีคุณภาพและมี ประสิทธิภาพสมบูรณ์ การพัฒนาวัด มุ่งเน้นให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นแหล่งอารยธรรม อันเจริญรุ่งเรือง มีศาสนวัตถุ ศาสนสถานอันเป็นเครื่องหมายแห่งศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม มีการ ส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อย่างหลากหลายทั้งในด้านศาสนพิธี การให้การศึกษา การเผยแพร่ และการสาธารณสงเคราะห์ เพื่อให้พระศาสนา สร้างความสงบสุขแก่สังคมไทยได้อย่างแท้จริง^{๑๐}

๕.๒.๒ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอ บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาผลการวิจัยรายด้าน สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านการดูแลรักษา จากการวิจัย พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการดูแลรักษา อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า วัดมีการทำความสะอาดประติมากรรมภายในวัดอยู่เป็นประจำ วัดมีการจัดทำข้อมูลการดูแลรักษาประติมากรรมอย่างถูกต้องแก่พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชน วัดมีการจัดอบรมเรื่องความสำคัญ คุณค่าและการอนุรักษ์ประติมากรรม ในวันสำคัญทางศาสนาหรือวันสำคัญทางราชการ สอดคล้องกับ งานวิจัยของ **มนัส ภาคภูมิ และคณะ** ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการบริหารของเจ้าอาวาสทุกรูป มีกระบวนการ "แบบธรรมาธิปไตย" กล่าวคือ เป็นการบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็นใน ลักษณะการปรึกษาหารือโดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน แบ่งเป็น ๒ ปัจจัย คือ ปัจจัยหลักหรือปัจจัยโดยตรง ประกอบด้วย ความสามารถพิเศษ หรือคุณลักษณะเฉพาะพิเศษของเจ้าอาวาส บุคลิกภาพ/ภาวะผู้นำ เช่น ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์ การปฏิบัติตนในพระธรรมวินัย และกระบวนการบริหารและการทำงานอย่างเป็นระบบ อาทิ การจัดองค์กรการบริหารบุคลากร การติดตามงาน การบริหาร การเงิน เป็นต้น และปัจจัยเสริมคือ ปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนได้แก่ สภาพแวดล้อมทำเลที่ตั้งบรรยากาศ ในวัดและการที่วัดมีลักษณะพิเศษเฉพาะเช่น เป็นโบราณสถานมีโบราณวัตถุทางศิลปวัฒนธรรม และอื่น ๆ^{๑๑} และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาธีรพล ธีรปญโญ (สุขแสง)** ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการองค์ประกอบของวัดไทยในปัจจุบัน” จากการศึกษาค้นคว้าได้ข้อสรุปดังนี้ วัดควรมีการบริหารจัดการในเรื่องต่างๆ ดังนี้ ศาสนสถาน ควรปลูกต้นไม้เพื่อให้ความร่มรื่น, ควรปรับปรุงเป็น สนามกีฬา, ควรจัดทำลานจอดรถ ศาสนวัตถุ ควรจัดสร้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์, ควรมีพิพิธภัณฑ์เพื่อเก็บของเก่า

^{๑๐}ปกรณ์ ตันสกุล, “การศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนา ตัวอย่าง”, **วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๔๖).

^{๑๑}มนัส ภาคภูมิ และคณะ, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็น ศูนย์กลางชุมชน”, **รายงานการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๒๗.

โบราณ ศาสนบุคคล เจ้าอาวาสควรจบบริญญาตรีเป็นอย่างต่ำ, พระสงฆ์ไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับการเมือง และพระสงฆ์ต้องเป็นผู้นำในการทำพิธีกรรม พิธีกรรม ควรมีการจัดให้สวดภาณยักษ์, ควรมีพิธีการสะเดาะเคราะห์ในโอกาสสำคัญ, พระสงฆ์ต้องเป็นผู้นำในการทำพิธีกรรม การบริการสังคม ควรให้มีพระหมอดูประจำวัด, ควรให้มีพนักงานรักษาความปลอดภัยในวัด, ควรให้มีการเช่าวัดถ่มงคล^{๑๒}

ด้านการปกป้องคุ้มครอง จากการวิจัย พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปกป้องคุ้มครอง อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า วัดมีกำแพงกันและหมั่นสำรวจไม่ให้มีสิ่งบดบังทัศนียภาพของปะติมากรรม วัดมีการป้องกันแมลงและสิ่งทำให้เกิดการเสียหายของปะติมากรรม วัดมีการป้องกันตรวจตราปะติมากรรมที่เสี่ยงต่อการถูกทำลายจากภัยธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระปลัดเกียรติศักดิ์ ตนตริโร (สินทวีวรกุล)** ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่” ผลวิจัยพบว่า การสาธารณูปการเป็นงานที่ละเอียดอ่อน เป็นตัวหลักของการคณะสงฆ์เป็นงานระดับท้องถิ่นและการพระศาสนา เป็นงานที่ให้ความสำคัญแก่เจ้าอาวาสและเห็นผลงานของเจ้าอาวาสได้เร็ว แต่มักจะก่อปัญหา เช่น บางแห่งเกิดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านจนลุกลามใหญ่โต ก็เพราะสาธารณูปการเป็นเหตุ หากเจ้าคณะได้ช่วยชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าอาวาส สร้างสมัคคีธรรมสามัคคีระหว่างบ้านกับวัด ความขัดแย้งจะลดน้อยลง และนอกจากนั้น พระสังฆาธิการยังมีบทบาทในการดูแลซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดที่ชำรุดทรุดโทรม^{๑๓} และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **มาณี ไชยธีรานูวัฒน์ศิริ** ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์เกี่ยวกับทัศนคติของพระสงฆ์ที่ชาวพุทธให้ความเคารพศรัทธา และความนิยมของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทของพระสงฆ์” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทด้านการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยการร่วมโครงการพัฒนาชุมชนกับองค์กรต่าง ๆ และชาวบ้านใช้วิธีการด้านการสงเคราะห์วัดถ่มสิ่งของ ใช้สร้างสรรค์ไม่ทำลายผู้อื่น บทบาทด้านการพัฒนาวัด การพัฒนาสิ่งก่อสร้างเพื่อให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เป็นต้นว่าจัดห้องสมุดให้ทั้งพระสงฆ์และประชาชนทั่วไปได้เข้าไปอ่านหนังสือ รวมทั้งดูแลบริเวณวัดให้สะอาดร่มรื่นเป็นธรรมชาติ^{๑๔}

ด้านการเสริมความมั่นคง จากการวิจัย พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการเสริมความมั่นคง อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า วัดการดำเนินการใด ๆ ต้องทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ก่อนถึงเหตุผลความจำเป็นงานซ่อมเล็ก ๆ น้อย ๆ ควรปรึกษาผู้รู้ก่อน เพราะอาจจะทำให้เกิดผลเสียแก่ปะติมากรรมได้ วัดมีการ

^{๑๒}พระมหาธีรพล ธีรปัญญา (สุขแสง), “การบริหารจัดการองค์ประกอบของวัดไทยในปัจจุบัน”, *วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๑).

^{๑๓}พระปลัดเกียรติศักดิ์ ตนตริโร (สินทวีวรกุล), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๒๕๕๘).

^{๑๔}มาณี ไชยธีรานูวัฒน์ศิริ, “บทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์เกี่ยวกับทัศนคติของพระสงฆ์ที่ชาวพุทธให้ความเคารพศรัทธา และความนิยมของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทของพระสงฆ์”, *รายงานวิจัย*, (นครปฐม : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

ซ่อมแซมปะติมากรรมส่วนที่ชำรุด ให้เลือกวัสดุรูปแบบและเทคนิคการก่อสร้างตามชนิด ส่วนผสม ลักษณะ และวิธีการ ตามแบบดั้งเดิม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ปกรณ์ ต้นสกุล** ได้ศึกษาเรื่อง “เรื่องการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่าง” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาวัดเป็นการปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้วัดมีความเจริญรุ่งเรือง และเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน เน้นการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องในวัด รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานกิจการพระศาสนาในวัดให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสมบูรณ์ การพัฒนาวัด มุ่งเน้นให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นแหล่งอารยธรรมอันเจริญรุ่งเรือง มีศาสนวัตถุ ศาสนสถานอันเป็นเครื่องหมายแห่งศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม มีการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อย่างหลากหลายทั้งในด้านศาสนพิธี การให้การศึกษา การเผยแพร่ และการสาธารณสงเคราะห์ เพื่อให้พระศาสนา สร้างความสงบสุขแก่สังคมไทยได้อย่างแท้จริง^{๑๕} และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์** ได้ศึกษาเรื่อง “เรื่องปัญหาการอนุรักษ์โบราณสถานและวัดในจังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า การอนุรักษ์ที่ดำเนินการบนพื้นฐานแนวคิดจากตะวันตกในปัจจุบัน สามารถรักษารูปแบบศิลปกรรม สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุไว้ได้ แต่ยังมีขาดข้อมูลในด้านภูมิปัญญา ความรู้วัสดุและฝีมือช่าง การอนุรักษ์ที่ผ่านมาจึงทำได้เพียง แคในด้านวัตถุหรือรูปธรรม ทำให้ปรากฏเป็นซากโบราณสถานที่ไร้ชีวิตและปราศจากการใช้สอย การอนุรักษ์โบราณสถานและวัดจะมีธรรมชาติที่แตกต่างกันไปตามกาล และเทศะ ซึ่งขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของปัญหาหลักๆ คือ ตัวโบราณสถาน ต่างๆ เองอยู่ในสภาพอย่างไร ชำรุดหักพังมากน้อยอย่างไร มีประวัติและความสำคัญทางการศึกษาหรือไม่เพียงไร ได้รับการขึ้นทะเบียนโบราณสถานหรือไม่ วัสดุและโครงสร้างของตัวโบราณสถานเป็นปัจจัยในการกำหนดแนวทางในการบูรณะ ซึ่งจะสัมพันธ์กับองค์ประกอบที่สองคือหลักการหรือปรัชญาของการบูรณะว่าจะใช้แนวทางการอนุรักษ์เพื่อรักษาหลักฐาน หรือใช้วิธีปฏิสังขรณ์ให้คืนรูปดั้งเดิม หรืออาจจะไม่มีวิธีพบกันครึ่งทาง คำตอบนี้อาจเป็นสิบ แต่ที่สำคัญคือทุกคำตอบจะแตกต่างกันไป ตัวแปรที่สำคัญอีกประการคือคนที่เกี่ยวข้อง ทั้งฝ่ายพระสงฆ์ ศรัทธาชาวบ้าน นักวิชาการ นักอนุรักษ์ นักพัฒนา นักทำโครงการ ทั้งฝ่ายท้องถิ่นและส่วนกลาง และฝ่ายราชการที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบ ซึ่งมักมีภูมิหลังและแนวคิดคำนึงถึงการอนุรักษ์โบราณสถานที่แตกต่างกันไป^{๑๖}

ด้านการใช้ประโยชน์ จากการวิจัย พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการใช้ประโยชน์ อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า วัดได้เปิดให้ประชาชนกราบไหว้ปะติมากรรมในช่วงเทศกาล วัดเปิดเป็นสถานที่เพื่อบริการคั่นคว่ำวิจัยวัดที่มีปะติมากรรม วัดมีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนในเชิงวิชาการทางด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีและการอนุรักษ์เบื้องต้นของปะติมากรรมนั้น วัดจัดหาผู้มีความรู้ให้เป็นผู้แนะนำในการชมและศึกษาคั่นคว่ำวิจัยปะติมากรรมทางประวัติศาสตร์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์ และคณะ** ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษาศาสนสถานที่สำคัญต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยว

^{๑๕}ปกรณ์ ต้นสกุล, “การศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่าง”, **วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ๒๕๔๖).

^{๑๖}สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, “ปัญหาการอนุรักษ์โบราณสถานและวัดในจังหวัดเชียงใหม่”, **รายงานการวิจัย**, (เชียงใหม่ : คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๙), หน้า ๔๗.

ของวัดในกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ๑. ศาสนสถานที่สำคัญของวัดที่เป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมีองค์ประกอบสำคัญ คือ วัดทั้ง ๔๐ แห่ง มีศาสนสถานสำคัญคือ พระพุทธรูป พระอุโบสถ เจดีย์ พระปรางค์ พระวิหารหลวง ความสำคัญของศาสนสถานคือ เป็นวัดอุทธรณ์ที่แสดงสัญลักษณ์ทางศาสนาและพระรัตนตรัย เช่น พระพุทธรูปแสดงสัญลักษณ์ถึงพระพุทธเจ้า พระอุโบสถเป็นที่ประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ เจดีย์ พระปรางค์เป็นที่ประดิษฐานของพระบรมสารีริกธาตุพระพุทธเจ้า พระวิหาร มักเป็น สถาปัตยกรรมและภาพจิตรกรรมอันแสดงถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ความสำคัญของศาสนสถานสิ่งแรก คือ เป็นสิ่งก่อสร้างที่เกิดจากแรงศรัทธาทางพระพุทธศาสนาและเป็นสิ่งที่พระพุทธศาสนิกชนยึดถือทางด้านจิตใจและยึดถือเพื่อประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา^{๑๓} และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส (เฉยประทุม)** ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาารูปแบบการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า ๑. องค์ประกอบรูปแบบการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ในการอนุรักษ์โบราณสถาน กรมศิลปากรเป็นหน่วยงานในการกำหนดกรอบและวิธีการ หรือแนวทางในการดำเนินการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างชัดเจน เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินการของทุกฝ่ายซึ่งต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัติของกรมศิลปากรในการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดได้มีการสำรวจโบราณสถานอย่างเป็นระบบ มีการบันทึกที่มา รูปพรรณสัณฐาน เพื่อให้การสำรวจโบราณสถานเป็นไปอย่างมีมาตรฐานเดียวกัน ๒. สภาพทั่วไปและปัญหาการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ๑) ด้านการดูแลรักษา มีการดำเนินการรักษาทำความสะอาดโดยรอบโบราณสถานภายในวัดเป็นประจำ ตรวจสอบความเสียหายและความเสื่อมโทรมของโบราณสถานในวัดอย่างต่อเนื่อง ๒) ด้านการปกป้องคุ้มครอง มีการป้องกัน สำรวจไม่ให้มีสิ่งบดบังทัศนียภาพของโบราณสถาน และ มีการป้องกันไม่ให้มีการบุกรุกทำลายหรือขุดหาโบราณวัตถุในเขตโบราณสถาน ๓) ด้านการเสริมความมั่นคง พิจารณาถึงคุณค่าโบราณสถานไม่ให้เกิดเสื่อม ซ่อมแซมโบราณสถานส่วนที่ชำรุด ให้เลือกวัสดุที่เหมาะสมและปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ และ ๔) ด้านการใช้ประโยชน์ มีการเปิดเป็นสถานที่เพื่อบริการค้นคว้าวิจัยวัดที่มีโบราณสถาน วัดมีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนในเชิงวิชาการทางด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีและการอนุรักษ์เบื้องต้นของโบราณสถานนั้น ๓. การพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ๑) ด้านการอนุรักษ์รูปแบบอนุรักษ์ต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนในด้านความคิด หลักการที่ถูกต้องเกี่ยวกับการสงวนรักษาการบูรณะและการนำเสนอมรดกทางวัฒนธรรม ๒) ด้านการฟื้นฟู ต้องมีการวางแผนงานเป็นขั้นตอนโดยนักวิชาการและสร้างกิจกรรมการเรียนรู้และการเป็นเครือข่ายเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ภูมิปัญญา และ ๓) ด้านการพัฒนา ส่งเสริมสินค้าหัตถกรรมซึ่งก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชน ดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม และการพัฒนาองค์ความรู้แก่ชุมชนและเยาวชน^{๑๔}

^{๑๓} นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์ และคณะ, “ศึกษาศาสนสถานที่สำคัญต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวของวัดในกรุงเทพมหานคร”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๑๔} พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส (เฉยประทุม), “การพัฒนาารูปแบบการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยจึงสรุปข้อเสนอแนะการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. วัดควรมีการตัดสินใจที่เด็ดขาดว่าสิ่งใดคือปัญหาของปะติมากรรม เพื่อวางแผนหาแนวทางป้องกันปะติมากรรมร่วมกับหน่วยงานราชการต่อไป
๒. วัดควรมีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรม และหาแนวร่วมจากประชาชนและหน่วยงานราชการในการอนุรักษ์ปะติมากรรมอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม
๓. วัดควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการอนุรักษ์ปะติมากรรม เช่น การบริจาคทรัพย์ในการบูรณปฏิสังขรณ์ หรือร่วมอนุรักษ์ปะติมากรรมด้วยตนเอง
๔. วัดควรร่วมมือกับหน่วยงานราชการในการติดตามและประเมินผลการดำเนินการอนุรักษ์ปะติมากรรมอย่างใกล้ชิด
๕. วัดควรมีการประชาสัมพันธ์เพื่อให้บุคคลภายนอกได้รับทราบถึงการอนุรักษ์ปะติมากรรมภายในวัด เพื่อขอรับการสนับสนุนต่อไป

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. วัดจะต้องเห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วมตัดสินใจที่เด็ดขาดว่าสิ่งใดคือปัญหาของปะติมากรรม เพื่อวางแผนหาแนวทางป้องกันโบราณสถานร่วมกับหน่วยงานราชการต่อไป
๒. วัดจะต้องเข้าไปมีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรม และหาแนวร่วมจากประชาชนและหน่วยงานราชการในการอนุรักษ์ปะติมากรรมอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม
๓. วัดจะต้องเสียสละกำลังกำลังทรัพย์เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีในการอนุรักษ์ปะติมากรรม หรือเชิญชวนประชาชนให้มาร่วมในการบริจาคทรัพย์เพื่อบูรณปฏิสังขรณ์ หรือร่วมอนุรักษ์ปะติมากรรมให้อยู่คู่ประเทศไทยต่อไป
๔. วัดจะต้องหาวิธีการร่วมมือกับหน่วยงานราชการในการติดตามและประเมินผลการดำเนินการอนุรักษ์ปะติมากรรมอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
๕. วัดจะต้องทำการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบถึงการอนุรักษ์ปะติมากรรมภายในวัด ว่ามีความสำคัญอย่างไร

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ในงานวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเรื่อง ติดตามผล ประเมินผลในการดูแลอนุรักษ์ปะติมากรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อที่จะได้ทราบแนวทาง และผลการ ปฏิบัติของพระสังฆาธิการต่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อันจะนำไปสู่การปรับปรุงระบบการบริหารการอนุรักษ์ปะติมากรรมของพระสังฆาธิการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๒. ในงานวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาระดับความคิดเห็นของบุคลากรในการอนุรักษ์
ปะติมากรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อที่จะได้ทราบความคิดเห็นของบุคลากรว่าเป็นอย่างไร
เพื่อพัฒนาการอนุรักษ์ปะติมากรรม ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

๓. ในงานวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์
ปะติมากรรมกับประสิทธิภาพในการอนุรักษ์โบราณสถาน เพื่อที่จะได้ทราบความสัมพันธ์ระหว่างการมี
ส่วนร่วมกับประสิทธิภาพในการอนุรักษ์โบราณสถาน และนำผลการวิจัยที่ได้นำไปพัฒนาการอนุรักษ์
โบราณสถานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยศิลปากร. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. พระอารามหลวง เล่ม ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุม
สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๑.

กรมศิลปากร. คู่มือถวายเป็นความรู้แด่พระสังฆาธิการในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม.
พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์สมพันธ์จำกัด, ๒๕๔๖.

กรมศิลปากร. ประวัติวัดชุมพลนิกายารามจังหวัดพะเยา. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์,
๒๕๒๓.

กำจร สุนพงษ์ศรี. ศิลปะ. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์, ๒๕๒๒.

คล้าย หอมกลิ่น. ประวัติวัดธรรมนาถ. พระนครศรีอยุธยา : อักษรไทยการพิมพ์, ๒๕๔๖.

จงดี จนางคะกาญจน์. ประติมากรรมปูนปั้นความงามศาสตร์และศิลป์. กรุงเทพมหานคร : วาดศิลป์,
๒๕๕๖.

นิจ หิณชีระนันท์. เอกสารการสอนชุด วิชากฎหมายสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร :
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๓.

พระมหาภูติชัย วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี). คนสำราญงานสำเร็จ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัท
อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน.

พะยอม วงศ์สารศรี. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต,
๒๕๕๒.

พูลสวัสดิ์ มุมบ้านเช่า. ประติมากรรม. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาสน์, ๒๕๕๓.

วิจิตร สีนสิริ และนิล เอี่ยมสำอาง. แบบฝึกหัดรวบยอด ส. ๑๐๒ ประเทศของเรา สำหรับชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

วิไลรัตน์ ยั่งรอด และธวัชชัย องค์กรวิเวทย์. **ถอดรหัสภาพผนังพระจอมเกล้า-ขรัวอินโข่ง**. นนทบุรี : บมจ. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๙.

สมชาย พิเศษสุสุนทร. **วัดนิเวศธรรมประวัติ**. พระนครศรีอยุธยา : โรงพิมพ์เทียนวัฒนา, ๒๕๒๘.

สมพงษ์ เกษมสิน. **การบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖.

สำนักศิลปากรที่ ๓ พระนครศรีอยุธยา. **โบราณสถานวัดโปรดสัตว์**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์, ๒๕๒๓.

เสนาะ ตีเยาว์. **หลักการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑.

ไพโรจน์ มงคล . **ประวัติวัดวิเวกอายุพัน**. นนทบุรี : นิติธรรมการพิมพ์, ๒๕๒๘.

อารี สุทธิพันธ์. **ศิลปะนิยม**. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮาส์., ๒๕๓๕.

(๒) วิทยานิพนธ์:

ดวงกมล บุญแก้วสุข. “ศิลปะสกุลช่างเพชรบุรี : งานปูนปั้นปัจจุบันย้อนอดีต”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญา ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะไทย**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๗.

ปกรณัม ต้นสกุล. “การศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่าง”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๔๖.

พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส. “การพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พระครูอนุรักษ์บุรานันท์ (บุญชื่น กนตมโม). “ศึกษากระบวนการอนุรักษ์พุทธประติมากรรมหินทราย : กรณีศึกษาพิพิธภัณฑสถานเวียงพยาว(วัดลี)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระปลัดเกียรติศักดิ์ ตันติธโร (สินทวิวรกุล). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระมหาธีรพล ธีรบุญ(สุขแสง).”การบริหารจัดการองค์ประกอบของวัดไทยในปัจจุบัน”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล ๒๕๔๑.
- พระมหาเสถียร ถาวรธมโม. “การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- วาริน สุขเอี่ยม. “การศึกษาศิลปกรรมของวัดศาลาปูน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๙.
- ศิริניתย์ ตรีจิจเจริญ. “แม่ธรณีในงานประติมากรรม”, **วิทยานิพนธ์ศิลปะมหาบัณฑิต สาขาวิชาประติมากรรม**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๔.
- สาธิต กฤตตาลักษณ์. “การศึกษารูปแบบการอนุรักษ์ พื้นฟู และพัฒนาโบราณสถานในเขตทุ่งกุลาร้องไห้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑.
- สุพจน์ ชิวพัฒนานุกูล. “การเมืองในประติมากรรมปูนปั้นในวัด”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต รัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.

บรรณานุกรม (ต่อ)

(๓) วารสาร/บทความ:

- มนัส ภาคภูมิ และคณะ. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็น ศูนย์กลางชุมชน”. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.
- มาณี ไชยธีรานูวัฒน์ศิริ. “บทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์เกี่ยวกับทัศนคติของพระสงฆ์ที่ชาวพุทธให้ความเคารพศรัทธา และความนิยมของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทของพระสงฆ์”. **รายงานการวิจัย**. นครปฐม : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐.
- รศ.นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์ และคณะ. “ศึกษาศาสนสถานที่สำคัญต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวของวัดใน กรุงเทพมหานคร”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๓.
- สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์. “ปัญหาการอนุรักษ์โบราณสถานและวัดในจังหวัดเชียงใหม่”. **รายงานการวิจัย**, เชียงใหม่ : คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๙.
- เอกพงศ์ สุวรรณเกษร์. “สารสนเทศทางภูมิศาสตร์กับโบราณสถานที่ยังไม่ขึ้นทะเบียนในจังหวัด นครปฐม”. **รายงานการวิจัย**. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), ๒๕๖๖.
- วีรุณี โอตระกุล. “มาอนุรักษ์กันเถิด”. **วารสารสถาปนิก**. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๖. ฉบับ ๒๐๐ ปี กรุงรัตนโกสินทร์ (๒๕๔๐) : ๑๓๒.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

- สุรชัย จงจิตงาม. “คุณค่าของงานจิตรกรรม”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://prachernlaorit.wordpress.com/สี่ที่ใช้เขียน/คุณค่าของงานจิตรกรรม/> [๓๐ มีนาคม ๒๕๖๓].
- หนุ่ม สุทน. กราบหลวงพ่อก้าว วัดบางเคียนวิเชียรฉาย จ.พระนครศรีอยุธยา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://cities.trueid.net/central/phra-nakhon-si-ayutthaya> [๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๓].

(๕) สัมภาษณ์:

- สัมภาษณ์ พระครูสุธีปริยัตยาภรณ์ เจ้าคณะอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔
- _____ . พระครูวิชาญธรรมโชติ เจ้าคณะตำบลบ้านเลน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔
- _____ . พระครูประทีปนิติธรรม เจ้าอาวาสวัดธรรมนาวา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔
- _____ . พระครูปลัดวัลลภ ถาวโร เจ้าอาวาสวัดบางเคียนวิเชียรฉาย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔
- _____ . พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส, ดร. อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔

- _____. นายประดับ โปธิกาญจนวัตร ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๙๔
- _____. นางรำพึง จิวกร่าง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๑๒ ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๙๔
- _____. นายประกิจ พันธุ์กุฬา ไวยาวัจกรวัดคลองพุทรา อำเภอบางปะอิน จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๙๔

๒. ภาษาอังกฤษ

(1) Books:

- Middieton Michale. **Conservation in Action A Progress Report on What is Being Done in Britain 's Conservation area, Based on Civic Trust Conference Held at the Royal Festival Hall.** London: Civic Trust. 1972. .
- Sandys Ducan. **Tourism and Heritage Conservation** PATA conference bangkok: November, 1979.
- Colin Buchanan. and Partners. **Bath: A Study in Conservation. Report to the Mir. and Local Government. and Bath City Council.** London: HMSO., 1968.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือของความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ข้อ	การบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอินจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๘.๓	วัดได้ตรวจสอบประเมินการทำงานในการอนุรักษ์ปะติมากรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๕	๑	ใช้ได้

 พระมหากฤษญา กิตติโสภโณ, พศ.ดร.
 .....

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

(Try Out)

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ก ๐๔๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ใจเป็ ชั้น 5 ห้อง 8 504
พื้นที่ 79 ไร่ 1 งาน ๑๐ ไร่ ๑๐ ตารางวา
จังหวัดระยองบริเวณเลขที่ 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gpr.mcu.ac.th
E-mail : gpr@mcu.ac.th

๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูสุธีปริยัตยาภรณ์ เจ้าคณะอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสุกิจพัฒนวิธาน (เอนก นิยมโท) รหัสประจำตัวนิสิต ๖๓๐๑๒๐๔๒๐๓
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมของวัดในอำเภอบางปะอิน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระครูสุกิจพัฒนวิธาน
พรตคุณวิมลคุณากร
วัด อโศก ๒๕๖๔

ขอแสดงความนับถือ

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูสุกิจพัฒนวิธาน

โทรศัพท์ : ๐๘๖-๐๕๔๙๒๗๑๑

ภาคผนวก ง
หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ภาคผนวก จ
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ข้อ	การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การลดใช้ยานพาหนะเป็นเชื้อเพลิง ฟอสซิลหรืออื่นๆ	ระดับความชัดเจน				
		มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปานกลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อยที่สุด (๑)
๑.๑	จัดให้มีพื้นที่จอดรถที่เพียงพอแก่ผู้ใช้ยานพาหนะ สาธารณะในจุดนัดพบ					
๑.๒	เมื่อหาที่จอดรถสาธารณะที่ว่างได้ยาก จัดให้มีพื้นที่รับส่งผู้โดยสารแทนที่					
๒. เงิน (Money)						
๒.๑	จัดเป็นรายการซื้อของหรือของรวมสิ่งใดๆ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในเว็บไซต์ของ สาขาหรือในสื่อสิ่งพิมพ์ราชการ					
๒.๒	จัดมีหนังสืออ่านรวมและสารในสิ่งต่าง ๆ ของ ผู้ให้บริการไว้ใช้และศึกษาในชั้นเรียน					
๒.๓	จัดมีหนังสือราชการที่เกี่ยวข้องกับโครงการ					
๓. เครื่องมือ (Material)						
๓.๑	จัดมีเครื่องสื่อสารเพื่อให้บริการและรักษา บริการ					
๓.๒	จัดมีสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ เพื่อเผยแพร่โครงการ					
๓.๓	จัดมีสื่อหรือเว็บไซต์ของโครงการ					
๔. การจัดการ (Management)						
๔.๑	จัดมีการจัดฝึกอบรม					
๔.๒	จัดมีระบบงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการ					
๔.๓	จัดให้ระบบงานรวมถึงการดำเนินงานโครงการ เป็นโครงการ					

ตอนที่ ๕ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการเพื่อการ
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของวัดในย่านบางเขน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑. การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของวัดในย่านบางเขน จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา สามารถดูแลรักษา มีปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ อย่างไร?
ปัญหาและอุปสรรค

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๒. การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของวัดในย่านบางเขน จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา สามารถป้องกันปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ อย่างไร?
ปัญหาและอุปสรรค

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๓. การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของวัดในย่านบางเขน จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา สามารถมีความเป็นอยู่ดี มีปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ อย่างไร?
ปัญหาและอุปสรรค

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๔. การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของวัดในย่านบางเขน จังหวัด
พระนครศรีอยุธยาสามารถป้องกันปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ อย่างไร?
ปัญหาและอุปสรรค

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ขอขอบคุณท่านที่ให้อิทธิพลที่เป็นประโยชน์ในการวิจัยครั้งนี้
พระครูสุภัททีปนิวาณ นิมนโต
ผู้อำนวยการวัดบ้านใหม่ หมู่ ๑ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ภาคผนวก ฉ
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง
การผูกพันต่อวัฒนธรรมของศิลปินในสถานประกอบการ

คำชี้แจง: มีคนมีคุณลักษณะที่ต่างกันแต่ก็มีความตั้งใจที่จะทำด้วยความเหมาะสม ในเชิงวิชาการ มี
จุดประสงค์ของงานวิจัยที่จะศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อวัฒนธรรมของศิลปินในสถานประกอบการ
ซึ่งจะประเมินผลของงานวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อวัฒนธรรมของศิลปินในสถานประกอบการ
ที่ระบุไว้ในแบบสัมภาษณ์นี้ โดยผู้วิจัยขอเรียนถึงวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ไว้ดังต่อไปนี้
๑. เพื่อศึกษา ( )
๒. เพื่อศึกษา ( )
๓. เพื่อศึกษา ( )
๔. เพื่อศึกษา ( )
และกรุณาให้คำตอบว่า

ข้อที่	ข้อคำถาม	ความถี่				ข้อสมมติ
		๑	๒	๓	๔	
1. การผูกพันต่อวัฒนธรรมของศิลปินในสถานประกอบการ	๑.๑ การผูกพันต่อวัฒนธรรมของศิลปินในสถานประกอบการ					
	๑.๒ การผูกพันต่อวัฒนธรรมของศิลปินในสถานประกอบการ					
	๑.๓ การผูกพันต่อวัฒนธรรมของศิลปินในสถานประกอบการ					

๑.๔ การผูกพันต่อวัฒนธรรมของศิลปินในสถานประกอบการ					
๑.๕ การผูกพันต่อวัฒนธรรมของศิลปินในสถานประกอบการ					
๑.๖ การผูกพันต่อวัฒนธรรมของศิลปินในสถานประกอบการ					
๑.๗ การผูกพันต่อวัฒนธรรมของศิลปินในสถานประกอบการ					
๑.๘ การผูกพันต่อวัฒนธรรมของศิลปินในสถานประกอบการ					
๑.๙ การผูกพันต่อวัฒนธรรมของศิลปินในสถานประกอบการ					

ลงชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ
( )
วันที่ ..... พ.ศ. ....

ภาคผนวก ช
รูปภาพสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ พระครูสุธีปริยัตยาภรณ์ เจ้าคณะอำเภอบางปะอิน
 เจ้าอาวาสวัดชุมพลนิกายารามวรวิหาร
 วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔

สัมภาษณ์ พระครูวิชาญธรรมโชติ เจ้าคณะตำบลบ้านเลน
 เจ้าคณะอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔

สัมภาษณ์ พระครูประทีปนิติธรรม เจ้าอาวาสวัดธรรมนาวา
วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔

สัมภาษณ์ พระครูปลัดวรรณรบ ถาวโร เจ้าอาวาสวัดบางเคียนวิเชียรฉาย
วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔

สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส, ดร.
 อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มจร
 วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔

สัมภาษณ์ นายประกิจ พันธุ์กุหา ไวยาวัจกร วัดคลองพุทธา
 วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔

สัมภาษณ์ นายประดับ โพธิกาญจนวัตร
ผู้อำนวยการสำนักพุทธศาสนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔

สัมภาษณ์ นางรำพึง จิวกร่าง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๒
ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระครูสุกิจพัฒนวิธาน (เอนก นิยมโท)
เกิด : วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๑
อุปสมบท : วันที่ ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๖
สังกัด : วัดหลักสี่ หมู่ ๓ ถนน วิภาวดีรังสิต แขวงตลาดบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๑๐
หน้าที่ : พระลูกวัด : วัดธรรมนาวา
การศึกษา : นักรธรรมเอก
: ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ (พธ.บ. ๒๕๖๑)
: ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เข้าศึกษา : เมื่อ พ.ศ. ๒๕๖๓
สำเร็จการศึกษา : เมื่อ พ.ศ. ๒๕๖๔
ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดธรรมนาวา เลขที่ ๔๐ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๘๐ โทร. ๐๘๓-๘๐๗๔๓๘๖